

**İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ**

Yıl 5 Sayı 1 - Haziran 2019

Year 5 Issue 1 - June 2019

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ ISSN 2149-5890

Sahibi

Doç. Dr. Mustafa Aydın

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Zeynep Akyar

Editör

Prof. Dr. Ebru Ceylan

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Yadigar İzmirli

Prof. Dr. Ebru Ceylan

Dr. Öğr. Üyesi Pakize Ezgi Akbulut

Dr. Öğr. Üyesi Buse Aksaray

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör

Gamze Aydın

Grafik Tasarım

Elif Hamamcı

Türkçe Redaksiyonu

Şahin Büyüker

İngilizce Redaksiyonu

Çiğdem Taş

Yayın Periyodu

Yılda iki sayı: Haziran & Aralık

Yayın Dili

Türkçe

Yıl 5 Sayı 1 - Haziran 2019

Year 5 Issue 1 - June 2019

Yazışma Adresi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38, Sefaköy, 34295

Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0212 444 1 428 - 23410

Fax: 0212 425 57 97

Web: www.aydin.edu.tr

E-mail: hukukdergi@aydin.edu.tr

Baskı

Armoninuans Matbaa

Adres: Tavukçuyolu Cd. Palas Sk.

No:3 Y.Dudullu Ümraniye - İstanbul

Tel: 0216 540 36 11

Faks: 0216 540 42 72

E-mail: grafik2@armoninuans.com

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ, *Türk - Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Arif KOCAMAN, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*

Prof. Dr. Atilla ÖZER, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*

Prof. Dr. Cemal OĞUZ, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Cemil KAYA, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Emin MEMİŞ, *İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Emine Tuncay KAPLAN, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Enver BOZKURT, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Erol ULUSOY, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Eyyup Günay İSBİR, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Gülsevil ALPAGUT, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Gürsel TEKİN, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Haluk Sadi SÜMER, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. Havva KARAGÖZ, *MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Prof. Dr. İsmail KAYNAR, *Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. İsmail Yılmaz ASLAN, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Kadir ARICI, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Kayıhan İÇEL, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Kudret GÜVEN, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Levent AKIN, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Mehmet Tufan ÖĞÜZ, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Muhammed Fatih UŞAN, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Murat YAVAŞ, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Ömer Adil ATASOY, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Refik KORKUSUZ, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Rıza AYHAN, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Rukiye AKKAYA KİA, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Salih ŞAHİNİZ
Prof. Dr. Selçuk ÖZTEK, *FSM Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Timuçin MUŞUL, *Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Tufan ÖĞÜZ, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Yedigâr İZMİRLİ, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Zehra Gönül BALKIR, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Prof. Dr. Zehreddin ASLAN, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Ali Hakan Evik, *İstanbul Gedik Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Ekrem KURT, *MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Emrullah KERVANKIRAN, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. İbrahim AĞSAKAL, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. İbrahim SUBAŞI, *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu*
Doç. Dr. Kadir Emre GÖKYAYLA, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Murat Volkan Dülger, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Nezihe Binnur TULUKÇU, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Pınar MEMİŞ KARTAL, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Serdar Mustafa ÖZBEK, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Süheyla BALKAR BOZKURT, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Umut YENİOCAK, *İstanbul Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Doç. Dr. Vesile Sonay EVİK, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Başak BAŞOĞLU, *MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Derya KESKİNCİ, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Emre KIYAK, *Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Ender DEMİR, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğ. Üyesi Evrim KERMAN, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cahit GÜNEL, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap İPEK İŞLETEN, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Nuri ERDEM, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

İçindekiler

Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvanların Ceza Hukuku Bakımından Korunması

Protection of Animals in Turkey with Respect to Criminal Code and Recent Developments

Zekiye ÖZEN İNCİ 1

Tüketici Hakem Heyetleri ve İşleyişine Genel Bir Bakış

A General Approach to Consumer Arbitration Committee and its Function

Altay İltan AKTÜRK, Ayşe ACAR UMUT 24

Nüfuz Ticareti Suçu

Crime Of Trading In Influence

Büşra ERDEM55

Acentenin Davada Müvekkilini Temsil Etmesi

The Representation Of Client In Court By Agency

Nurcan DEMİRTAŞ..... 83

EDİTÖRDEN

Her ÷lkede hukuk dergileri hem uluslararası hukuk hem ulusal hukuk alanında bilginin ve görüşlerin bulunduğu önemli hazinelerdir. Hukuk dünyasında etkili rol oynayan hukuk dergileri içinde yer almak için 2015 Aralık ayından itibaren çaba harcıyoruz.

2019 Haziran sayımızda Dr. Öğ. Üyesi Zekiye Özen İNCİ'nin “Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvanların Ceza Hukuku Bakımından Korunması” isimli makalesi, Dr. Av. Altay İltan AKTÜRK ve Av. Ayşe ACAR UMUT’un “Tüketici Hakem Heyetleri ve İşleyişine Genel Bir Bakış” isimli makalesi, Ar. Gör. Büşra Erdem’in “Nüfuz Ticareti Suçu” isimli makalesi, Ar. Gör. Nurcan Demirtaş’ın “Acentenin Davada Müvekkilini Temsil Etmesi” isimli makaleleri bulunmaktadır.

Hukuk dünyasına 2015 Aralıkta katılan dergimiz yavaş yavaş kendini tanıtmaktadır. Hukuk kültürünün ÷lkemizde geliştirilmesinde hukuk dergilerinin önemli rolü bulunmaktadır. Biz de kendimize düşen sorumluluğun farkında olarak hukuki bilgileri paylaşma yolunda yol almaktayız. Dergimize bu sayımızda katkıda bulunan bütün yazarlarımıza şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. Ebru CEYLAN

GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA TÜRKİYE’DE HAYVANLARIN CEZA HUKUKU BAKIMINDAN KORUNMASI^{1*}

Dr. Zekiye ÖZEN İNCİ^{2}**

*“Bir milletin büyüklüğü ve ahlaki gelişimi,
hayvanlara olan davranış biçimi ile belirlenir.”*

Mahatma Gandhi

Öz

Son yıllarda hayvanlara yönelik kasten öldürme, işkence ve eziyet ile tecavüz gibi şiddet içerikli eylemler sıkça kamuoyu ve basında yer almakta ve toplumun genelinde büyük bir infial uyandırmaktadır. Söz konusu eylemleri icra edenlerin ceza hukuku kapsamında cezalandırılması gerektiği yönündeki çalışmalar ise uzunca bir süreden bu yana hayvan hakları konusunda çalışmalar gösteren sivil toplum kuruluşlarının, baroların ve hayvan severlerin gündeminden düşmemektedir. Bu çerçevede 2012 ve 2017 yıllarında Hayvanları Koruma Kanunu’nda değişiklik yapılmasına dair iki ayrı kanun tasarısı kaleme alınmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu makalede, öncelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun ilgili eylemler bakımından hangi tür cezai düzenlemeler ihtiva ettiği ve akabinde de ilgili kanun tasarıları ile getirilmek istenilen cezai düzenlemeler eleştirel bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Hayvan, Hayvan Hakkı, Hayvanların Korunması, Ceza Hukuku.*

^{1*}Bu makale, 08.11.2018 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde gerçekleştirilen Hukuki ve Psikolojik Boyutuyla Hayvan Hakları ve Korunması panelinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

^{2**}Doktor Öğretim Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. e-posta: ozen.inci@omu.edu.tr

Protection of Animals in Turkey with Respect to Criminal Code and Recent Developments

Abstract

In recent years, news of violent acts towards animals such as intentional killing, torture, and even rape frequently take place in media coverage and general public, and arouse outrage in the society. Studies towards punishing the ones who are responsible for these acts under the criminal code have long been on the agenda of the non-governmental organizations particularly working on animal rights, bars and animal lovers. In this respect, two amendments were proposed to the Animal Rights Law in 2012 and 2017, respectively, and were shared with the public at the same time. Hence, this article discusses, first the variety of related penal regulations in the Turkish Criminal Code and Animal Rights Law, and then newly proposed penal amendments regarding the subject at hand in a critical tone.

Keywords: *Animal, Animal Right(s), Protection of Animals, Criminal Code.*

Giriş

24.06.2004 tarih ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun (HKK) değiştirilmesi ve özellikle hayvanlara yönelik şiddet içerikli eylemlerin kabahat olmaktan çıkarılıp suç olarak düzenlenmesi ve cezalandırılması gerektiği yönündeki çalışmalar, uzunca bir süreden bu yana hayvan hakları konusunda çalışmalar gösteren sivil toplum kuruluşlarının, baroların ve hayvan severlerin gündemindedir. Bu çerçevede tüm siyasi partilerin üzerinde uzlaştığı “*Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*” 2011 yılında Meclis Başkanlığı’na sunulmuş ve kamuoyunda çokça tartışılmıştır. Ne var ki bu tasarı, kanunlaşmış değildir.

Son yıllarda hayvanlara yönelik şiddet olaylarının basında büyük yer alması ve bu haberlerin toplumda büyük bir infial uyandırması ile birlikte konu yeniden gündeme taşınmış ve dönemin Adalet Bakanı tarafından 24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra hükümetin, hayvan hakları konusunda ciddi bir adım atacağı, sahipli ve sahipsiz hayvanların öldürülmesi, işkence ve eziyete muhatap olmasının suç olarak kabul edileceği ve ağır cezai yaptırımlar getirileceği ifade edilmiştir. Bu dönemde Hayvanları

Koruma Kanunu'nda değişiklik yapan yeni bir kanun tasarısı kamuoyu ile paylaşılmıştır. Ancak söz konusu bu tasarı da kanunlaşmış değildir.

Bu çalışmada, 26.09.2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve Hayvanları Koruma Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 2012 Tarihli Kanun Tasarısı ile 2017 yılı sonunda kamuoyu ile paylaşılan Hayvanları Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nda yer alan ve kasten öldürme, işkence, eziyet, kötü muamele gibi şiddet içeren bazı eylemlere karşı hayvanları ceza hukuku vasıtasıyla korumaya yönelik düzenlemelerin kapsamı irdelenecektir. Ancak bu incelemelere geçilmeden önce hayvan hakları ve hayvanların korunması hakkında bazı genel değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu kapsamda hayvan hakları kuramı çerçevesinde özellikle son yıllarda çokça tartışılmakta olan bir sorun olan hayvanın hukuki statüsü sorununa yer verilecek ve daha sonra da hayvanlara yönelik kasten öldürme, işkence, eziyet ve kötü muamele gibi bazı eylemlerin ceza hukuku aracılığı ile korunmasının gerekliliği üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır.

I. Hayvan Hakları ve Hayvanların Korunması Hakkında Genel Değerlendirmeler

A. Hayvanların Hukuki Statüsü Sorunu

Hayvanlara yönelik kasten öldürme, işkence, eziyet, kötü muamele gibi şiddet içerikli eylemlere yönelik güncel mevzuatta ve yukarıda bahsi geçen kanun tasarılarındaki düzenlemeleri değerlendirmeye geçmeden önce, burada hayvan hakları ve hayvanların korunmasına ilişkin olarak bazı hususlarda açıklama yapmakta fayda bulunmaktadır.

Bu kapsamda tartışılması ve yanıt aranması gereken ilk husus, hayvanların da hak sahibi olup olamayacağı meselesidir. Hak; hukuk kuralına dayanan, devletin hukuk düzenince korunmuş olan ve kişinin serbest iradesiyle yararlanabileceği menfaat, başka bir deyişle, avantajlı, ayrıcalıklı hukuki konumdur.³ Hakkın mutlaka bir öznesi (*süjesi*) bulunmalıdır. Öznesiz hak olmaz. Hakkın öznesi ise kişidir. Bu anlamda gerçek ve tüzel kişiler bir hakkın öznesi olabilirler.⁴ Hayvanlara ve bitkilere ise bir kişilik

³ Serozan, Rona, *Medeni Hukuk- Genel Bölüm Kişiler Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 5. bası, İstanbul 2014, s.187. Ayrıca bkz. Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami, *Medeni Hukuk*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.141 vd.

⁴ Serozan, *Medeni Hukuk*, s.195; Kılıçoğlu, Ahmet M., *Medeni Hukuk*, Ankara 2016, s.51.

tanınmadığından, hak ve borçların da öznesi olamayacakları, ancak hakkın nesnesi olabilecekleri öteden beri ifade edilmektedir.⁵

Oysa günümüzün modern toplumlarında, hayvanların da bazı haklarının bulunduğu ve bu hakların korunması gerektiği, hızla yerleşik bir anlayış halini almaktadır. Bu görüşün temelinde de şüphesiz ki bazı hayvan hakları savunucularının ortaya attığı görüşlerin önemi büyüktür. Gerçekten de hayvan hakları savunucularının öncülerinden olan *Singer* ve *Regan*’ın hayvan hakları yaklaşımı, “*çıkart teorisi*”nden yararlanarak, hayvanlara bireysel olarak haklar verilebileceği düşüncesine dayalıdır.⁶ Bu düşünceye göre hayvanlar da acı çekerler ve acı çekmek bir gerçeği ve bir çıkarı ifade edebilmek için gerekli bir koşuldur. *Singer*, bir darbeye maruz kalan hayvanın acı duyacağına açık olduğunu ve bu sebeple böyle bir darbenin mağduru olmamakta da çıkarı bulunduğunu ifade eder. Bir insan tarafından yolun diğer tarafına taş atılması halinde, taşın acı duymayacağı ve bu sebeple yolun diğer tarafına atılmamakta bir çıkarının bulunmayacağı; buna karşın yolun diğer tarafına atılanın bir fare olması halinde, farenin acı duyacağı ve bu sebeple yolun diğer tarafına atılmamakta bir çıkarının bulunacağı açıktır. Bu durum da onların birtakım temel haklara sahip olmasını haklı kılar.⁷ *Regan*, hayvanların bir yaşamın öznesi oldukları için haklara sahip olması gerektiğini ileri sürmekte⁸ ve hayvan hakları hareketinin, insan hakları hareketinin parçası olması gerektiğini ifade etmektedir.⁹ *Nuttall* ise insanların akıllı ve bilinçli oldukları için hakları olduğu, hayvanların ise bu niteliklere sahip olmadıkları için hakları olmadığı düşüncesini kabul etmez. Zira akıllı ve bilinçli olmayan insanların da hakları hukukça kabul edilir.

⁵ Yılmaz, Halil, “Hayvan Haklarına Bakış”, *TBBD* 2006, S: 62, s.214-215.

⁶ Ertan, Birol, “Hayvan Hakları ve Türkiye”, *Cevat Geray’a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları*: 25, Ankara 2001, s.402; Keleş, Ruşen/Ertan, Birol, *Çevre Hukukuna Giriş, İmge Kitabevi, Ankara 2002, s.146; Arıkan, Engin, Hayvan Hakları İnsan Hukuku, Ekin Basın Yayın Dağıtım Bursa 2016, s.10-11.*

⁷ Ertan, s.401, 403; Keleş/Ertan, s.146. Ayrıca bkz. Benton, Ted/Redfearn, Simon, *The Politics of Animal Rights- Where is Left?* (Çev: Ertuğrul Başer), *Birikim, Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, Sayı: 85, Mayıs 1996, s.51.* Hayvanların acı çekme ve hissetme yeteneğinin olması, onların acı çekmemekte ahlaken önemli çıkarları olduğunu gösterir ve bu çıkar da onların yaşama, işkence ve kötü muameleye maruz bırakılmama gibi bazı temel haklara sahip olmasının temelini teşkil eder. Bkz. Francione, Gary L., *Hayvan Haklarına Giriş- Çocuğunuz mu Köpeğiniz mi?*, (Çev: Renan Akman-Elçin Gen), *İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.279; Degrazia, David, Hayvan Hakları* (Çev: Hakan Gür), *Dost Kitabevi, Ankara 2006, s.63-64; Koçhisarlıoğlu, Cengiz/Söğütü Erişgin, Özlem, “Hayvanın Hukuki Konumu”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi: Prof. Dr. Aydın Zevkliler e Armağan (Cilt 8 Özel Sayı), Cilt: 2, İzmir 2013, s.1697; Arıkan, s.11 vd.; Aşar, Haluk, “Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanıtları”, *Kaygı, 2018/30, s.245.**

⁸ Bkz. *Regan, Tom, Kafesler Boşalsın- Hayvan Haklarıyla Yüzleşmek, Çeviren: Serpil Çağlayan, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s.83 vd.; Arıkan, s.60; Aşar, s.247.*

⁹ Keleş/Ertan, s.146; Arıkan, s.61.

Buradan hareketle hayvanların da hakları olabileceği kabul edilmelidir.¹⁰ Gerçekten de örneğin bir akıl hastası veya yeni doğmuş bir insan da hakkı kullanma irade ve yeteneğine sahip değildir. Ancak bu durum, onların korunması gereken haklarının bulunmadığı sonucunu doğurmaz.¹¹ Dolayısıyla hayvan haklarına da benzer bir anlayışla yaklaşılmalı ve hayvan hakları kavramından, hayvanlara insanlar tarafından tanınan ve yine insanlarca korunması gereken haklar anlaşılmalıdır.¹² Zira bir insan veya insanlık için insan hakları ne kadar anlamlı ve gerekliyse, doğal dengeye ve insan-çevre ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine gereksinimi olan bir hayvan için, hayvan hakları da o kadar anlamlı ve gereklidir.¹³

Nitekim Londra'da 21-23 Eylül 1977 tarihlerinde, uluslararası hayvan hakları birliği ve bu birliğe bağlı diğer ulusal birlikler tarafından hayvan hakları konusunda yapılan toplantılar sonucunda, 15 Ekim 1978 tarihinde Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi (*Universal Declaration on Animal Welfare*) ilan edilmiştir. *Hayvan hakkı* kavramına açıkça yer veren ve hayvan haklarının da insan hakları gibi yasalarla korunması gerektiğinin altını çizen Bildirge, on dört madde halinde hayvanların en temel haklarını saymıştır.¹⁴

¹⁰ Nuttall, Jon, *Ahlâk Üzerine Tartışmalar- Etiğe Giriş*, (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul 1997, s.210. Ayrıca bkz. Ertan, s.404.

¹¹ Benzer yönde bkz. Regan, s. 95; Yılmaz, s.216. Dünya hukuk tarihine yön veren Roma Hukuku'nda bize bugün oldukça yabancı gelen köle kavramı bulunduğu, o dönemde kölelerin eşya olarak kabul edildiğine, hak ehliyetlerinin bulunmadığına, yüzyıllar sonra hayvan hakkı ihlallerinin de geçmişteki kölelik ile aynı şekilde görüleceğine ilişkin bkz. Şenpolat, Ahmet Kemal, 99 Soruda Hayvan Hakları, Okyanus Yayınevi, İstanbul 2015, s.17. Bu konuda ayrıca bkz. Çelebi, Özgün, "Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü", İstanbul Hukuk Mecmuası, 76/2, 2018, s.611 vd.

¹² Keleş/Ertan, s.141.

¹³ Ertan, s.402.

¹⁴ Buna göre;

Madde 1- Bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğar ve aynı var olma hakkına sahiptir.

Madde 2-1. Bütün hayvanlar saygı görme hakkına sahiptir.

2-2. Bir tür hayvan olan insan, öbür hayvanları yok edemez, bu hakkı çiğneyerek onları sömüremez, bilgilerini hayvanların hizmetine sunmakla görevlidir.

2-3. Bütün hayvanların insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakları vardır.

Madde 3-1. Hiçbir hayvana kötü davranılmaz, acımasız ve zalimce işlem yapılmaz.

3-2. Bir hayvan öldürülmesi zorunlu olursa; bu bir anda, acı çekirtmeden ve korkutmadan yapılmalıdır.

Madde 4-1. Yabani türden olan bütün hayvanlar, kendi özel ve doğal çevrelerinde, karada, havada veya suda yaşama ve üreme hakkına sahiptir.

4-2. Eğitim amacı ile olsa bile, özgürlükten yoksun kılmanın her çeşidi bu hakka aykırıdır.

Madde 5-1. Geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan bütün hayvanlar uyumlu biçimde türüne özgü yaşam koşulları ve özgürlük içinde yaşama ve üreme hakkına sahiptir.

5-2. İnsanların kendi çıkarları için bu uyumda ya da bu koşullarda yapacakları her türlü değişiklik bu haklara aykırıdır.

Madde 6-1. İnsanların yanlarına aldıkları bütün hayvanlar, doğal ömür uzunluklarına uygun sürece yaşama hakkına sahiptir.

6-2. Bir hayvanı terk etmek acımasızca ve insanlık dışı bir davranıştır.

Bugün için gelişmiş bazı ülkelerde hayvanları eşya olarak kabul eden anlayışın da artık terk edildiğini, hayvanlara eşyadan farklı özel bir statü tanındığını bildirmek gerekir. Örneğin Avusturya Medeni Kanunu’na 1986 yılında eklenen 285a hükmüne göre, hayvanlar nesne değildirler; onlar özel yasalarla korunurlar. Nesnelere hakkındaki hükümler, aksine hüküm olmadıkça hayvanlara da uygulanır.¹⁵

Yine Almanya’da 24.07.1972 tarihinde Hayvanları Koruma Kanunu (*Tierschutzgesetz*) kabul edilmiş ve akabinde Alman Medeni Kanunu’na 20.08.1990 tarihinde eklenen 90a maddesi ile hayvanların eşya olmadığına, özel yasalarla koruma altında olduğuna, aksine düzenleme olmadıkça eşyalarla ilgili hükümlerin kıyasen onlara da uygulanabileceğine ilişkin düzenleme yapılmıştır.¹⁶ 2002 yılında Alman Anayasası’nda 20a maddesinde yapılan “Devlet, gelecek nesillere olan sorumluluğu çerçevesinde, temel ve doğal yaşam kaynaklarını ve hayvanları anayasal düzen çerçevesinde yasa koyarak ve kanunlara ve hukuka uygun olarak kamu otoritesi ve yargı makamları eliyle korur” şeklindeki düzenleme ile de hayvanlar anayasal boyutta koruma altına alınmıştır.¹⁷

Madde 7- Bütün çalışan hayvanlar iş süresinin yoğunluğunun sınırlandırılması, onarıcı ve güçlerini artırıcı beslenme ve dinlenme hakkına sahiptir.

Madde 8- Hayvanlarda fiziksel ya da psikolojik bir acı çektiren deneyler yapmak, hayvan haklarına aykırıdır. Tıbbi, bilimsel, ticari ve başka biçimlerde her türlü deneyler için de böyledir.

Madde 9- Hayvan beslemek için yetiştirilmişse; bakılmı, barındırılmı, taşınmalı, ölümü de korkutmadan ve acı çektirmeden yapılmalıdır.

Madde 10-1. Hayvanlardan insanların eğlencesi olsun diye yararlanılmaz.

10-2. Hayvanların seyrettirilmesi ve hayvanlardan yararlanılan gösteriler hayvan onuruna aykırıdır.

Madde 11- Zorunluluk olmaksızın bir hayvanın öldürülmesi demek olan her davranış, bir “biocide”, yani yaşama karşı suçtur.

Madde 12-1. Çok sayıda yabancı hayvanın öldürülmesi demek olan her bir davranış bir “genocide”, yani türe karşı suçtur.

12-2. Doğal çevrenin kirlenmesi ve yakılıp yok edilmesinin sonu “genocide”, soykırıma varır.

Madde 13-1. Hayvanın ölüsüne de saygı göstermek gerekir.

13-2. Hayvan haklarına saldırıyı göstermek amacı gütseler bile hayvanların öldürüldüğü şiddet sahneleri sinema ve televizyonlarda yasaklanmalıdır.

Madde 14-1. Hayvanları savunma ve koruma kuruluşları, hükümet düzeyinde temsil olunmalıdır.

14-2. Hayvan hakları da insan hakları gibi yasa ile korunmalıdır.

¹⁵ Bkz. Aksoy Dursun, Sanem, *Eşya Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s.183; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1705; Çelebi, s.582.*

¹⁶ Sungurbey, İsmet, *Hayvan Hakları, İstanbul 1992, s.50; Ertas, Şeref, Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku, İmge Yayınevi, İzmir 2012, s.477; Aksoy Dursun, s.183; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1705; Uyumaz, Alper, “Bir Hukuk Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvan Hakları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XX, Y: 2016, S: 3, s.141; Arıkan, s.162-163; Çelebi, s.581-582.*

¹⁷ Hayvanları anayasal boyutta korumaya yönelik olarak bizim Anayasamızda ise açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı Anayasa m.56’da “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek ve çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” ile Ormanların korunması ve geliştirilmesi başlıklı Anayasa m.169’da yer alan “Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.” şeklindeki düzenlemelerin hayvan haklarını da içerdiğine ancak yorum yoluyla ulaşılabılır.

Benzer şekilde, İsviçre Medeni Kanunu'na eklenen 641a hükmü f. 1 gereğince, hayvanlar nesne değildir. 641a hükmü f. 2 gereğince ise aksine hüküm yoksa nesnelere ilişkin düzenlemeler hayvanlar için de geçerlidir.¹⁸

Fransa'da da, yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde, hayvanlar kendilerine ait bir statüye kavuşmuştur. Fransız Medeni Kanunu'na 16.02.2015 tarihinde, 515-14 düzenlemesi ile “*hayvanlar, duyarlılığa sahip canlı varlıklardır*” cümlesi getirilmiş ve hayvanların, cansız varlıklardan farklı bir hukuki statüye sahip olması ilkesel olarak kabul edilmiştir.¹⁹

Hemen ifade edelim ki bahsi geçen ülkelerdekine benzer bir hüküm, Türk hukukunda düzenlenmiş değildir. Başka bir deyişle 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda hayvanların eşya olmadığına dair açık bir düzenleme mevcut değildir.²⁰ Bu sebeple Türk hukuku bakımından bazı yazarlar hayvanların *taşınabilir bir eşya* olduğunu ifade etmektedir.²¹ Buna karşın hayvanın hukuki statüsü konusundaki gelişmelere paralel olarak ve yine mevzuatımızdaki birtakım düzenlemeler dayanak noktası yapılmak suretiyle,²² bazı yazarlar tarafından, *hayvanların eşyadan farklı bir statüde olduğu*,²³ *eşya benzeri statüye*²⁴ sahip oldukları ve *sui generis varlık*²⁵ kategorisini oluşturdukları belirtilmektedir.

¹⁸ Genç Arıdemir, Arzu, “Hayvanların Hukuki Konumlarının İyileştirilmesi Amacıyla İsviçre Medeni Kanunu ile Borçlar Kanunu'nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, I. Cilt, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s.328; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1706; Uyumaz, s.142; Çelebi, s. 581.

¹⁹ Aksoy, Dursun, s.183-184; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1708; Çelebi, s.582.

²⁰ Benzer şekilde, Hayvanları Koruma Kanunu'nda da hayvanların eşya sayılmayacağına ilişkin açık bir hüküm yer almamaktadır. Bkz. Ertaş, s.477; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1710.

²¹ Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel, Şekli Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 6. baskı, Ankara 2012, s.71; Sirmen, Lale, Eşya Hukuku, 2. bası, Ankara 2014, s.9; Esener, Turhan/Güven, Kudret, Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 6. baskı, Ankara 2015, s.43; Aksoy Dursun, s.188; Uyumaz, s.146.

²² Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5'inci maddesinin 5'inci fıkrasında; ticari amaç güdülmeden bilhassa ev ve bahçesi içerisinde bakılan ev ve süs hayvanları sahiplerinin borcundan dolayı haczedilemeyeceği; 09.06.1932 tarih ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 82'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde; borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanlarının; 5'inci bendinde ise borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyununun haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler de bu tür hayvanların eşyadan farklı bir statüde tutulduğunu göstermektedir. Bkz. Ertaş, s.478.

²³ Ertaş, s.478. Hayvanların mülkiyet konusu olmaya devam etmeleri nedeniyle hak nesnesi oldukları, doğrudan doğruya yararlandıkları koruma normları nedeniyle de, bu normların çizdiği sınırlar çerçevesinde hak öznesi oldukları yönünde görüş için bkz. Çelebi, s.614.

²⁴ Hayvanları Koruma Kanunu ile hayvanların yaşama hakkına sahip olduğunun hükme bağlanması ile hayvanın artık bundan böyle eşya sayılmayacağı görüşü için bkz. Oğuzman, M.Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s.10. Hayvanın eşya niteliğinin, ancak hayvanları koruma amacı ile uyduğu ölçüde geçerli olabileceği yönünde görüş için bkz. Serozan, Rona, Eşya Hukuku I- Eşya Hukukunun Temel Kavramları ve İlkeleri Taşınır Eşyada: Zilyetlik-Mülkiyet-İntifa- Rehlin Uygulama Çalışmaları, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s.73. Hayvanları ait olduğu sınıfa göre “hak süjesi” veya “hak özjesi” olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde görüş için bkz. Cumalıoğlu, Emre, “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C: 19, Özel Sayı 2017, s.575.

²⁵ Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1716. Yazarlara göre, hayvanlar yalın nesnelere değildirler. Hayvanlar

Hayvanların bir hakkın öznesi mi yoksa nesnesi mi olduğu yahut eşya mı yoksa eşya benzeri bir nitelik mi taşıdığı soruları bir yana; çevrenin doğal ve bütünleyici bir parçası olarak hayvanların günümüzde artık yaşam hakkı, kötü muameleye maruz bırakılmama hakkı, beslenme ve bakım hakkı gibi bazı temel haklara sahip oldukları bir gerçektir.²⁶ Nitekim gerek Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde gerekse 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda bu haklar açıkça ifade edilmiştir. Her ne kadar mevzuatımızda *hayvan hakları* kavramına değil, *hayvanların korunması* kavramına vurgu yapılmışsa da,²⁷ bu durum hayvanların yaşam hakkı, kötü muameleye maruz bırakılmama hakkı gibi bazı temel haklardan yoksun olduğu anlamına gelmez, gelmemelidir. Nitekim Kanun’un 4’üncü maddesinde hayvanların korunmasına ve rahat yaşamalarına ilişkin temel ilkeler içerisinde hayvanların sahip olduğu temel haklara yer verilmiş ve insanlara ve kuruluşlara görev ve sorumluluklar yüklenerek hayvan haklarının korunması amaçlanmıştır. Devlet ise kamu makamları ve yargı organları aracılığıyla hayvanların söz konusu temel haklarını sağlamak ve korumakla yükümlüdür.²⁸

B. Hayvanların Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasının Gerekliliği Sorunu

Burada ayrıca tartışılması gereken bir diğer husus ise hayvanlara yönelik özellikle şiddet içeren bazı eylemlerin ceza hukuku ile yaptırım altına alınmasının gerekli olup olmadığıdır. Hukuka aykırı bir eylemin öncelikle idari yaptırımlar veya tazminat gibi kamu hukukunun veya özel hukukun diğer enstrümanlarıyla karşılanması, ceza hukuku yaptırımlarına ise son çare olarak başvurulması gerekir. Zira ceza hukukunun son çare olma

canlıdır ve yeme, içme, barınma gibi temel gereksinimleri vardır. Hayvanların manevî yetenekleri hususunda şu anda her şey bilinmemekle birlikte, en azından “duyarlı” oldukları ve tıpkı insanlar gibi “acı ve sevinç” hissettikleri belirtilmektedir. Bu konudaki yeni gelişmeler de göz önüne alındığında, hayvanların, insanlar ve nesnelere yanında, yeni özel birtakım (kategori) oluşturdukları rahatlıkla savunulabilir.

²⁶ Bkz. Ertuş, s.478 vd.; Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1718.

²⁷ Gerçekten de 5199 sayılı Kanunun adı *Hayvan Hakları Kanunu* değil, *Hayvanları Koruma Kanunu*’dur. Bu düzenlemeyle kanun koyucunun hayvanlara korunmaya muhtaç varlıklar olarak değer atfettiği anlaşılmaktadır.

²⁸ Nitekim hayvanların da haklarının olduğunun kabul edilmesiyle, kanunu uygulayacak mercilerin olaya haklar açısından yaklaşacağı ve kanunun “hukuken zedelenen bir hakkın korunması” bakış açısıyla yorumlanacağı yönünde görüş için bkz. Şenpolat, s.43. Hayvanların temel hakları tanıdığına, insanların bu haklara saygı duymasını ve korumasını sağlayan insan-hayvan etkileşiminin makul biçimlerinin de aranacağı yönünde bkz. Donaldson, Sue/Kymlicka, Will, Zoopolis- Hayvan Haklarının Siyasal Kuramı, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s.61. Hayvan hakları kavramının kişiler için yapılan hak kavramından farklı olduğu, hayvan hakkı deyiminden, kişinin hayvan üzerindeki hakkına getirilen sınırlamanın ve hukuken korunan ve ihlal etmeme yükümlülüğü getiren hayvan çıkarımının anlaşılması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Cumalıoğlu, s.582. Benzer yönde bkz. Koçhisarlıoğlu/Söğütü Erişgin, s.1717.

özelliği (*ultima ratio*) mevcuttur.²⁹ Hayvanlara yönelik şiddet içeren eylemlerin ceza hukuku ile karşılanmasının gerekli olup olmadığı sorusuna yanıtın ise kanaatimizce psikoloji ve kriminoloji biliminin ortaya koyduğu bazı veriler ışığında aranması gerekir.

Hayvanlara şiddet uygulayan insanlarla ilgili olarak konunun uzmanlarının yaptıkları çalışmalar göstermektedir ki hayvanlara yönelik şiddet içeren eylemleri gerçekleştiren insanların, insanlara yönelik şiddet içeren eylemleri gerçekleştirme ihtimali diğerlerine göre daha fazladır. Nitekim insanlara yönelik şiddet eylemleri gerçekleştirenler, ilk denemelerini de çoğunlukla hayvanlar üzerinde gerçekleştirmektedirler.³⁰ Yine yapılan araştırmalar; şiddet suçları işleyen kişilerin, çocukluk ve gençlik dönemlerinde, ciddi boyutlarda ve tekrarlanan nitelikte hayvanlara karşı kötü davranışlar sergilediklerini ve insan öldürme suçunu işleyenlerin hemen birçoğunun küçükken hayvanlara işkence ettiğini, hatta öldürdüğünü göstermektedir.³¹ Yapılan araştırmalarda ayrıca hayvana şiddet ile aile içi şiddet arasında da yakın bir ilişkinin bulunduğuna ilişkin veriler elde edilmiştir.³² Tüm bu veriler de Tolstoy'un "*Hayvanı öldürmek ile insanı öldürmek arasındaki*

²⁹ Artuk, M.Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M.Emin/ Çakar, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler; Adalet Yayınevi, 12. baskı, Ankara 2018, s.13-14; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 9. baskı, Ankara 2018, s.40; Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınevi, 18. baskı, Ankara 2018, s. 32.

³⁰ Şenpolat, s.47.

³¹ "...İtalyan suç tarihinin en ünlülerinden Vincente Verzini, 12 kadını öldürdüğü kariyerinin ilk becerilerini kedileri boğarak elde etmişti. 1883'te dünyaya gelen Peter Kürten ya da herkesçe bilinen adıyla Düsseldorf Vampiri, her yaştan ve cinsten 50 kişiyi içeren cinayet listesine başlamadan çok önce köpeklerle, koyunlara işkence eden, onların ırzına geçen ve onları öldüren biri olarak tanınırdı. 15 yaşındaki Kobe canavarı Sakakibara, 11 yaşındaki Jun Hase'nin başını gövdesinden ayırmadan önce, kedi başı kesmiş, güvercinleri boğmuştu. 19 yaşına varmadan 5 çocuğu öldüren Christine Falling'in çocukluğu kedi cinayetleri ile doludur. Annesini ve iki küçük kızı bıçaklayarak öldüren Luke Woodham, daha önce kendi köpeğini yakmıştı. 1970'lerde, uzun siyah saçlıları hedeflediğinden kadınların saçlarını sarıya boyatmasına yol açan ve bir yıl içinde altı kişiyi öldüren David Berkowitz, komşusunun köpeğini vurmuş, annesinin papağanını zehirlemişti. Her iki eşini öldüren Richard William Leonard'ın, kurbağaları ezmek ve otomobilinin motoruna kedi bağlamak gibi huyları da vardı. Katil Jack Bassenti, köpek yavrularını canlı olarak gömerdi. Filmlere, romanlara ilham kaynağı olan Jeffrey Dahmer, kedilerin iç organlarını inceledikten sonra, aynı tekniği 17 küçük erkek çocuğa uyguladı. 14 kişiyi öldüren Patrick Sherill, köpeğinin de aynı zevki tadabilmesi için komşularının kedilerini çaldı. Dedesini, ninesini, annesini, karısını öldüren Edward Kemperer, çocukluğunda kedileri ufak parçalara ayırırdı. Kaç kişiyi öldürdüğünün hesabı bile bilinmeyen ana katili Henry Lee Lucas, hayvanları da öldürür, onların cansız bedenleriyle ilişkiye girerdi. Boston Canavarı Albert De Salvo, kedi ile köpeği aynı kafese koyar, aç bırakır, birbirini öldürüp yemelerini seyredirdi. Daha sonra 13 kadını boğdu. Michael Cartier, 4 yaşındayken kapalı pencerelere doğru kedi yavrularını fırlatır, tavşanların bacağı kopartırdı. 11 yaşındaki Andrew Golden ile 13 yaşındaki Mitchell Johnson köpeklerle işkence edip, öldürürlerdi. 24 Mart 1998'de Arkansas'taki okullarında 4 öğrenci ve bir öğretmeni öldürdüler. Theodore Robert Bundy, dedesinin hayvanlara kötü davranışlarını seyrederek büyüdü. Daha sonra 32 kadını öldürdü..." Bkz. Atasoy, Sevil, "İlk Darbe", İstanbul Barosu Dergisi-Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım Özel Sayı 8, Mayıs 2008, s.15 vd.

³² Atasoy, s.17.

mesafe bir adımdır” sözünün ne kadar doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bilgilerden hareketle hayvanlara yönelik şiddet içerikli eylemleri gerçekleştirenlerin, insanlara karşı şiddet içeren suçların potansiyel failleri olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum hayvanlara yönelik şiddet içeren eylemlerin ceza kanunları ile karşılanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öte yandan çevrenin ve doğanın canlı bir parçası olan hayvana yapılan şiddet eylemlerinin toplumun değer yargılarını örseleyerek toplumda infiale sebep olduğu da ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır.

II. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Hayvanın Korunması

Türk Medeni Kanunu’nda hayvanların eşyadan farklı bir statüye sahip olduğuna ilişkin açık bir düzenlemenin yer almadığını yukarıda ifade etmiştik. Benzer yönde bir yaklaşımın 5237 sayılı TCK’da da mevcut olduğunu söylemek gerekir. Gerçekten de TCK’da hayvanlar, daha ziyade insana ait bir malvarlığı değeri olarak addedilmiştir. Buna karşın sadece çevreye karşı suçlar bölümünde yer alan bazı suçlarda hayvanlar, çevrenin bir unsuru olarak ele alınmış ve suçla korunan hukuksal değer olarak sınırlı bir biçimde korunmuştur.³³

A. İnsana Ait Bir Malvarlığı Değeri Olarak Hayvanı Koruyan Suç Tipleri

5237 sayılı TCK’nın, *Kişilere Karşı Suçlar* başlıklı ikinci kısmının, *Malvarlığına Karşı Suçlar* başlıklı onuncu bölümünde, hırsızlık suçunun büyükbaş veya küçükbaş hayvan hakkında işlenmesi daha ağır cezayı

³³ Bunun yanı sıra esasen hayvanı koruma amacı taşımayan bazı suç tiplerinde de hayvana yer verilmiştir: İnsan Üzerinde Deney suçunu düzenleyen TCK m.90’a göre, insan üzerinde bilimsel deney yapmak suçtur. Buna karşın, belirli şartlarda deneyin cezai sorumluluğu gerektirmeyeceği düzenlenmiştir. Bunlardan biri, deneyin öncelikle insan dışı deney ortamında ve yeterli sayıda hayvan üzerinde gerçekleştirilmiş olması (m.90/2-b), bir diğeri ise insan dışı deney ortamında veya hayvanlar üzerinde yapılan deneyler sonucunda ulaşılan bilimsel verilerin, varılmak istenen hedefe ulaşmak açısından bunların insan üzerinde de yapılmasını gerekli kılmasıdır (m.90/2-c). Görüleceği üzere bu düzenleme hayvanın korunmasına yönelik değildir. Hayvanın Tehlike Yaratabilecek Şekilde Serbest Bırakılması suçunu düzenleyen TCK m.177’ye göre, kişinin gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı ve sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakması veya bunların kontrol altına alınmasında ihmâl göstermesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu suç tipi de hayvanların korunmasına değil, insanların yaşam ve sağlık hakkının korunmasına yöneliktir. Son olarak Müstehcenlik suçunu düzenleyen TCK m.226/4’te; şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üretmek, ülkeye sokmak, satışa arz etmek, satmak, nakletmek, depolamak, başkalarının kullanımına sunmak veya bulundurmak suç olarak tarif edilmiştir. Bu suç tipinde de insanların hayvanlarla gerçekleştirdikleri cinsel davranışlar değil, bu davranışların ürün haline getirilmesi cezalandırılmaktadır. Başka bir deyişle, bu suçla hayvanın korunması değil, toplumun genel ahlakının korunması esas alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmez, Burcu, “Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkiler’e Armağan, 2013, s.906 vd. Ayrıca bkz. Uyumaz, s.168.

gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.³⁴ Görüleceği üzere bu düzenleme ile korunan hukuki yarar, bizatihi hayvana ait değerler değil, kişilerin malvarlığı değerleridir.³⁵ Buradan hareketle hırsızlık suçunun sahipsiz bir hayvana karşı işlenmesinin de mümkün olmayacağını belirtmek gerekir. Öte yandan ilgili nitelikli hal, her türlü hayvana karşı işlenen hırsızlık suçunu da kapsamamaktadır. Gerçekten de hırsızlık suçunun sadece gelir amaçlı üretilen ve kullanılan³⁶ büyükbaş ve küçükbaş hayvan hakkında işlenmesi, nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Sığır, manda, at, deve, devekuşu ve domuz büyük baş hayvan; koyun, keçi ve tavşan ise küçükbaş hayvan kapsamındadır.³⁷ Buna göre örneğin sahipli tavuk, ördek, kaz, köpek veya kedi gibi hayvanlar hakkında işlenen hırsızlık suçlarında bu nitelikli halin uygulanabilmesi mümkün değildir.

Yine TCK'nın *Kişilere Karşı Suçlar* başlıklı ikinci kısmının, *Malvarlığına Karşı Suçlar* başlıklı onuncu bölümünde düzenlenen mala zarar verme suçunun maddi konusunu hayvanlar da oluşturabilir. Gerçekten de TCK m.151/2 uyarınca; haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu suç tipinde de korunan hukuksal yarar, hayvanın yaşama hakkı veya vücut bütünlüğü değil, bireylerin mülkiyet hakkıdır.³⁸ Nitekim suçun maddi konusunu yine sadece sahipli hayvanlar oluşturmaktadır. Yani sahipsiz ve başıboş hayvanlara karşı, örneğin sokaktaki bir kedi, köpek veya güvercinin kasten öldürülmesine karşı söz konusu maddenin uygulama alanı bulması mümkün değildir.³⁹

³⁴ TCK m.142/2-g uyarınca, hırsızlık suçunun büyük veya küçükbaş hayvan hakkında işlenmesi halinde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Hemen ifade edelim ki 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde söz konusu nitelikli halin uygulanması bu hayvanların barınak yerlerinde, sürüde veya açık yerlerde bulunması şartına bağlanmış idi.

³⁵ Başkasına ait taşınır bir mal üzerinde işlenebilen hırsızlık suçu ile korunan hukuksal değer mülkiyet ve zilyetliktir. Bkz. Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, 13. baskı, Ankara 2018, s. 610; Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R.Murat, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 16. baskı, Ankara 2018, s.681; Uyumaz, s.168.

³⁶ Dönmez, s. 905.

³⁷ Tanımlar için bkz. Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik m.4/e-f. 05.01.2005 tarih ve 25691 sayılı RG. (www.resmigazete.gov.tr).

³⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Özel Hükümler*, s.675; Tezcan/Erdem/Önok, s.65.

³⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Özel Hükümler*, s. 676; Dönmez, s.906.

Kaldı ki bu düzenleme, sahipli hayvanların her türlü eyleme karşı korunmasını sağlamaktan da uzaktır. Gerçekten de suçun maddi unsuru, bilerek ve isteyerek sahipli bir hayvanı öldürmek, *işe yaramayacak hale getirmek* veya *değerinin azalmasına neden olmak* eylemleri ile sınırlıdır. Buna göre örneğin sahipli bir hayvana işkence ve kötü muamelede bulunmak yahut cinsel eylemlerde bulunmak suç teşkil etmemektedir.⁴⁰ Öte yandan suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup ceza hukuku koruması, ancak hayvan sahibinin şikâyeti ile devreye girmektedir. Buradan hareketle hayvan sahibinin suçun faili ile anlaşması veya uzlaşması halinde, failin cezalandırılabilmesi de mümkün olmayacaktır. Suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı kılınmasının ve kişinin kendisine ait bir mal üzerinde suçun işlenememesinin doğal bir sonucu olarak, sahipli hayvanın sahibi tarafından kasten öldürülmesi, *işe yaramayacak hale getirilmesi* veya *değerinin azalmasına neden olunması*

⁴⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin kararına konu olan bir olayda hayvana yönelik tecavüz eylemi, hayvanın işe yaramaz hale getirilmesi ve değerinin azalması bakımından tartışma konusu edilmiştir. Karara konu olayda davacı kendisine ait buzağıya davalı tarafından tecavüz edildiğini, dini ve ahlaki inanç ve telakkiler sebebiyle hayvanın etinden ve sütünden yararlanmanın mümkün olmayacağını iddia ederek tazminat talebinde bulunmuş; yerel mahkeme tarafından ise iddia edilen eylemin kanıtlanmadığı ve ayrıca hayvanın etinden ve sütünden yararlanılmasında tabben bir sakınca bulunmaması nedeniyle dava reddedilmiştir. Yapılan temyiz incelemesi neticesinde, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 24.03.1998 tarih, 1998/2632 E. ve 1998/3249 K. sayılı ilamında; "... Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, sair temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak, dinlenen tanıklardan Fatma olayı doğrular şekilde beyanda bulunmuş, tanık Mustafa da gece saat 24 sıralarında davalının, davacının ahırında yakalandığını açıkladıktan sonra adı geçenin sürüklenerek dışarı çıkarıldığını ve külotunun da imiş durumda olduğunu ifade etmiştir. Aksine somut ve kesin deliller bulunmadıkça, toplumun ve yaşamın değer hükümleri itibarıyla normal bir kimsede, kendisine ait bir hayvanın başkasının cinsel ilişkisine maruz kaldığını ileri sürmez. Çünkü böyle bir iddia ile davacının da kendisine ve yakın çevresine ait bulunan bazı değer hükümleri olayın açıklanması ile incinmiş olur. Bundan dolayıdır ki davacının hiç bir neden yokken böyle bir konuda soyut olarak iddiada bulunduğu düşünülmemelidir. Kaldı ki, yukarıda açıklanan delillerle de davalının hukuka aykırı eyleminin sabit olduğu doğrulanmıştır. Bundan ayrı olarak davacı, işlenen haksız eylemden dolayı hayvanın etinden ve sütünden yararlanılmasının geleneklere göre mümkün olmadığını da ileri sürerek tazminat talep etmiştir. Medeni Kanun'un 1. maddesi gereğince hakkında kanuni bir hüküm bulunmayan meselelerde hâkim, örf ve âdete göre hüküm kurar. Mahkemece, davacının iddiası doğrultusunda örf ve âdet incelemesi yapılarak istikrarla benimsenen örf, teamül, dini ve ahlaki inanç ve telakkiler eğer iddia doğrultusunda ise o takdirde zararın varlığı kuşkusuz hale gelecektir. Yukarıda açıklandığı gibi hükme yeterli delil toplandığı takdirde mahkemece adil bir çözüm tarzı olması bakımından, davacıya bedeli karşılığı hayvanı davalıya terk etmeyi isteyip istemediği sorularak böyle bir talebin bulunması hâlinde istem doğrultusunda karar verilmeli, aksi halde muhik bir tazminata hükmedilmesi gerekirken eksik inceleme sonucu hüküm kurulması doğru görülmemiştir..." şeklindeki gerekçe ile yerel mahkeme hükmünün bozulmasına karar vermiştir. Görüleceği üzere Yargıtay, hayvanla girilen cinsel ilişkinin hayvanın değerinin azalmasına veya işe yaramaz hale gelmesine neden olup olmayacağı konusunda örf ve âdet incelemesi yapılarak bir sonuca varılması gerektiğine karar vermiştir. Ancak hemen belirtilmelidir ki; ilgili karar, Yargıtay'ın Hukuk Dairesi'ne ait bir karar olup tazminata hükmedilmesinin gerek gerekemediği noktasında yapılan bir tartışmayı ihtiva etmektedir. Yargıtay Hukuk Dairesi'nin bu kararının ceza hukuku bakımından bir sonucu olamayacağı açıktır. Zira kanunilik ilkesinin doğal bir sonucu olarak, örf ve âdete dayalı olarak suç ve ceza yaratılması mümkün değildir. Buna göre, hayvana yönelik cinsel eylemlerin örf ve âdet hukuku gereğince hayvanın değerini azalttığı veya onu işe yaramaz hale getirdiği ve bu sebeple TCK m.151/2'de yer alan mala zarar verme suçunu oluşturduğu söylenemeyecektir.

halinde de maddenin uygulanabilmesi mümkün olmayacaktır.⁴¹ Son olarak ifade etmek gerekir ki suçun yaptırımını olarak dört aydan üç yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası öngörülmüştür. Hapis cezası ve adli para cezası seçimlik cezalar olarak düzenlenmiştir. Uygulamada pek çok durumda hâkim, adli para cezasına takdir edecek, hapis cezasına hükmetse bile bu cezanın ertelenmesine⁴² veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına⁴³ karar verebilecektir. Özetle, ilgili suç tipi, öngördüğü yaptırımlar bakımından da hayvanları ve onların en temel haklarını etkin ve etkili şekilde koruyacak bir düzenleme değildir.

B. Çevresel Bir Unsur Olarak Hayvanı Koruyan Suç Tipleri

Hırsızlık ve mala zarar verme suçlarında hayvanlar, insana ait bir malvarlığı değeri olarak telakki edilmekle birlikte, 5237 sayılı TCK'nın *Çevrenin Kasten Kirletilmesi* başlıklı 181'inci ve *Çevrenin Taksirle Kirletilmesi* başlıklı 182'nci maddelerinde hayvanlar suçla korunan hukuksal değer olarak ele alınmış ve hayvanların sağlıklı bir ortamda yaşama hakları, nesillerini ve doğal özelliklerini sürdürme hakları koruma altına alınmıştır.⁴⁴ Gerçekten de TCK m.181/4'e göre, "*Bir ve ikinci fıkrada tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükümlenir.*"⁴⁵ TCK m.182/2'ye göre ise, "*İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*"

⁴¹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Özel Hükümler*, s.677.

⁴² İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir (TCK m.51/1).

⁴³ Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükümlenen ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmasını ifade eder (CMK m.231/5).

⁴⁴ Dönmez, s.905.

⁴⁵ *Çevrenin Kasten Kirletilmesi TCK m.181*

(1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak veya çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

(2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvanı, suçla korunan hukuksal bir değer olarak ele alan çevrenin kasten kirletilmesi ve çevrenin taksirle kirletilmesi suçları, 5237 sayılı TCK’nın *Topluma Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının, *Çevreye Karşı Suçlar* başlıklı ikinci bölümünde yer almaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun bu suçlar bakımından hayvanları çevrenin doğal bir unsuru olarak ele aldığı gözlemlenmektedir. TCK’da hayvanları ve onların yaşama ve nesillerini sürdürme haklarını korumaya yönelik düzenlenmiş olan en önemli suç tiplerinin bu maddelerde yer aldığı ifade edilebilir.⁴⁶ Buna karşın bu suç tipleri de hayvanların korunması bakımından yetersizdir. Zira bu maddeler de hayvanlara yönelik olarak kasten işlenen öldürme, işkence, kötü muamele ve tecavüz gibi münferit eylemleri yaptırım altına almamaktadır.

Öte yandan çevrenin kasten kirletilmesi suçu, çoğu zaman bir tüzel kişinin faaliyeti kapsamında işlenmekte olup, TCK’da tüzel kişiler bakımından cezai sorumluluk öngörülmemiştir. Buna göre çevrenin kasten kirletilmesi suçunun tüzel kişi bünyesinde işlenmesi halinde, sadece tüzel kişilere özgü, faaliyet izninin iptali veya müsadere gibi güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi mümkün olacaktır (TCK m.181/5). Tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde çevrenin taksirle kirletilmesi suretiyle hayvanlara zarar verilmesi halinde ise ilgili tüzel kişi hakkında güvenlik tedbiri sorumluluğu dahi öngörülmemiştir.⁴⁷

III. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu Kapsamında Hayvanların Korunması

Hayvanların rahat yaşamalarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla 24.06.2004 tarih ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kabul edilmiştir.⁴⁸ Bu amacı sağlamaya yönelik olarak, Kanun’da belirli ilkeler, yasaklar ve bu yasaklara uymamanın yaptırımları düzenlenmiş, sahipli ve sahipsiz hayvan ayrımı yapılmaksızın hayvanların yaşam, sağlık ve beden bütünlüğü gibi temel birtakım haklarını korumaya yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.⁴⁹

⁴⁶ Dönmez, s.909; Uyumaz, s.169.

⁴⁷ Dönmez, s.910 vd.

⁴⁸ Bkz. 01.07.2004 tarih ve 25509 sayılı RG. (www.resmigazete.gov.tr)

⁴⁹ Buna göre bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir (HKK m.4/1-a). Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir (HKK m.4/1-b). Hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır (HKK m.4/1-c). Nesli yok olma tehlikesi

Hayvanları Koruma Kanunu'nda hayvanlara yönelik şiddet içeren bazı eylemler de açık bir şekilde yasaklanmıştır. Buna göre hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek yasaktır (HKK m.14/1-a). Benzer şekilde hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak ve işkence yapmak da yasaktır (HKK m.14/1-j).

İlgili eylemler yasaklanmış olmasına karşın bu eylemleri icra edenler hakkında ceza hukukunun devreye girebilmesi mümkün değildir. Zira Hayvanları Koruma Kanunu'nda hayvanlara yönelik şiddet içeren eylemler suç olarak değil, kabahat olarak düzenlenmiştir. Gerçekten ilgili yasaklara aykırı davrananlar için üç yüz Türk Lirası idari para cezası öngörülmüş (HKK m.28/1-k); bu fiillerin tekrarı halinde para cezalarının bir kat, daha fazla tekrarı halinde ise üç kat artırılarak verileceği düzenlenmiştir (HKK m.30). Dolayısıyla örneğin bir hayvanı kasten öldüren veya ona işkence, eziyet veya tecavüz edenlere uygulanacak yaptırımlar hapis yahut adli para cezası değil, idari para cezası olacaktır.

Hayvanları Koruma Kanunu'nda hayvanların yaşam, sağlık ve beden bütünlüğünü sağlamaya yönelik birtakım ilkeler kabul edilmiş ve yasaklar getirilmiş ise de, ilke ve yasaklara aykırı davranışların *suç* olarak değil, *kabahat* olarak düzenlenmiş olması bu eylemlerin işlenmesi veya tekrarını önlemek bakımından caydırıcı değildir. Yine bu eylemler sebebiyle adli makamlar değil, idari makamlar devreye girecektir.⁵⁰ Uygulanacak

altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunması esastır (HKK m.4/1-e). Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır (HKK m.4/1-f). Hayvanların korunması ve rahat yaşamalarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır (HKK m.4/1-g). Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılma ve taşınması esastır (HKK m.4/1-h). Hayvanları taşıyan ve taşıyanlar onları türüne ve özelliğine uygun ortam ve şartlarda taşımali, taşıma sırasında beslemeli ve bakımını yapmalıdırlar (HKK m.4/1-ı). Yine sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu'nda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır. Bir hayvan neslini yok edecek her türlü müdahale yasaktır (HKK m.8/1). Hayvanların, yaşadıkları sürece, tıbbi amaçlar dışında organ veya dokularının tümü ya da bir bölümü çıkarılıp alınmaz veya tahrip edilemez (HKK m.8/2). Ev ve süs hayvanlarının dış görünüşünü değiştirmeye yönelik veya diğer tedavi edici olmayan kuyruk ve kulak kesilmesi, ses tellerinin alınması ve tırnak ve dişlerinin sökülmesine yönelik cerrahi müdahale yapılması yasaktır (HKK m.8/3-1.cümle).

⁵⁰ Hayvanları Koruma Kanunu m.17: "Bu Kanun hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleme yetkisi Bakanlığa aittir. Gerektiğinde bu yetki Bakanlık mahallin en büyük mülki amirine yetki devri suretiyle devredilebilir." Hayvanları Koruma Kanunu'na göre Bakanlık deyiminden, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir (HKK m.3/1-o). Ancak bugün için bunun Tarım ve Orman Bakanlığı olarak anlaşılması gerekmektedir. Zira 24.03.2003 tarih ve 25326 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 1 sayılı cetveli olan Genel Bütçeli İdareler arasında yer alan Çevre ve Orman Bakanlığı, 10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Altıncı Kısımının Ondördüncü Bölümünde "Tarım ve Orman Bakanlığı" olarak düzenlenmiş olup, 5018 sayılı Kanun'da da değişiklik yapılarak bu tarihten itibaren Çevre ve Orman Bakanlığı'nın adı "Tarım ve Orman Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

ceza, adli para cezası olmadığı için, adli sicile kaydedilmesi, eylemlerin tekrarlanması halinde tekrür hükümlerinin uygulanabilmesi de mümkün olmayacaktır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, bir hayvanı kasten öldüren, ona işkence veya kötü muamelede bulunan kişiler, ileride insanlara karşı da benzer suçları işlemek bakımından potansiyel faillerdir. Özetle, bu eylemleri sadece idari para cezası ile karşılamak da toplumdaki adalet duygusunu tatmin edici mahiyette değildir.⁵¹

IV. Hayvanları Koruma Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Güncel Çalışmalar Çerçevesinde Hayvanların Korunması

A. Hayvanları Koruma Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 2012 Tarihli Kanun Tasarısı

Hayvanları Koruma Kanunu’nun hayvanları korumak konusundaki yetersiz düzenlemelerine yönelik tüm bu eleştiriler çerçevesinde ve hayvanlara yönelik şiddet içerikli eylemlerin ceza hukuku kapsamında cezalandırılması gereken eylemler olduğu mülhazalarıyla 2012 yılında tüm siyasi partilerin üzerinde uzlaştığı *Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı* hazırlanarak Meclis Başkanlığı’na sunulmuştur.

İlgili Kanun Tasarısı’nın Genel Gereğesinde; “5199 sayılı *Hayvanları Koruma Kanununun uygulanmasında bugüne kadar karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla söz konusu Kanunda değişiklik yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda hazırlanan Tasarı ile hayvanlara tecavüz edilmesi, tehlikeli köpek ırklarının sahiplenilmesi ve hayvanlara işkence yapılarak ölümüne sebebiyet verilmesi gibi hayvan hakları ihlalleri, caydırıcı olması amacıyla kabahat kapsamından çıkarılmış, bu ihlal durumlarında uygulanmak üzere adli cezalar öngörülmüş ve diğer idari para cezalarının miktarı artırılmıştır. Ayrıca Tasarıda; sokak hayvanlarının rehabilitasyonu, ev ve süs hayvanı satışı yapan yerlerde yırtıcı, saldırgan ve zehirli hayvanların satışının engellenmesi ve meskenlerde hayvan barındırılması ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.” denilerek söz konusu kanun değişikliğine duyulan ihtiyaç ortaya konulmuştur.*

⁵¹ Şenpolat, Ahmet Kemal, “Hayvanlara Eziyet Daha Ne Kadar Kabahatler Kanunu Kapsamında Kalmalı?”, *İstanbul Barosu Dergisi Özel Sayı- Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım*, S: 8, s. 33-34, Mayıs 2008.

Söz konusu Kanun Tasarısı ile Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14/1-a maddesinde yer alan “*Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek*” şeklindeki düzenleme “*Hayvanlara işkence yapmak, psikolojik acı çektirmek, hayvanları dövmek, aç ve susuz bırakmak, sokağa terk etmek, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak*” olarak değiştirilmiştir.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14/1-j maddesinde yer alan “*işkence yapmak*” ibaresi yürürlükten kaldırılmış ve maddeye “*Hayvanlara işkence yaparak ölümüne sebebiyet vermek*” şeklindeki o bendi eklenmiştir.

Anılan Kanun Tasarısı'nın Hayvanları Koruma Kanunu bakımından getirdiği en önemli değişiklik ise hayvanlarla cinsel ilişkide bulunma eylemine bir yıla kadar hapis, hayvanlara işkence yaparak ölümüne sebebiyet verme eylemine ise iki yıla kadar hapis cezası öngörmüş olmasıdır (Tasarı m.9). Ancak söz konusu düzenlemeler de hayvanlara yönelik şiddet içerikli bu tip eylemlerle mücadele etmek bakımından etkin, yeterli ve caydırıcı değildir. Zira öngörülen hapis cezaları gerek alt⁵² gerekse üst sınır bakımından yetersizdir. Söz konusu hapis cezaları üst sınırdan uygulanırsa bile ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya adli para cezasına çevrilmesi⁵³ mümkündür. Kaldı ki özellikle hayvanlarla cinsel ilişki eylemleri bakımından uygulamada çoğu zaman ispat güçlükleri ile karşılaşılabilmesi de göz önünde bulundurulduğunda, bu tip eylemlerin cezalandırılabilmesinde sıkıntılar yaşanması pek muhtemeldir.⁵⁴

Öte yandan belirtmek gerekir ki ilgili Kanun Tasarısı ile suç haline getirilen eylemler, hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak ve hayvanlara işkence yaparak ölümüne sebebiyet vermektir. Buna karşın hayvanın işkence yapılmaksızın ve haklı bir neden de olmaksızın kasten öldürmesi suç olarak tanımlanmamıştır. Örneğin bir hayvanı işkence etmeksizin ateşli bir silahla öldüren kişinin eylemi suç değildir. Yine hayvana ölümüne sebebiyet vermeksizin işkence etmek de suç olarak tanımlanmamıştır.

⁵² Kanun Tasarısı'nda hapis cezalarının sadece üst sınırı belirtilmiştir. Buna göre söz konusu hapis cezalarının alt sınırı en az bir ay olabilir. Zira 5237 sayılı TCK'nun 49/1 maddesine göre; “Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.”

⁵³ Hükmüden bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır (TCK m.49/2). Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre adli para cezasına çevrilebilir (TCK m.50/1) .

⁵⁴ Dönmez, s.916.

Bu durum Hayvanları Koruma Kanunu’nun 14/1-a maddesine dâhil olup ilgili Kanun Tasarısı ile bu eylemler bakımından 750 Türk Lirası idari para cezası öngörülmüştür.⁵⁵ Hayvan haklarının korunması bakımından kanaatimizce sadece bir yanılısma yaratan bu Kanun Tasarısı, özellikle 2012 yılında kamuoyunda çokça tartışılmış, ancak kanunlaşamamıştır.

B. Hayvanları Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı

Hayvanlara yönelik şiddet eylemlerinin artış göstermesi ve bu olayların toplumda infial yaratması sonucunda, hayvan hakları konusunda ciddi bir adım atılacağı, sahipli ve sahipsiz hayvanların öldürülmesi, işkence ve eziyete muhatap olmasının suç olarak düzenleneceği ve ağır cezai yaptırımlar getirileceği konusu, 2017 yılı sonlarında yeniden gündeme gelmiş ve bu dönemde yeni bir kanun tasarısı kamuoyu ile paylaşılmıştır. Hayvanları Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı’nın 1’inci maddesiyle Hayvanları Koruma Kanunu’nun 28’inci maddesinde değişiklik yapılmış ve “Suçlar” başlıklı 28A maddesi eklenmiştir.⁵⁶

Buna göre:

- (1) *Sahipli veya sahipsiz hayvana acımasız ve zalimce muamelede bulunan veya eziyet eden ya da bu hayvanı haklı bir neden olmaksızın öldüren kişi dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*
- (2) *Nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi üç yıldan yedi yıla kadar hapis veya beşyüz günden beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*
- (3) *Yukarıdaki fıkralarda düzenlenen suçların birden fazla hayvana karşı işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında arttırılır.*
- (4) *Hayvanları birbirine zarar verecek şekilde dövüştürenler iki aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*
- (5) *Birinci fıkrada belirtilen suçların sahipli hayvana karşı işlenmesi halinde soruşturma yapılması hayvan sahibinin şikâyetine; bu maddede belirtilen*

⁵⁵ Buna karşın, ilgili Kanun Tasarısı ile Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro ve bunlar gibi tehlikeli köpek ırklarını ve melezlerini üretmek, sahiplenmek, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak, takas etmek, sergilemek ve hediye etmek suç olarak tanımlanmış ve iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür (Tasarı m.9). Hayvanla cinsel ilişkide bulunmanın bir yıla kadar hapis cezasını hayvana ölümüne sebep olmaksızın işkence edilmesinin ise sadece idari para cezasını gerektirmesi karşısında, bu düzenleme hayvan haklarının korunması bakımından oldukça düşündürücüdür.

⁵⁶ İlgili Kanun Tasarısı metni için bkz. https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/050/original/hayvanlar%C4%B1_koruma_kanunu_tasar%C4%B1s%C4%B11.pdf?1516201058 (Erişim: 21.04.2019).

diğer suçların işlenmesi halinde soruşturma yapılması ise Bakanlık tarafından cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bakanlığın başvurusu muhakeme şartı niteliğindedir.

Görüleceği üzere 5237 sayılı TCK'nın m.151/2 maddesinin yerine Hayvanları Koruma Kanunu'na eklenmesi tasarlanan 28A/1 maddesi ihdas edilmiştir. Nitekim Kanun Tasarısı'nın 14'üncü maddesiyle 5237 sayılı TCK'nın 151/2 maddesinin yürürlükten kaldırılacağı düzenlenmiştir. Buna göre TCK m.151/2'deki sahipli ve sahipsiz hayvan ayrımı -yerinde olarak ortadan kaldırılmış, m.151/2'den farklı olarak hayvanlara yönelik işkence ve kötü muamele niteliğindeki eylemlerin suç olarak kabul edilmesi hedeflenmiştir. Buna karşın ilk Tasarı'dan farklı olarak, hayvanlarla girilen cinsel ilişki ayrı bir suç olarak düzenlenmemiştir. Hayvanlarla girilen cinsel ilişkinin *acımasız ve zalimce muamele veya eziyet* olarak nitelendirilmesi halinde, 28A/1 kapsamında suç oluşturabileceği ifade edilebilirse de, madde uygulamada kanunilik ve belirlilik ilkeleri bakımından sorun yaratacak niteliktedir.

Söz konusu Kanun Tasarı ile hayvanlara yönelik şiddet içerikli eylemlerin suç olarak kabul edilmesi olumlu bir gelişme olmakla birlikte, bu Kanun Tasarısı da hayvan haklarının sağlanabilmesi ve hayvanların kasten öldürme, işkence, eziyet ve kötü muamele gibi eylemler karşısında etkin ve etkili bir korumadan faydalanabilmesi bakımından yine de yeterli değildir. Her şeyden önce hayvanlara yönelik zalimane ve acımasızca muamele, eziyet ve öldürme eylemleri bakımından hapis cezası ile adli para cezası seçimlik olarak belirlenmiştir ki, uygulamada mahkemelerin çoğunlukla adli para cezasına hükmedeceği düşünülebilir. Adli para cezasının alt ve üst sınırları öngörülmediği için bu ceza en az 5, en çok 730 gün üzerinden hesaplanacaktır.⁵⁷ Hapis cezasına hükmedilmesi durumunda da, bu cezanın yine ertelenmesi veya adli para cezası dışındaki diğer seçenek yaptırımlara çevrilmesi veyahut hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi imkân dâhilinde olacaktır. Kısacası, öngörülen yaptırımlar -tıpkı 5237 sayılı TCK m.151/2'de ve önceki Tasarı'da olduğu gibi- caydırıcı nitelikte değildir.

⁵⁷ Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde 730 günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir (TCK m.52/1).

Öte yandan Tasarı m.28A/1’de belirtilen eylemlerin sahipli bir hayvan tarafından işlenmesi halinde, soruşturmanın hayvan sahibinin şikâyetine; sahipsiz hayvanlar bakımından ise Bakanlığın, cumhuriyet savcılığına yapacağı başvuru şartına bağlanmış olması, ilgili eylemlerin ortaya çıkarılmasını, failer hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütülmesini engelleyecek niteliktedir. Gerçekten de sahipli bir hayvanın haklı bir neden olmaksızın öldürülmesi veya bu hayvana acımasız, zalimane muamelede bulunulması halinde, hayvan sahibinin fail ile anlaşması veya uzlaşması mümkündür. Bu düzenlemenin Tasarı ile ilga edilmek istenen TCK m.151/2 ile hiçbir farkı bulunmamakta; değişikliğin temelinde esasen yine hayvanı *sahibinin malı* olarak kabul eden anlayış yer almaktadır. Kaldı ki söz konusu eylemlerin bizzat hayvan sahibi tarafından gerçekleştirilmesi durumunda da cezai sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Sahipsiz hayvanlar bakımından ise Bakanlık tarafından cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunma şartı getirilmesi, sahipsiz hayvanlara da yeterli bir koruma sağlamaktan uzaktır. Zira bu tip eylemlerle karşılaşan vatandaşlar veya sivil toplum kuruluşları, durumu doğrudan cumhuriyet başsavcılığına bildiremeyecektir. Burada mutlaka Bakanlığın harekete geçirilerek savcılığa müracaatta bulunulmasını istemek gerekecektir. Bu olaylara duyarsız kalan belediyelerin olabileceği ve dolayısıyla söz konusu eylemlerin savcılığa intikal edemeyebileceği söylenmelidir. Bahsi geçen suçlar bakımından bu şekilde bir muhakeme şartı konulması uygun değildir. Özetle, bu Tasarı ile de hayvanlara yönelik şiddet içeren eylemlerin kamuoyunda yarattığı infialin bastırılmaya çalışıldığı ve hayvan haklarının temin edilmesi konusunda yine bir yanılsama yaratıldığı dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Hayvanlar çevrenin doğal ve tamamlayıcı bir unsurudur. Bugün için gelişmiş birçok ülkede hayvanı *eşya* olarak gören anlayış terkedilmiş ve hayvanları eşyadan farklı özel bir statüye sokan kanuni düzenlemeler kabul edilmiştir. Ülkemizde de, hayvanları bir *mal* olarak değil, *can* olarak ele alan anlayışı yansıtan düzenlemelere ivedilikle yer verilmelidir. Bu çerçevede hayvanların eşyadan farklı bir hukuki statüye tabi olduğuna ilişkin o karşılaştırmalı hukuktaki örneklere benzer şekilde, Türk Medeni Kanunu’nda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekir.

Hayvanların da tüm insanlar tarafından korunması gereken yaşama, işkence ve kötü muameleye maruz bırakılmama gibi temel hakları olduğunun kabulünden hareketle ve bu anlayışı yansıtmak üzere kanaatimizce, 5199 sayılı Kanun'un adının *Hayvan Hakları Kanunu* olarak değiştirilerek hayvanların bahsi geçen temel haklarına *yasaklar* başlığı altında değil, *hayvanların temel hakları* başlığı altında yer verilmelidir. Böylelikle ilk adım olarak hayvanların insanlar tarafından korunması gereken temel haklarının var olduğu konusunda bir algı yaratılması mümkün olacaktır.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4/1-a maddesinde de açıkça belirtildiği üzere, bütün hayvanlar eşittir. Buradan yola çıkarak hayvanların temel haklarının sağlanması ve bunların korunması yönünde mevzuatımızda yer alan sahipli-sahipsiz hayvan ayırımına son verilmeli, hayvanların en temel haklarından olan yaşama, beden tamlığı ve nesillerini sürdürme haklarına yönelik kasten ve haksız olarak gerçekleştirilen öldürme, işkence, eziyet, acımasız ve zalimce muamele gibi eylemler suç olarak tanımlanmalıdır. Benzer şekilde hayvanlara yönelik cinsel içerikli eylemlerin ve cinsel şiddetin de hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde suç olarak tanımlanması gerekir.

Hayvanlara yönelik kasten ve haksız olarak gerçekleştirilen öldürme, işkence, eziyet, acımasız ve zalimce muamele gibi eylemlerin suç olarak tanımlanmasının yanı sıra, bu eylemler bakımından caydırıcı cezalar öngörülmesi, şikâyet ve müracaat gibi bu eylemlerin ortaya çıkarılmasını, soruşturulmasını ve kovuşturulmasını zorlayıcı muhakeme şartlarına yer verilmemelidir. Böylelikle adli makamlar tarafından ilgili eylemlerin çok daha etkin ve etkili takip edilmesi sağlanmış olacaktır.

Psikoloji ve kriminoloji bilimlerinin verilerine göre, hayvanı kasten öldüren, ona işkence ve eziyet eden kişinin gelecekte benzer nitelikteki eylemleri insana gerçekleştirme olasılığı mevcuttur. Dolayısıyla hayvanlara yönelik bu gibi eylemleri gerçekleştiren kişilerin tedavi ve rehabilite edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tedavi ve rehabilitenin salt hapis veya adli para cezası sağlanması ise mümkün değildir. Bu sebeple mevzuatta, hayvan hakları konusunda eğitim, hayvan derneklerinde veya barınaklarda görev almak, psikolojik destek gibi güvenlik tedbirlerine de ayrıca yer verilmelidir.

Kaynakça

Kitaplar

- [1] Aksoy Dursun, Sanem. Eşya Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- [2] Arıkan, Engin. Hayvan Hakları İnsan Hukuku, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2016.
- [3] Artuk, M.Emin., Gökçen, Ahmet., Alşahin, M.Emin., Çakır, Kerim. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 12. baskı, Ankara, 2018.
- [4] Degrazia, David. Hayvan Hakları (Çev: Hakan Gür), Dost Kitabevi, Ankara, 2006.
- [5] Donaldson, Sue., Kymlicka, Will. Zoopolis-Hayvan Haklarının Siyasal Kuramı. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- [6] Ertaş, Şeref. Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku. İmge Yayınevi, İzmir, 2012.
- [7] Esener, Turhan., Güven, Kudret. Eşya Hukuku. Yetkin Yayınevi, 6. baskı, Ankara, 2015.
- [8] Francione, Gary L. Hayvan Haklarına Giriş-Çocuğunuz mu Köpeğiniz mi?. (Çev: Renan Akman-Elçin Gen), İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- [9] Keleş, Ruşen., Ertan, Birol. Çevre Hukukuna Giriş. İmge Kitabevi, Ankara, 2002.
- [10] Kılıçoğlu, Ahmet M. Medeni Hukuk, Ankara, 2016.
- [11] Nuttall, Jon. Ahlâk Üzerine Tartışmalar-Etiğe Giriş. (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul, 1997.
- [12] Oğuzman, M. Kemal., Barlas, Nami. Medenî Hukuk. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- [13] Oğuzman, M.Kemal., Seliçi, Özer., Oktay Özdemir, Saibe. Eşya Hukuku. Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- [14] Özbek, Veli Özer., Doğan, Koray., Bacaksız, Pınar., Tepe, İlker. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Seçkin Yayınevi, 9. baskı, Ankara, 2018.

[15] Özbek, Veli Özer., Doğan, Koray., Bacaksız, Pınar., Tepe, İlker. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler. Seçkin Yayınevi, 13. baskı, Ankara, 2018. (Özel Hükümler)

[16] Öztürk, Bahri., Erdem, Mustafa Ruhan. Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku. Seçkin Yayınevi, 18. baskı, Ankara, 2018.

[17] Regan, Tom. Kafesler Boşalsın-Hayvan Haklarıyla Yüzleşmek. (Çev: Serpil Çağlayan), İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

[18] Serozan, Rona. Eşya Hukuku I- Eşya Hukukunun Temel Kavramları ve İlkeleri Taşınır Eşyada: Zilyetlik-Mülkiyet-İntifa- Rehin Uygulama Çalışmaları. Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.

[19] Serozan, Rona. Medeni Hukuk- Genel Bölüm Kişiler Hukuku, Vedat Kitapçılık, 5. bası, İstanbul, 2014. (Medeni Hukuk)

[20] Sirmen, Lale. Eşya Hukuku. 2. bası, Ankara, 2014.

[21] Sungurbey, İsmet. Hayvan Hakları. İstanbul, 1992.

[22] Şenpolat, Ahmet Kemal. 99 Soruda Hayvan Hakları. Okyanus Yayınevi, İstanbul, 2015.

[23] Tezcan, Durmuş., Erdem, Mustafa Ruhan., Önok, R. Murat. Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku. Seçkin Yayınevi, 16. baskı, Ankara, 2018.

[24] Ünal, Mehmet., Başpınar, Veysel. Şekli Eşya Hukuku. Yetkin Yayınevi, 6. baskı, Ankara, 2012.

Makaleler

[1] Aşar, Haluk. “Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanılgıları”. Kaygı, 2018/30, s. 239-251.

[2] Atasoy, Sevil. “İlk Darbe”. İstanbul Barosu Dergisi, Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım Özel Sayı 8, s. 13-18, Mayıs 2008.

[3] Benton, Ted., Redfearn, Simon. The Politics of Animal Rights- Where is Left? (Çev: Ertuğrul Başer), Birikim, Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, 85, s. 47-5, 1 Mayıs 1996.

- [4] Cumalıoğlu, Emre. “Medeni Hukukta hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”. DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, C: 19, Özel Sayı 2017, s. 573-610.
- [5] Çelebi, Özgün. “Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü”. İstanbul Hukuk Mecmuası, 76(2): 559-622, 2018.
- [6] Dönmez, Burcu. “Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar”. Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, s. 903-925, 2013.
- [7] Ertan, Birol. “Hayvan Hakları ve Türkiye”. Cevat Geray’a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 25, s. 393-416, 2001.
- [8] Genç Arıdemir, Arzu. “Hayvanların Hukuki Konumlarının İyileştirilmesi Amacıyla İsviçre Medeni Kanunu ile Borçlar Kanunu’nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış”. Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, I. Cilt, Vedat Kitapçılık, s. 327-348, İstanbul, 2009.
- [9] Koçhisarlıoğlu, Cengiz., Söğütlü Erişgin, Özlem. “Hayvanın Hukuki Konumu”. Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, Cilt 8, Özel Sayı, Cilt: 2, s. 1691-1725, İzmir, 2013.
- [10] Şenpolat, Ahmet Kemal. “Hayvanlara Eziyet Daha Ne Kadar Kabahatler Kanunu Kapsamında Kalmalı?”. İstanbul Barosu Dergisi Özel Sayı-Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım, S: 8, s. 33-49, Mayıs 2008.
- [11] Uyumaz, Alper. “Bir Hukuk Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvan Hakları”. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XX, Y: 2016, S: 3, s. 133-184.
- [12] Yılmaz, Halil. “Hayvan Haklarına Bakış”. TBBD 2006, S: 62, s. 212-229.

Tüketici Hakem Heyetleri ve İşleyişine Genel Bir Bakış

Dr. Av. Altay İltan AKTÜRK*
Av. Ayşe ACAR UMUT**

Öz

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile tüketici kavramı geniş yorumlanmış olup, tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğan uyuşmazlıklar nedeniyle tüketiciler, tüketicinin mal veya hizmeti satın aldığı veya tüketicinin ikametgâhının bulunduğu yerdeki tüketici hakem heyetine başvuru yaparak uyuşmazlığın çözüme ulaştırılmasını talep edebilirler. Tüketici hakem heyetleri, uyuşmazlık değeri yönünden başvurunun zorunlu olduğu haller dışında, özellikle değeri düşük olan uyuşmazlıklar bakımından mahkemeye başvurmak istemeyen tüketiciler tarafından, başvuru şeklinin kolaylığı ve heyetin uyuşmazlık hakkında karar verme süresinin kısalığı gibi avantajlar ile tercih edilerek, tüketicinin daha hızlı olarak hakkına kavuşmasına olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tüketici Hukuku, Tüketici Hakem Heyeti, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Hak Arama Hürriyeti.*

A General Approach to Consumer Arbitration Committee and its Function

Abstract

The concept of consumer is widely described with the Law, No.6502, on Consumer Protection, and consumers can demand the resolution of the disputes which occur due to consumer processes by applying to the Consumer Arbitration Committee found where consumers buy the goods or services or where consumers are located. The Consumer Arbitration Committee with the exception of the cases where the application is compulsory in case of dispute value, is preferred by the consumers who do

*Aston American University, e-posta: altayakturk@gmail.com

**Istanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, e-posta: av.ayseacar@gmail.com

not want to apply to the court in terms of the disputes with low value for the advantages, such as offering a user-friendly application form and the shortness of the decision period about the dispute, allowing the consumer to be entitled to his/her rights more quickly.

Keywords: *Consumer Law, The Consumer Arbitration Committee, Law on Consumer Protection No.6502, Right to Legal Remedies.*

Giriş

Tüketici hakem heyetleri, 08.09.1995 tarihinde yürürlüğe konulan mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun ile hukukumuzda girmiştir. 28.05.2014 tarihinde ise 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun yürürlüğe konulmuş, ardından 27.11.2014 tarihinde yürürlüğe konulan Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliği ile günümüzde tüketici hakem heyetleri varlığını korumaya devam etmektedir.

Tüketici hakem heyetleri, tüketicinin başvurusu üzerine harekete geçerek gerekli bilgi ve belgeleri toplar, gerektiği takdirde bilirkişi görevlendirir ve konu hakkında tarafların dinlenmesine karar verebilir. Tüketici hakem heyetlerinin elde ettiği kanaat neticesinde vermiş olduğu kararlar ise uyuşmazlığın taraflarını bağlar. Tüketici hakem heyetlerinin vermiş oldukları kararlar İcra ve İflas Kanunu'nun ilamların icrası usulüne göre yerine getirilir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri sayılabilecek hakem heyetlerinin yapmış oldukları incelemenin bu bağlamda tıpkı bir devlet mahkemesinde yapılan yargılamaya benzer olduğu söylenebilir.

Bu çalışmamızda, tüketici hakem heyetleri ve işleyişi genel hatlarıyla incelenecek olup, çalışmamız üç bölümden oluşacaktır. İlk bölümde, *tüketici hakem heyetlerinin hukuki niteliği, kuruluş amacı ve kuruluşu ile oluşumu* konuları ele alınacak. İkinci bölümde, *tüketici hakem heyetlerinin görev ve yetki alanı, çalışma usulleri, heyete başvuru koşulları ve başvurunun sonuçları* incelenecek ve son bölümde ise *tüketici hakem heyetlerinin karar oluşturmaları, verilen kararların hukuki niteliği ve kararlara karşı başvurulacak yol* hakkında bilgi verilerek çalışma sonlandırılacaktır.

Tüketici Hakem Heyetlerinin Hukuki Niteliği, Kuruluş Amacı ve Kuruluşu, Oluşumu

1. Tüketici Hakem Heyetlerinin Hukuki Niteliği

Tüketici hakem heyetleri, ilk kez 8.3.1995 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun ile hukukumuzda girmiş olup, 4077 sayılı Kanun döneminde “Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri” olarak adlandırılmıştır. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun tasarısında genel gerekçe olarak; 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’un yürürlüğe girmesinden sonra ülkemizde tüketicinin korunması alanında meydana gelen gelişmeler ve Avrupa Birliği mevzuatı ile tam uyumun sağlanması için gözden geçirme ve kısmen yeniden kaleme alınma ihtiyaçları gösterilmiştir.¹ Bu belirlenen hususlar çerçevesinde, Mayıs 2007’de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na bir taslak sunulmuş, Bakanlık da bu taslak üzerinde çalışarak Nisan 2008 yılında kamuoyu ile yeni tüketici kanunu taslağını paylaşmıştır.² Gelen öneriler ve eleştiriler doğrultusunda Bakanlığın sunduğu taslak üzerinde değişiklikler yapılmış ve 07.11.2013 tarihinde TKHK yasalaşmıştır.

Yeni TKHK, kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır (m.1).³ Kanunun amaçlarından biri de tüketicilerin zararlarını tazmin etmektir. Kimi hallerde zarara uğrayan tüketiciler çeşitli nedenlerle hakkını aramaktan vazgeçebilmektedir. Şikâyetçilere iyi gözle bakılmadığı duygusu, küçük tutarlı uyuşmazlıklarda adam sendecilik, çekingenlik, zaman, enerji ve para harcama korkusu, başvuru mercilerine olan güvensizlik, geç sonuç alınması gibi faktörler bu çerçevede ilk akla gelenlerdir.⁴ Bir zararın meydana gelmesi halinde tüketiciler, mahkemeler

¹ Genel Gerekçe için bkz. Başöz, Lütfü/Çakmakçı, Ramazan. *Gerekçeleri, Komisyon Raporları ve TBMM Tutanakları ile Birlikte Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*, Legal Yayınevi, s. 3-9, İstanbul, 2014.

² Altuner Yolcu, Fatma Zeynep. *Tüketicinin Korunması Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bu Gelişimin Türk Hukukuna Yansımaları*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 24(2): 1121.

³ Ceylan, Ebru. *6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’daki Tüketici Kredileri ile İlgili Yeni Düzenlemeler*. İstanbul Barosu Dergisi, C.88, s. 63, *Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı*, 2014.

⁴ Baykan, Renan. *Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum Eleştirisi Öneri*, İTO, s. 588, 2005.

aracılığı ile haklarını aramak istediklerinde uzun yargılama süresi nedeniyle mağdur olabilmektedir. Tüketicilerin haklarının korunması ve girişimci karşısında zayıf konumda olan tüketiciyi daha fazla mağdur etmemek amaçlarıyla hızlı çözüm sunulması ve meydana gelen zararların en kısa sürede giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle tüketicinin korunması ilk olarak, genel yargı içindeki korunmaya göre, daha basit, daha ucuz ve daha hızlı bir koruma sağlayabilecek hakem heyeti ile sağlanmak istenmiştir.⁵ Tüketiciler için mahkeme yoluyla sağlanacak olan koruma, yargının yeteri kadar hızlı olmaması, tüketici açısından kolay ve basit bir başvuru imkânı sağlayamaması nedeniyle yeterli görülmemiş; tüketici haklarının gereği gibi korunabilmesi, özel bir düzenlemeyi gerektirmiştir.⁶ Tüketici haklarının oluşturulması ve korunması için, tüketicinin haklarını kolaylıkla arayabileceği bir sistemin kurulması gerekliliği karşısında TKHK, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nı tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla tüketici hakem heyetleri kurmakla görevli kılmıştır.

Tüketici hakem heyetlerinin hukuki niteliğinin ne olduğu konusunda doktrinde görüş birliğine varılmamıştır. Tüketici hakem heyetlerinin kuruluşu, oluşumu ve işleyişi ile heyeti oluşturan başkan ve üyelerin nitelikleri ve atanma yöntemleri göz önüne alındığında, hakem heyetlerinin mahkeme niteliğini taşımadığı anlaşılmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle Anayasa Mahkemesi, 31.05.2007 tarihli 2007/53 E. ve 2007/61 K. sayılı kararında, tüketici hakem heyetlerinin mahkeme niteliği taşımadığına karar vermiştir. İşbu kararda yargı yetkisini Türk Milleti adına kullanacak olan bir merciin mahkeme olarak kabul edilmesi için kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin yasayla itirazı düzenlenmesi, karar organlarının hâkimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözümlenmekle görevli olması, görev yapan üyelerin atanmalarının, hak ve ödevlerinin, emekliye ayrılmalarının, Anayasa'nın öngördüğü mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş olması ve Anayasada sayılan ve başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer almasının gerekli olduğu, Tüketici Sorunları Hakem Heyetinin ise, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un değişik 22. maddesine göre, illerde Sanayi ve Ticaret

⁵ Pekcanitez, Hakan. *Makaleler Cilt 1, On İki Levha Yayıncılık, s. 346, İstanbul, 2016.*

⁶ Aras, Aslı. *Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 58, 2009.*

İl Müdürü veya görevlendireceği bir memur, ilçelerde kaymakam veya görevlendireceği bir memur başkanlığında, belediye, baro, ticaret ve sanayi odası ile esnaf ve sanatkâr odası ve tüketici örgütlerinden seçilerek görevlendirilecek beş kişiden oluştuğu, Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin, yargı organlarının ve mensuplarının Anayasa’da belirtilen niteliklerine sahip olmadığı gerekçesiyle “mahkeme” niteliği taşımadığına karar verilmiştir.

TKHK m.68/1 ile tüketicilere uyuşmazlık hakkında başvuru sınırı bakımından belirlenen miktara göre tüketici hakem heyetlerine başvurma zorunluluğu getirmiş olup, bu yönüyle tüketici hakem heyetlerinin zorunlu tahkime benzediği söylenilebilir. Ancak tüketici hakem heyetlerince verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmezken, zorunlu tahkimde verilen kararların kesin hüküm teşkil etmesi tüketici hakem heyetlerinin zorunlu tahkim niteliğinde sayılmasını engellemektedir. Bununla birlikte kanun koyucu aynı maddenin son fıkrasında ilgili mevzuata göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurulabileceğini de düzenlemiştir. Bu yasal düzenlemeden de açık bir şekilde görüleceği üzere, kanun koyucu belirli limitlerle sınırlı tüketici uyuşmazlıkları için kabul ettiği tüketici hakem heyetlerine zorunlu başvuru bakımından, başta arabuluculuk olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm makamlarına da müracaat edilebilmesine yeni bir imkân getirmektedir.⁷ Ancak tüketici hakem heyetlerine başvuru ile alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuru birbirine karıştırılmamalıdır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolunun temel özelliği iradi olması, dostane olması, taraflar için zorunlu olmaması, verilen kararın asla bağlayıcı olmaması ve hak arama özgürlüğünü sınırlandırmamasıdır.⁸ TKHK ile uyuşmazlıklarda belirli miktarlar bakımından tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunluluğu getirilmesi, objektif hukuk kuralları çerçevesinde tüketici hakem heyetleri üyelerince uyuşmazlığın çözümlenmesi ve kararların taraflar bakımından bağlayıcı olması nedenleriyle tüketici hakem heyetlerini alternatif uyuşmazlık çözüm mercii olarak nitelendirmemiz de mümkün değildir.

⁷ Özumcu, Seda. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı 2014 Yılı, s. 831-872, Basım Yılı 2015.

⁸ Taşpınar Ayvaz, Sema. Tüketici Hakem Heyetlerinin Hukuki Niteliği, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu. Seçkin Yayıncılık, s. 47, 2018.

Tüketici hakem heyetlerinin ticaret il müdürlüğü veya kaymakamlıkta hizmet vermeleri, Bakanlığın genelgeler yayımlaması ve tüketici hakem heyeti başkan ve üyelerine ödenecek huzur hakkı ve huzur ücretinin Bakanlıkça belirlenmesi, 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da öngörülen usule benzer şekilde idarî yoldan hukukî koruma sağlandığını akla getirebilir.⁹ Ancak tüketici hakem heyetleri kararları idari işlem niteliğinde olmayıp, bu kararlara karşı idare mahkemelerinde değil, tüketici mahkemelerinde itiraz incelemesi yapılması, tüketici hakem heyetlerinin idari mercii olmadığını göstermektedir. Netice olarak tüketici hakem heyetleri; bir yargı ve idari mercii olmayıp, mahkeme niteliği taşıması, tüketici hakem heyetlerince verilen kararlar uyuşmazlık çözücü nitelikte olup, tarafları bağlaması ve tüketici hakem heyetlerince verilen kararların İİK'nin ilamların yerine getirilmesi hakkındaki hükümlerine göre yerine getirilmesi nedenleriyle, tüketici hakem heyetlerinin karma nitelikli ve kendine özgü bir yapı taşıdığını söylemek mümkündür.

2. Tüketici Hakem Heyetlerinin Kuruluş Amacı ve Kuruluşu

2.1. Tüketici Hakem Heyetlerinin Kuruluş Amacı

Asimetrik bilgi ve karmaşık piyasa ilişkileri içerisinde, ürün ve hizmetlerin niteliği konusunda tam bilgi sahibi olması mümkün olmayan tüketiciler, kuşkusuz piyasanın zayıf tarafını oluşturmaktadır.¹⁰ Tüketicinin profesyonel girişimci karşısında tecrübesizliği, genel olarak düşük ve sabit gelire bağlı olmaları, tüketicileri daha ihtimam göstererek korumayı gerektirmiştir.¹¹ Tüketicinin korunması için yasal düzenlemeler açısından gerçek anlamda temel atılması olarak kabul edilebilecek hüküm, Anayasamızın 172. Maddesidir.¹² Anayasamızın 172. maddesinde, “Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirleri alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerinin teşvik eder” denilmek suretiyle, devlete tüketicileri koruma yükümlülüğü yüklenmiştir. Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'ne girme çabalarının bir sonucu ve Anayasaya uygun olarak 1990'lı yılların başında

⁹ Erişir, Evrim. *Tüketici İşlemlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümü Usulü. Yeni Tüketici Hukuku Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, s. 48, 2015.*

¹⁰ Uzunoğlu, Bayram. *Tüketici Hakem Heyetlerinin Yapısı ve Hakem Heyetlerine İlişkin Bakanlığımızca Yapılan Çalışmalar, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu. Seçkin Yayıncılık, s. 29, 2018.*

¹¹ Kara Kılıçarslan. Seda. *Tüketici Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2): 185.*

¹² Altınar Yolcu. Fatma Zeynep. *Tüketicinin Korunması Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bu Gelişimin Türk Hukukuna Yansımaları. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 24(2): 1118.*

Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve 1995 yılında 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun ve ona bağlı yönetmeliklerin çıkarılması ile bu yöndeki gelişmeler devam etmiştir. Bu şekilde istisnai bir hukuk alanının oluşturulmasında temel amaç, tüketici sözleşmesinin zayıf tarafı olarak görülen, tüketicinin korunmasıdır.¹³ Bu bağlamda ülkemizde 4077 sayılı Kanunla “Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri” ve “Tüketici Mahkemelerinin” kurulması öngörülmüş ve daha sonra bu merciler Kanun’da öngörülen şekilde oluşturulmuştur.¹⁴

Üretilen mallarla ilgili teknik bilgilerin eksikliği, sunulan hizmetlerin çeşitliliği ile aynı malın piyasada değişik firmalarca, değişik fiyatlarda satılması, kalitenin düşmesine rağmen fiyatların artması ile tüketicilerin kafası daha da karışık bir hale gelmiştir.¹⁵ Tüketici hakem heyetinin kurulmasındaki amaç, tüketici ile satıcı arasındaki uyuşmazlığın çözümüdür.¹⁶ Tüketici hakem heyetleri bir mahkeme niteliği taşımayıp hem uyuşmazlıkların usul ekonomisi ilkesi gereğince hızlı ve az masraf ile çözümlenmesi hem tüketici mahkemelerinin iş yükünün azaltılması amacıyla bir uyuşmazlık çözüm mercii olarak kurulmuştur. Tüketici hakem heyetlerinin karar alması mahkemelere nazaran basitlik ve ivedilik esasına göre düzenlenmiş ve tüketici hakem heyetleri kararlarının mahkeme kararı niteliğinde olduğu, kararların İİK'nin ilamların yerine getirilmesi hükümlerine göre yerine getirileceği düzenlenmiştir.¹⁷

2.2. Tüketici Hakem Heyetlerinin Kuruluşu

Tüketici hakem heyetleri, tüketici uyuşmazlıklarının çok olması ve bu uyuşmazlıkların mahkemelerde giderilmeye çalışılması hem mahkemeler açısından ayrı bir iş yükü yaratmasından hem de tüketicilerin uyuşmazlıkları için çözüm bulmalarının çok zaman alması sebebiyle kurulmuşlardır.¹⁸ TKHK ile tüketici hakem heyeti kurma görevi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na verilmiştir. TKHK'nin 66/1. maddesi ve Tüketici Hakem

¹³ Keleş, Adem. *Tüketici Sözleşmelerinde Teminat. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 48, 2015.*

¹⁴ Ermenek, İbrahim. *Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1-2): 564-565.*

¹⁵ Önder Dingil, Gamze Gökçe. *6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Satıcının Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Sorumluluğu. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 22, 2017.*

¹⁶ Pekcantez, s. 346.

¹⁷ Çabır, Sezer. *6502 sayılı Kanun'a Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi. Adalet Yayınevi, s. 1003, Ankara, 2016.*

¹⁸ Tutumlu, Mehmet Akif. *Tüketici Yargılaması Hukuku. Seçkin Yayıncılık, s. 33, Ankara, 2015.*

Heyetleri Yönetmeliği'nin 5. maddesine göre Bakanlık, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla il merkezleri ile Bakanlıkça belirlenen ilçe merkezlerinde en az bir tüketici hakem heyeti oluşturacaktır. Bakanlık, hangi ilçelerde tüketici hakem heyeti kurulacağını belirlerken; başvuru sayısını, nüfus yoğunluğunu, coğrafi şartları ve benzeri hususları dikkate alacaktır. TKHK'nin 68/3. maddesine göre tüketici hakem heyetinin bulunmadığı yerlerde başvuruların nerelere yapılacağı ve bu başvuruların hangi tüketici hakem heyetince karara bağlanacağı yönetmelikle belirlenecektir. Yönetmeliğin 7/1. maddesi ise tüketici hakem heyeti bulunmayan ilçelerde Bakanlık tarafından o ilçe için belirlenen tüketici hakem heyetinin yetkili olacağı düzenlemesini getirmiştir.

Tüketici Hakem Heyetlerinin Oluşumu

Tüketici hakem heyetlerinin oluşum şekli TKHK'nin 66/2-3. bent hükümlerinde düzenlenmiş, ancak ayrıntılı düzenleme 27.11.2014 tarihinde yayımlanan Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliği ile Tüketici Hakem Heyeti Raportörlüğü Yönetmeliğinde yapılmıştır.¹⁹ Yönetmeliğin 8. maddesinde üyelerin kimler olabileceği ve 9. maddesinde ise üyelerin taşınması gereken şartlar düzenlenmiştir. Tüketici hakem heyetlerinde başkanlığın illerde ticaret il müdürü, ilçelerde ise kaymakam veya bunların görevlendireceği bir memur tarafından yürütüleceği, üyelerin ise belediye başkanının konunun uzmanı belediye personeli arasından görevlendireceği bir üye, baronun mensupları arasından görevlendireceği bir üye, satıcının tacir olduğu uyuşmazlıklarda ticaret ve sanayi odasının ya da bunların ayrı ayrı örgütlendiği yerlerde ticaret odasının; satıcının esnaf ve sanatkâr olduğu uyuşmazlıklarda, illerde esnaf ve sanatkârlar odaları birliğinin, ilçelerde ise en fazla üyeye sahip esnaf ve sanatkârlar odasının görevlendireceği bir üye, tüketici örgütlerinin kendi aralarından seçecekleri bir üye olmak üzere başkan dâhil beş üyeden oluşacağı hüküm altına alınmıştır.²⁰ Üyelerde aranacak olan şartlar ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, on sekiz yaşından küçük olmamak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'unun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (5) numaralı alt bendinde düzenlenen şartları taşımak, kamu haklarından mahrum bulunmamak, görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl

¹⁹ TUTUMLU, Mehmet Akif. *Norm, Kuram ve İçtihat Işığında Tüketici Hakem Heyetleri.*, Seçkin Yayıncılık, s. 43, Ankara, 2016.

²⁰ Döner, Kemal. *Tüketici Mahkemelerinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıklar*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 22(36): 138.

hastalığı bulunmamak, en az dört yıllık fakülte mezunu olmak şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Tüketici hakem heyetinin yapısı ile ilgili dikkat çeken temel nokta, baronunun görevlendireceği üye dışında diğer üyelerin hukuk formasyonuna haiz olmasına yönelik hiçbir şartın aranmamış, sadece dört yıllık fakülte mezunu olmanın yeterli sayılmış olmasıdır.²¹ Yönetmeliğin 9/2. maddesine göre dört yıllık fakülte mezunu olma şartını taşıyan üye bulunamayan yerlerde, üyeler illerde yüksekokul veya lise, ilçelerde ise en az ilköğretim mezunları arasından görevlendirme yapılacaktır. Denkliği Yüksek Öğretim Kurulu ya da Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilen eğitim kurumlarından birini bitirmiş olanların da üye olarak görevlendirilebileceği ya da seçilebileceği düzenlemesi yer almaktadır.

TKHK'nin 68/3. maddesine göre tüketici hakem heyetlerinin çalışmalarına ve kararlarına esas olacak dosyaları hazırlamak ve uyuşmazlığa ilişkin raporu sunmakla görevli kişilerin raportör olarak istihdam edilebilecektir. Tüketici hakem heyetlerinde çalışacak raportörlerle ilgili düzenleme özel olarak 27.11.2014 tarihli Tüketici Hakem Heyeti Raportörlüğü Yönetmeliği ile düzenlenmiş olup, ilgili Yönetmeliğin 5. maddesinde raportörlerin nitelikleri ve atanma usulü düzenlenmiştir. Önceki Yönetmelikte raportörlerin yüksek öğrenim görmüş olmalarının esas olduğu, yüksek öğrenim görmüş kişinin bulunmaması hâlinde lise veya denkliği Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilen eğitim kurumlarından birini bitirmiş kişiler arasından görevlendirilebileceğine ilişkin benzer bir düzenlemeye Tüketici Hakem Heyeti Raportörleri Yönetmeliği'nde yer verilmiş (m. 6/3), raportör kadrosuna atanabilmek için en az iki yıllık yüksekokuldan mezun olma koşulu getirilmiş (m. 5/1); raportör sayısının yeterli olmadığı illerde il müdürü tarafından il müdürlüğü personeli arasından, ilçelerde ise kaymakam tarafından ilçede görevli devlet memurları arasından yeterli sayıda raportör görevlendirileceği hükme bağlanmıştır (m. 6/1).²² Bir yandan raportör olarak görevlendirilenlerin en azından lise mezunu olmaları aranırken, üyelerin ilköğretim mezunu dahi olabilmeleri, diğer yandan Tüketici Hakem Heyeti Raportörleri Yönetmeliği'nde raportörlere oldukça geniş yetki, görev ve sorumluluk yüklendiği (m. 8, 9) dikkat çekmektedir.²³

²¹ Koçyiğit, Pınar. *Tüketici Mahkemelerinin Görevi ve Yargı Yetkisi, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 12, 2018.

²² Erişir, (Yeni Tüketici Hukuku Konferansı), s. 59.

²³ Erişir, (Yeni Tüketici Hukuku Konferansı), s. 59.

Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev ve Yetki Alanı, Çalışma Usulleri, Heyete Başvuru Koşulları ve Başvurunun Sonuçları

1.Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev ve Yetki Alanı

1.1.Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev Alanı

6502 sayılı Kanun'un "Kapsam" başlıklı 2. maddesinde, Kanun'un "tüketici işlemi ile tüketici uygulamalarını" kapsayacağı düzenlenmiştir.²⁴ TKHK'nin 66. maddesine göre tüketici hakem heyetlerinin görevine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. "Kuruluş ve Görev Alanı" başlıklı bu maddeye bakıldığında, eski yasaya benzer şekilde, hakem heyetlerinin "tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğacak anlaşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla" oluşturulacağı belirtilmektedir.²⁵ Tüketici işlemleri açısından ise oldukça geniş bir tanım yapılarak, bir tarafın tüketici diğerlerinin satıcı/sağlayıcı olduğu her türlü hukuki işlem Kanun kapsamına alınmıştır.²⁶ TKHK'nin geçici 1. maddesine göre Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki tüketici işlemlerine, bunların hukuken bağlayıcı olup olmadıklarına ve sonuçlarına göre bu işlemler hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmiş ise kural olarak o kanun hükümlerinin uygulanacağı esası düzenlenmiştir. Bu hüküm, özel hukuk alanındaki temel kurallardan biri olan her kanunun aksine hüküm olmadıkça, ancak yürürlüğe girdiği tarihten sonra meydana gelen olay ve ilişkilere uygulanacağını, yani geçmişe etkili olmayacağını ifade etmektedir. Tüketici hakem heyetlerinin görevi bu şekilde genel bir çerçeve ile belirtilmiş olup, TKHK'nin 77. maddesinde düzenlenen cezai yaptırıma bağlanmış hususlar, ihtiyati tedbir, delil tespiti, ihtiyati haciz gibi geçici hukuki koruma tedbirleri, idari yargı alanına giren uyuşmazlıklar tüketici hakem heyetlerinin görevi dışında kalmaktadır.

Mevzuatımızda tüketici hakem heyetlerinin manevi tazminat talebi hakkında karar verip veremeyeceklerine ilişkin yasal düzenlemeye yer verilmemiştir. TUTUMLU'ya göre tüketici hakem heyetlerinin manevi tazminat hakkında karar vermelerine engel bir hüküm bulunmadığından, bu konu hakkında yetkilidirler.²⁷ Şu hususu önemle belirtmekte yarar

²⁴ Özay, Osman Levent. 6502 sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12): 257.

²⁵ Germeyan, H. Rüştü. 6502 sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Tüketici Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemelerine İlişkin Hükümleri. *İstanbul Barosu Dergisi*, 88, Yıl 2014, *Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı*, s. 129-130, 2014.

²⁶ Atalı, Murat. *Yargılama İlkeleri Çerçevesinde Tüketici Hakem Heyetleri, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar Çözüm Önerileri Sempozyumu*. Seçkin Yayıncılık, s. 76, 2018.

²⁷ Tutumlu, Mehmet Akif. *Tüketici Hukukunda Manevi Tazminat Davası*, Seçkin Yayıncılık, s. 32-33, Ankara, 2015.

vardır: Tüketici aynı başvuru ya da davasında 6502 sayılı TKHK m. 11/6 hükmü uyarınca hem maddi hem de manevi tazminat talebinde bulunmuş ise ikisinin toplamına bakılır ve buna göre görevli yargı mercii tayin edilir.²⁸ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 06.05.2009 tarihli 2009/334 E. ve 2009/6221 K. sayılı ilamı “4077 sayılı yasanın 22. maddesine göre 2008 tarihinde, 822.02 YTL'ye kadar olan davalar için Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne başvurulması zorunludur. Bu miktar üzerindeki talepler için Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne başvurmak ihtiyari olup zorunluluk yoktur. Davacının talebi 2.000,00 YTL manevi, 177,00 YTL maddi tazminattır. Öyle olunca davacının talepleri maddi ve manevi tazminat olarak bölünüp maddi tazminat talebi için öncelikle Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvurulması gerektiği gerekçesiyle davanın reddi doğru değildir.” şeklinde olup maddi ve manevi tazminatın beraber talep edilmesi halinde taleplerin bölünemeyeceğini belirtmektedir.²⁹ Tüketici hakem heyetlerinin vekâlet ücretine karar verip veremeyeceği hususundaki tartışma ise TKHK'nin 70. maddesine 10/9/2014 tarihinde eklenen cümle ile ortadan kalkmıştır. Maddeye göre artık tüketici hakem heyetlerince vekâlet ücreti ödenmesine karar verilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu yasa hükmü ile sorun tüketiciler lehine çözüme bağlanmıştır.³⁰

TKHK, il ve ilçe hakem heyetleri ile tüketici mahkemelerinin görevini miktar esaslı üzerinden belirlemiştir.³¹ Yönetmelikte tüketici hakem heyetlerinin görev sınırı parasal ölçüte göre belirlenmiş olup TKHK ile paralellik göstermektedir. Görevli tüketici hakem heyetinin tespitinde başvuru tarihindeki parasal sınırlar dikkate alınır.³² TKHK'ye göre hakem heyetlerine başvuru sınırı olan uyuşmazlık değeri her yıl Bakanlık tarafından yayınlan tebliğe göre belirlenmektedir. 30611 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde 2018 yılı için yeniden değerlendirme oranı olarak tespit edilen %23,73 (yüzde yirmi üç virgül yetmiş üç) oranında artırım uygulanarak 26.12.2018 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan tebliğ ile uyuşmazlık değeri 2019 yılı için belirlenmiştir. Buna göre değeri 5.650 (beş bin altı yüz elli) Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda ilçe tüketici hakem heyetlerine, Büyükşehir statüsünde

²⁸ Tutumlu, *Tüketici Hukukunda Manevi Tazminat Davası*, s. 28.

²⁹ Yargıtay kararı *lexperâ* adlı içtihat sisteminden alınmıştır.

³⁰ Tutumlu, *Norm, Kuram ve İçtihat Işığında Tüketici Hakem Heyetleri*, s. 71.

³¹ Şahin Mccarthy, *Oya. Satıcı ve Sağlayıcıların Tüketici İşlemlerinden Kaynaklanan Alacak Taleplerinde Tüketici Hakem Heyetlerinin Konumu, Tüketici Hukuku Davaları. Seçkin Yayıncılık, s. 1020, 2017.*

³² Şahin Mccarthy, *Oya. Tüketici Hakem Heyetlerinin İşleyişi ve Uygulama Sorunları, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Disiplinler Arası Yaklaşım, Seçkin Yayınevi, s. 76, Ankara, 2016.*

olan illerde 5.650 (beş bin altı yüz elli) Türk Lirası ile 8.480 (sekiz bin dört yüz seksen) Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, Büyükşehir statüsünde olmayan illerin merkezlerinde 8.480 (sekiz bin dört yüz seksen) Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, Büyükşehir statüsünde olmayan illere bağlı ilçelerde 5.650 (beş bin altı yüz elli) Türk Lirası ile 8.480 (sekiz bin dört yüz seksen) Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur. Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz. Belirli bir parasal sınırın altında kalan uyuşmazlıklar bakımından tüketici mahkemelerine başvurunun kapatılması ile tüketici mahkemelerinin iş yükünün azaltılması amaçlanmıştır.³³ Miktar itibarıyla tüketici hakem heyetinin görev alanına giren bir uyuşmazlık hakkında doğrudan tüketici mahkemesine dava açılmayacaktır.³⁴ Belirlenen uyuşmazlık değerlerine göre tüketici hakem heyetlerine başvurunun zorunlu olduğu hallerde heyete başvurmaksızın tüketici mahkemesine başvurulmuşsa mahkemece itiraz olmasa dahi re' sen görevsizlik kararı verilebilecektir. Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesi gereğince görev bir dava şartı olup davanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi hâkim tarafından da re'sen dikkate alınacaktır.

Parasal sınırın belirlenmesinde sadece asıl alacak miktarı dikkate alınacaktır. Dolayısıyla faiz, cezai şart, gecikme tazminatı vb. gibi fer'i alacaklar görevin belirlenmesinde nazara alınmaz.³⁵ Yönetmeliğin 6/3. maddesine göre sadece tek bir uyuşmazlıkla ilgili olması koşuluyla değeri tüketici hakem heyetlerine başvuru sınırını aşan uyuşmazlıklarda aşan kısımdan feragat edilmesi koşuluyla tüketici hakem heyetlerine başvurulması mümkün hale gelmiştir. Önemle belirtmek gerekir ki aşan kısım için tüketicinin tekrar tüketici hakem heyetlerine başvurması mümkün değildir. Tek bir uyuşmazlıktan doğan ve bu eşiği aşan taleplerin bölünerek birden fazla başvuruya konu yapılması yasaklanmıştır.³⁶ Tüketicinin başvuru anında uyuşmazlık miktarını tam ve net olarak saptayamaması halinde Yönetmeliğin 22. maddesi uyarınca başvuru sahibinin hukuki ilişkiyi ve

³³ Korkut, Makbule Serra. *Medeni Usul Hukuku Çerçevesinde Tüketici Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tüketici Hakem Heyetleri. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 67, 2018.*

³⁴ Açıkgül, Hacı Ali. *Türk ve Amerikan Hukukunda Satılanın Ayrılmaması Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, s. 218, 2015.*

³⁵ Tutumlu, Norm, Kuram ve İçtihat Işığında Tüketici Hakem Heyetleri, s. 74.

³⁶ Aslan, İsmail Yılmaz. *6502 sayılı Kanun'a Göre Tüketici Hukuku, Ekin Yayınevi, s. 721, İstanbul, 2015.*

asgari bir miktarı belirtmesi ve inceleme sürecinde uyuşmazlık miktarının bilgi veya belgelerle tam olarak tespit edilmesi halinde talep edilen miktardan daha fazlasına veya daha azına tüketici hakem heyetince karar verilebilmesi mümkündür. Burada kritik nokta başvuru anında miktarın kesin ve tam olarak hesaplanmasının mümkün olmamasıdır.³⁷ 20.12.2017 Tarihli ve 30276 sayılı Resmi Gazete ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlanmış olup ilgili kanunun 11. maddesi ile TKHK'nin 68/1. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Maddeye “Tarafların İİK'ndeki hakları saklı olmak kaydıyla” cümlesi eklenmiş olup değişiklik ile TKHK'nin 68/1. maddesinde yer alan alacaklar için doğrudan icra takibi yapılıp yapılamamasına ilişkin çelişki ortadan kaldırılmıştır.

Bakanlığın resmi internet sitesinde yer alan tüketici hakem heyetlerine ulaşan şikâyet istatistiklerine göre 2017 yılında 199.891 adet şikâyet tüketici kredisi sözleşmeleri hakkında, 169.095 adet şikâyet ayıplı mal hakkında yapılmıştır.³⁸ İlgili istatistikte sektöre göre sıralama yapıldığında 2017 yılında 273.680 adet başvuru finansal hizmetler sektörü, 209.320 adet başvuru ise perakende ticaret sektörü hakkındadır. Finansal sektörde 2017 yılında 277.760 karar çıkmış olup bu kararlardan 241.809'u, perakende ticaret sektöründe 170.064 karardan 114.649'u tüketicinin lehine sonuçlanmıştır.

Göreve ilişkin olarak günlük hayatta sıkça karşılaştığımız bir konudan örnek vermek gerekirse; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 13.02.2017 tarih 2016/14881 E. ve 2017/776 K. sayılı ilamı ile bedelini ödeyerek uçak bilet satın alan ve havaalanında işlemlerinin yapılmaması nedeniyle uçağı kaçıran ve bu nedenle ödediğı bilet bedelinin iadesini talep eden yolcunun talebinin tüketici hakem heyetleri tarafından kabul edilmesi, ancak havayolu şirketinin vekili uyuşmazlık hakkında tüketici hakem heyetlerinin yetkili olmadığı ve ticaret mahkemesinin görevli olması nedeniyle tüketici hakem heyeti kararının iptaline karar verilmesini talep etmesi üzerine, yolcunun “tüketici”, biletleme işleminin ise “tüketici işlemi” niteliğinde olması sebebiyle 6502 sayılı Yasa kapsamında ve tüketici hakem heyetlerinin görev alanı içinde bulunduğuna hükmetmiştir.³⁹

³⁷ Aslan, s. 722.

³⁸ T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Tüketici Hakem Heyetlerine Ulaşan Tüketici Şikâyet İstatistikleri.

³⁹ Yargıtay kararı *lexper a adli içtihat* sisteminden alınmıştır.

Bir başka örneği ise meslektaşlarımızı ilgilendirmesi sebebiyle avukatlık sözleşmelerine ilişkin olarak vermek istemekteyiz. ERİŞİR'e göre avukatlık sözleşmesinin Avukatlık Kanunu'nda düzenlenmesi ve isimli bir sözleşme olması, niteliğine uygun düştüğü ölçüde Türk Borçlar Kanunu'ndaki vekâlet hükümlerinin uygulanacağı göz önüne alındığında, avukatlık sözleşmeleri tüketici işlemi sayılmamalıdır.⁴⁰ Nitekim vekâlet sözleşmelerinin TKHK ile tüketici işlemi sayılması ve bir vekâlet sözleşmesi olan avukatlık sözleşmelerinin tüketici işlemi sayılıp sayılmayacağına ilişkin olarak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi 07.07.2017 Tarih 2017/1219 E. ve 2017/992 K. sayılı kararı ile avukatın, avukatlık sözleşmesinden doğan alacağı için ticaret mahkemesinde açmış olduğu davanın tüketici mahkemesinin görevli olması nedeniyle görevden reddedilmesi üzerine yapılan istinaf incelemesinde; avukatlık sözleşmesinde, sözleşmenin bir tarafı olan “müvekkilin” , TKHK'nin 3/1-k maddesindeki “tüketici” tanımına uymaması ve bu sözleşmenin bir “tüketici işlemi” de olmaması, sözleşmenin diğer tarafı olan avukatın, mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ve hizmet sunan bir “sağlayıcı” olmaması nedenleriyle tüketici mahkemesinin görevli olamayacağına karar vermiştir.⁴¹

1.2. Tüketici Hakem Heyetlerinin Yetki Alanı

26.12.2018 tarihli 30637 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan TKHK'nin 68. ve Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliğinin 6. maddelerinde Yer Alan Parasal Sınırların Artırılmasına İlişkin Tebliğin yetkiye ilişkin 4. maddesinde İl Tüketici Hakem Heyetleri il sınırları içinde, İlçe Tüketici Hakem Heyetleri ise ilçe sınırları içinde yetkili olup Tüketici Hakem Heyeti kurulmayan ilçelerde Bakanlıkça o ilçe için belirlenen tüketici hakem heyetleri yetkilidir. TKHK'ye göre tüketicinin hangi yerdeki tüketici hakem heyetine başvuracağı 68. madde ile düzenlenmiştir. Başvurular, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu veya tüketici işleminin yapıldığı yerdeki tüketici hakem heyetine yapılabilir. Tüketici ister kendi ikametgâhında isterse işlemin yapıldığı yerdeki tüketici hakem heyetine başvurmada tam bir serbestliğe sahiptir.⁴² Bu noktada tüketiciye tercih

⁴⁰ Erişir, Evrim. *Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015*. Bilge Yayınevi (Sempozyum Çözümlemesi), s. 642, Ankara, 2015.

⁴¹ Bölge Adliye Mahkemesi kararı *lexpera* adlı içtihat sisteminden alınmıştır.

⁴² Şeker, Tacettin. *6502 sayılı Kanun Kapsamında Tüketici İşleminin Temel Özellikleri ve Temel İlkeleri Tüketici Mahkemeleri ve Hakem Heyetlerinin Görev Alanı Hakem Heyetlerine İlişkin Tüketici Hukuku ve Usul Uygulamaları*, s. 10.

hakkı tanınmıştır. Ancak tüketici bu iki yer dışında herhangi bir yerdeki tüketici hakem heyetlerine başvuramaz.

Tüketici hakem heyetleri bulunmayan yerlerde tüketicinin nereye başvurması gerektiği Yönetmelik ile düzenlenmiş olup Yönetmeliğin 7/3. maddesine göre tüketici bulunduğu yerdeki ilçe Kaymakamlığına başvuru yapabilecektir. Yapılan başvurular Kaymakamlıkça Bakanlığın belirlemiş olduğu yerdeki tüketici hakem heyetlerine intikal ettirilecektir.

2. Tüketici Hakem Heyetlerinin Çalışma Usulü

Yönetmeliğin dördüncü bölümünde heyetin çalışma usul ve esasları düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 13. maddesine göre heyet ayda ikiden az olmamak üzere ve ihtiyaç duyulduğunda başkanın çağrısı üzerine her zaman toplanabilir. Toplantı gündemi başkanca belirlenir ve toplantıdan önce üyelere bildirilir. Eğer heyetin gündemde görüşülecek bir uyuşmazlık konusu bulunmuyorsa toplantı yapılmayacaktır. Toplantılar illerde il müdürlüğünce ilçelerde ise kaymakamlıkça belirlenen yerlerde yapılır.

Tüketici hakem heyeti üyelerinin toplantılara katılması zorunludur. Üye, geçerli mazereti sebebiyle toplantıya katılamayacak ise bu mazeretini toplantıdan önce başkana yazılı olarak veya e-posta yoluyla bildirmelidir. TKHK'nin 71. maddesi gereğince tüketici hakem heyeti başkan ve üyelerine, raportör olarak görevlendirilen diğer kamu personeline ödenecek huzur hakkı ve huzur ücreti ile bilirkişi ücreti ve bu ödemelere ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenecektir.

İnceleme raportör tarafından hazırlanan rapor ve ilgili belgelerin yer aldığı dosya üzerinde yapılır.⁴³ İncelenecek olan dosyada şu hususlar yer alacaktır; tüketicinin başvuru dilekçesi ile varsa karşı tarafın cevap dilekçesi, taraflarca sunulmuş olan belge ve deliller, tüketici hakem heyetlerince başka yerden yazışma yöntemiyle getirtilen belge ve bilgiler, bilirkişi incelemesi yapılmış ise bilirkişi raporu.⁴⁴

Tüketici hakem heyetlerinin çözümü bilirkişi incelemesini gerektiren hususlarda bilirkişi ataması mümkündür. 11 Ağustos 2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan değişiklik ile Yönetmeliğin 19. maddesine göre,

⁴³ Deryal, Yahya. *Tüketici Hukuku Ders Kitabı, Seçkin Yayıncılık, s. 214, Ankara, 2008.*

⁴⁴ Tutumlu, Norm. *Kuram ve İçtihat Işığında Tüketici Hakem Heyetleri, s. 95-96.*

tüketici hakem heyeti başkanı yalnızca bir kişiyi bilirkişi olarak atayabilir. Ancak gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle, üç kişiden oluşan bir bilirkişi kurulu da görevlendirilebilir. Örneğin uyuşmazlığın çözümünde birden farklı alandaki uzmanın inceleme yapması gerekiyorsa, hakem heyeti doğal olarak birden fazla kişiyi görevlendirebilecektir.⁴⁵ Tüketici hakem heyetleri, uyuşmazlık konusuna ilişkin her türlü bilgi ve belgeyi taraflardan, ilgili kurum ve kuruluşlardan isteyebilir⁴⁶. Bilgi ve belgelerin teslim edilmesi için tebliğden itibaren en fazla otuz günlük süre verilir. Bu süre talep halinde ve heyetin uygun görmesi halinde uzatılabilir. Tüm bu bilgi ve belgeler dosya bilirkişiye gitmeden önce tamamlanmalıdır. Zira bilgi ve belgeler tamamlanmadan dosya bilirkişiye verilemez. Verilen süre içerisinde istenen belgelerin gönderilmemesi halinde dosyadaki mevcut bilgi ve belgeler üzerinden karar verilir.⁴⁷

Yönetmeliğe göre tüketici hakem heyetinin tarafları ve bilirkişiyi dinleme zorunluluğu bulunmamaktadır. Tüketici hakem heyetinin uyuşmazlığın aydınlatılması amacıyla tarafları veya bilirkişiyi dinlemesi gerekebilir. Bu halde taraflar tüketici hakem heyetlerinin kendilerini çağırmasına uymak zorunda değildirler. Çağrıya uymamaları halinde herhangi bir olumsuz sonuç doğmayacaktır. Ancak bilirkişinin tüketici hakem heyetince belirlenen gün ve saatte toplantıda hazır bulunması zorunludur. Bilirkişinin mazeret sunmaksızın bu toplantıya katılmaması halinde işbu durum gerekli disiplin işlemlerinin uygulanması amacıyla bilirkişinin bağlı bulunduğu kurum veya kuruluşa bildirilir. Bu halde tüketici hakem heyeti mevcut bilirkişiyi görevden alarak başka bir bilirkişiyi de atayabilir.

3. Tüketici Hakem Heyetine Başvuru Koşulları

Tüketici hakem heyetine başvuru, uyuşmazlık konusunu içeren dilekçenin, delil oluşturan ilgili belgelerle birlikte hakem heyetine verilmesiyle yapılır. Başvuru yaparken tüketicinin delil ve uyuşmazlıkla ilgili belgelerini başvuru dilekçesiyle birlikte sunması gerektiği düzenlenmişse de tüketicinin uyuşmazlıkla ilgili belgelere her zaman ulaşması mümkün olmamaktadır.⁴⁸ Belge olmasa bile hakem heyeti başvuruyu kabul etmek zorundadır. Belge, tüketicinin iddiasını ispatlaması için aranır.⁴⁹ TKHK'nin 70/7. maddesine

⁴⁵ Çabri, s. 1023.

⁴⁶ Tuskan, Aybeniz Alisbah. *Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Uygulamadaki Yeri, İstanbul Barosu Dergisi, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı, Özel Sayı 6, s. 61, İstanbul, 2007.*

⁴⁷ Çabrı, s.1023

⁴⁸ Çabri, s. 1022.

⁴⁹ Çabrı, s. 1013.

göre tüketiciden herhangi bir başvuru harcı, bilirkişi ücreti veya tebligat gideri alınmayacaktır. Başvurunun tüketici lehine sonuçlanması halinde yapılan tüm giderler karşı taraftan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca tahsil edilecektir.

Aynı uyuşmazlık için birden çok hakem heyetine başvurulamayacağı gibi, aynı uyuşmazlık için aynı hakem heyetine birden fazla başvuru da yapılamaz.⁵⁰ Yönetmeliğin 11/4. maddesine göre konusu, sebebi ve tarafları aynı olan uyuşmazlık ile ilgili olarak birden çok tüketici hakem heyetine veya aynı tüketici hakem heyetine birden fazla başvuruda bulunulmuşsa diğer taraf derdestlik itirazında bulunabilir. Bu husus heyet tarafından da re'sen dikkate alınır.

11 Ağustos 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan değişiklik ile Yönetmeliğe göre başvurular şahsen veya avukat aracılığıyla; elden, posta yoluyla veya elektronik ortamda e-devlet üzerinden Tüketici Bilgi Sistemi (TÜBİS) ile yapılabilecektir. Elektronik ortamda yapılacak olan başvurulara ilişkin olarak yapılan değişiklik ile TÜBİS üzerinden yapılan başvurular ek işlem gerektirmeksizin başvuru formunun eksiksiz olarak doldurulması, varsa bilgi ve belgelerin sisteme yüklenmiş olması halinde geçerli olacaktır.

Başvuru yapılırken Bakanlığın internet sayfasında yer alan başvuru formundan faydalanılabilir. Başvuru formu kullanılmaksızın yapılan başvurularda ise başvuru sahibinin adı ve soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adresi ve varsa diğer iletişim bilgileri, talebi ile Türk Lirası cinsinden uyuşmazlık değeri ve şikâyet edilene ilişkin bilgilere yer verilmesi zorunludur. Eğer uyuşmazlık konusunun değeri döviz cinsinden ise söz konusu değer başvuru tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının belirlediği efektif döviz satış kuru esas alınarak Türk Lirasına çevrilmelidir.

4. Tüketici Hakem Heyetine Başvurunun Sonuçları

Mevzuatımıza göre yasal parasal sınırlar içinde kalan uyuşmazlıklar bakımından tüketici hakem heyetlerine başvurunun zorunlu olduğu hallerde bu durum HMK'nin 114. maddesi gereğince bir dava şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yargılamada hâkimler tarafından başvuru zorunluluğu bir dava şartı olarak re'sen dikkate alınmalıdır. Her yıl yenilenen parasal

⁵⁰ *Ermenek*, s. 588.

sınırlar göz önünde bulundurularak uyuşmazlığın tüketici hakem heyetine başvuru zorunluluğu içerisinde yer alması halinde dava şartı eksikliği nedeniyle davanın usulden reddine karar verilmesi gereklidir.⁵¹

Tüketici hakem heyetleri, tıpkı mahkemeler gibi kendilerine yapılan başvuruları, gereğini yapmak üzere, kabul etmek zorundadır.⁵² Bunun anlamı, tüketici hakem heyetleri kendilerine yapılan başvuruyu inceleme yapmadan geri çeviremez.⁵³

Tüketici hakem heyetlerine yapılan başvuru ile zamanaşımı kesilecektir. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 15.04.2002 tarihli 2002/1534 E. ve 2002/4099 K. sayılı kararında “Tüketici Hakem Heyeti kararları mahkemelerde açılacak davalarda delil olabileceğine göre bu kurula yapılan başvuru zamanaşımını keser.” şeklinde bu husustaki olumlu görüşünü belirtmiştir.⁵⁴

HMK’de tasarruf yetkisi düzenlenmektedir. HMK’nin 24/3. maddesinde tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisinin devam edeceği düzenlenmiştir. Daha evvel belirttiğimiz üzere uyuşmazlık tüketici hakem heyetine başvurmaksızın başka bir yol ile çözümlenebileceği gibi tüketici hakem heyetine başvurduktan sonra tüketicinin başvurusunda belirttiği alacak hakkından feragat etmesi yahut başvurusunu geri çekebilmesi de mümkündür. Tarafların uyuşmazlığı başka bir yolla çözmesi ve buna ilişkin belgeleri hakem heyetine vermesi halinde, hakem heyeti bu durumu dikkate alarak uyuşmazlık konusunda karar verilmesine gerek olmadığına karar verebilir.⁵⁵ Ancak özellikle belirtmek gerekir ki Yönetmeliğin 6/3. maddesine göre tüketicinin feragat ettiği kısım için tekrar hakem heyetine başvurma hakkı bulunmamaktadır.

⁵¹ Bu hususta pek çok Yargıtay kararı mevcut olup örneğin Yargıtay 13. Hukuk Dairesi’nin 12.02.2015 Tarihinde 2015/1978 E. 2015/3983 K. sayı ile vermiş olduğu ilam incelenebilir. İlgili karar Hukuk Türk adli hukuk veri tabanından alınmış olup kararda belirlenen parasal sınırlar dışında kalan uyuşmazlıklar hakkında tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunluluğu olmadığından bu sınırların üzerindeki uyuşmazlıklara Tüketici Mahkemelerince bakılması gerektiği ve bu hususun bir dava şartı olup hâkim tarafından re’sen dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

⁵² Budak, Ali Cem. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Tüketici Hakem Heyetleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı, s. 77-103, 2015.

⁵³ Çabri, s. 1013.

⁵⁴ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi’nin 15.04.2002 tarihli 2002/1534 E. ve 2002/4099 K. sayılı kararı. (E.T:18.12.2017, E.A: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>)

⁵⁵ Çabri, s. 1029.

Tüketici Hakem Heyetinin Karar Oluşturması, Verilen Kararların Hukuki Niteliği ve Kararlara Karşı Başvurulacak Yol

1. Tüketici Hakem Heyetinin Karar Oluşturması

1.1. Tüketici Hakem Heyetinin Karar Oluşturma Süreci

Hakem heyetleri, tüketicilerin daha kısa sürede haklarına kavuşabilmeleri amacıyla kurulmuştur. Tüketici hakem heyetlerince yapılacak olan inceleme dosya üzerinden gerçekleştirilecektir. Bu incelemede; tarafların şikâyet ve cevap dilekçelerine ekledikleri belgeler, heyetçe getirilen belgeler ile raportörün hazırladığı rapor değerlendirilecek ve uyuşmazlık bir karara bağlanacaktır.⁵⁶ Bu bağlamda Yönetmeliğin 23. maddesinde karar süresi düzenlenmiştir. Maddeye göre heyete yapılan başvurular, başvuru tarih ve sırasına göre en geç altı ay içinde görüşülür ve karara bağlanır. Yapılan başvurunun niteliği, başvuru konusu, mal veya hizmetin özelliği gibi hususlar dikkate alınarak, karar süresi en fazla altı ay daha uzatılabilir. Bununla birlikte tarafların başvurunun ivedilikle görüşülmesini talep etmeleri halinde bu talebin başkan tarafından uygun görülmesi halinde başvurunun öncelikle gündeme alınarak sonuçlandırılması da mümkündür. Tüketici hakem heyetleri, raportör tarafından hazırlanan rapor ve ilgili belgelerin yer aldığı dosya üzerinden incelemeyi gerçekleştirir. Gerekli görüldüğü takdirde tarafların dinlenmesi mümkün olduğu gibi çözümü özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen bilirkişi görevlendirilebilir.

Uyuşmazlık ile ilgili her türlü bilgi ve belge taraflardan, ilgili kurum ve kuruluşlardan istenebilir. Kural olarak tüketici hakem heyeti, uyuşmazlık ile ilgili karar verirken tarafların talepleri ile bağlıdır. Ancak bu kurala bir istisna Yönetmeliğin 22/1. maddesi ile getirilmiştir. Buna göre; başvurunun yapıldığı tarihte uyuşmazlık miktarının tam veya kesin olarak belirlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda, başvuru sahibinin hukuki ilişkiyi asgari bir miktarı belirtmesi ve inceleme sürecinde uyuşmazlık miktarının bilgi veya belgelerle tam olarak tespit edilmesi halinde talep edilen miktardan daha fazlasına veya daha azına tüketici hakem heyetince karar verilebilecektir.⁵⁷

⁵⁶ Tutumlu, *Tüketici Hukuku Davaları*, s. 1002.

⁵⁷ Tutumlu, Mehmet Akif, *Türk Hukuk Sisteminde Tüketici Hakem Heyetleri*, Seçkin Yayıncılık, s. 134-135, Ankara, 2016.

1.2. Tüketici Hakem Heyetinin Karar Verme Şekli

Tüketici hakem heyetleri, daha evvel belirttiğimiz üzere ayda en az iki kez, illerde il müdürlüğünce, ilçelerde ise kaymakamlıkça belirlenen yerlerde toplanır. Hakem heyeti üyelerinin toplantıya katılma zorunluluğu bulunmaktadır. Geçerli mazeretleri sebebiyle oturumlara katılamayacak olan üyeler, durumlarını toplantıya katılmadan önce başkana bildireceklerdir⁵⁸. Bu bildirim yazılı olarak ya da e-posta yolu ile yapılacaktır. Başkan dahil beş üyeden oluşan tüketici hakem heyetinde kararlar katılanların oy çokluğu ile verilir. Yönetmeliğin 15. maddesine göre heyetin toplanabilmesi için başkan dahil en az üç üyenin toplantıda hazır olması gerekmektedir. Yine Yönetmeliğe göre üyelerin çekimser oy kullanmaları mümkün olmadığı gibi eğer oylar eşit ise başkanın oy kullandığı tarafın çoğunluğu sağladığı kabul edilmektedir.

1.3. Tüketici Hakem Heyetince Verilen Kararın İçeriği

Yönetmeliğin 24. maddesinde 11.08.2017 tarihinde yapılan değişiklik ile karar tutanağında yer alması gereken hususlar şu şekilde belirtilmiştir;

Toplantıda alınan kararlara ilişkin Tüketici Bilgi Sistemi'nde oluşturulan karar tutanağı toplantıya katılan başkan ve üyeler tarafından imzalanır. Karar tutanağı toplantı tarihine ve gündem sırasına göre arşivlenir ve onaylı bir örneği dosyasında muhafaza edilir.

Karar tutanağı asgari aşağıdaki hususları kapsar:

- a) Kararı veren tüketici hakem heyeti ile başkanın, üyelerin ve raportörün ad ve soyadları,
- b) Karar numarası,
- c) Karar tarihi,
- ç) Tarafların ad ve soyadları veya unvanları, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa vekillerinin ad ve soyadları ile adresleri,
- d) Başvuru tarihi,
- e) Başvuru sahibinin talebi,
- f) Uyuşmazlık bedeli,
- g) Uyuşmazlık konusu,
- ğ) Olayın özeti,
- h) Şikâyet edilenin savunmasının özeti,
- ı) İnceleme ve gerekçe,

⁵⁸ İnal, H. Tamer. *Tüketici Hukuku, Seçkin Yayıncılık, s. 1220, Ankara, 2014.*

- i) Karar, kararın tüketici lehine verilmesi durumunda varsa tebligat ve bilirkişi ücretleri, itiraz merci ve süresi,
- j) Kararı veren başkan ve üyelerin imzaları.

Karar kısmında, gerekçe tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen karar ile taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde yazılması zorunludur.

Yönetmelikte yapılan değişiklik ile kararda yer alması gereken hususlar asgari olarak belirtilmiş olup her uyuşmazlığın özelliğine göre kararda yer alması gereken başkaca unsurlar varsa bunlara da yer verilebilecektir. Yine daha evvel belirttiğimiz üzere tüketici hakem heyetince vekâlet ücretine karar verilmeyecektir.

Uygulamada, kararlarda kabul edilen miktarın tam olarak belirtilmemesi ve genel olarak “talebin kabulü ile tüketiciye iadesine” şeklinde karar verilmesi, karardaki gerekçede hangi delillere ve hukuki sebebe dayandığının anlaşılmasında, başvurunun kabulü halinde yapılan giderler karşı tarafa yükletileceğinden bu giderlerin açık bir şekilde belirtilmemesi sıkça rastlanan sorunlardır. Nitekim bu doğrultuda Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 18.1.2016 tarihinde vermiş olduğu 2015/31798 E. 2016/558 K. sayılı ilamı ile “Tüketici Sorunları Hakem Heyeti Başkanlığı’nın 27.3.2013 gün ve 2013/57 sayılı kararında, tüketicinin (davalının) talebinin kabulü ile tüketiciden dosya masrafı adı altında alınan ücretin, satıcıdan (davacı banka) alınarak tüketiciye verilmesine karar verilmiş ise de; kararda herhangi bir bedel gösterilmemiş olduğundan, tarafları bağlayıcı nitelikte olmayıp, ilam niteliğinde değildir.” şeklinde olup tüketici hakem heyetlerinin kararlarında bedel belirtilmemesi halinde ilam niteliğini taşımayacağını göstermektedir.⁵⁹ İlamlı icrada, tüketici hakem kararının yerine getirilebilmesi için, ilamlı icraya konu tüm belgelerde olduğu gibi, yerine getirilmesi istenen borcun açık ve net olarak gösterilmesi gerekir.⁶⁰ Bu nedenle kararlarda kabul edilen miktarın tam olarak belirtilmemesi nedeniyle ilam niteliği bulunmayan kararlar infaz edilemeyecektir.

⁵⁹ Yargıtay kararı *lexperæ adli içtihat sisteminden alınmıştır.*

⁶⁰ Yardım, M. Ertan. *Tüketici Hakem Heyeti Kararlarının İcrası ve İtiraz Yolu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Disiplinler Arası Yaklaşım, Seçkin Yayıncılık, s. 112, Ankara, 2016.*

Yönetmeliğin 25. maddesine göre tüketici hakem heyeti kararları kararın alındığı tarihten itibaren on iş günü içerisinde Tebligat Kanunu'na göre yazılı olarak tebliğ edilir. Taraflar avukat ile temsil ediliyorsa tebligatlar avukata yapılacaktır. Kararların taraflara taahhütlü mektupla gönderilmesi gerektiği ve gecikmesinde sakınca doğabilecek hallerde gerekçesi gösterilmek şartıyla tebligatın memur vasıtasıyla yapılabilmesi de mümkündür.

2. Tüketici Hakem Heyetince Verilen Kararların Hukuki Niteliği

TKHK'nin 70. maddesine göre tüketici hakem heyetlerinin vermiş olduğu kararlar tarafları bağlar. Böylelikle hakem heyetlerinin bağlayıcı olmayan delil niteliğinde karar verme imkânları ortadan kaldırılmıştır. Bu doğrultuda tüketici kararın kesinleşmesini beklemeksizin kararın yerine getirilmesini ilgili kişilerden isteyebilecektir. İlgili kişiler talebi yerine getirmedikleri takdirde tüketici işbu kararı ilamların icrasına özgü takip yolu ile takibe koyabilecektir. Satıcı ya da sağlayıcı, aleyhine verilen heyet kararına karşı tüketici mahkemesi nezdinde itiraz davası açma hakkına sahip ise de onun böyle bir itirazda bulunması yani dava açması, kararın icrasını durdurmaz.⁶¹

3. Tüketici Hakem Heyeti Kararlarına Karşı Başvurulacak Yol

Tüketici hakem heyeti kararları tarafları bağlasa da bu kararların kesin olduğu, itiraz edilemeyeceği anlamına gelmez⁶². Tüketici hakem heyetlerinin vermiş olduğu kararlara karşı taraflar tebliğ tarihinden itibaren on beş günlük hak düşürücü süre içinde tüketici hakem heyetinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesine itiraz edebilir. Bunda verilen kararın il veya ilçe tüketici hakem heyeti tarafından verilmesinin önemi yoktur, yani her türlü hakem heyeti kararına karşı itiraz yoluna gitme imkânı vardır⁶³. Taraflar bu davayı bizzat açabilecekleri gibi kendilerini atayacakları vekille de davada temsil ettirebileceklerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, iptali istenen heyet kararına iştirak etmiş olan baro temsilcisi avukatın, itiraz davasında taraflardan birinin vekili olarak görev alamayacağıdır.⁶⁴ Zira Avukatlık Kanunu'nun 38/1-c

⁶¹ Tutumlu, *Türk Hukuk Sisteminde Tüketici Hakem Heyetleri*, s. 144.

⁶² Çabri, s.1031.

⁶³ Tutumlu, Mehmet Akif. *Tüketici Hakem Heyetlerinde Uyuşmazlık Çözümü, Tüketici Hukuku Davaları, Seçkin Yayıncılık*, s. 1007, 2017.

⁶⁴ Tutumlu, Mehmet Akif. 6502 sayılı TKHK Hükümleri Işığında Tüketici Hakem Heyeti Kararlarına İtiraz Davası, *Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Seçkin Yayıncılık*, s. 155, 2018.

maddesine göre daha önce hakem olarak görev yapan avukat teklif edilen işi reddetmek zorundadır.⁶⁵

Tüketici hakem heyetlerinin vermiş olduğu karara karşı yapılan itiraz üzerine kararın icra edilebilirliği durmayacaktır. Ancak talep edilmesi halinde hâkim kararın icrasını tedbir yoluyla durdurabilir. Tüketici mahkemesinin itiraz üzerine dosyayı duruşmalı görmesi gerekmemektedir. Ancak uyuşmazlığın aydınlatılması bakımından tahkikat yapılması gerekliyse örneğin keşif yapılması, tanık dinlenmesi tekrar bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekliyse duruşma açılması gereklidir. Bu hususta Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin mahkemelerin araştırma yaparak eksik hususları tamamlaması ve böylece karar vermesi gerektiği yönünde birçok kararı mevcuttur.⁶⁶

Yönetmeliğin 28/2. maddesine göre mahkeme evrak üzerinde, kararı değiştirerek veya düzelterek onama kararı verebilir. Aynı şekilde tüketici hakem heyetinin vermiş olduğu kararın gerekçesini tüketici mahkemesi doğru bulmazsa bu gerekçeyi değiştirerek ve düzelterek onayacaktır.⁶⁷ Keza tarafların kimliklerine, ticaret unvanlarına ait yanlışlıklarla, yazı, hesap veya diğer açık ifade yanlışlıkları hakkında da bu hüküm uygulanır. Karar, usule ve kanuna uygun olup da gösterilen gerekçe doğru bulunmazsa, gerekçe değiştirilerek veya düzeltilerek onanır. Tüketici sorunlarının daha fazla uzayıptüketicilerin zarar görmesinin önüne geçmek amacıyla hem TKHK'nin 70/5. maddesinde hem Yönetmeliğin 28/3. maddesinde düzenlendiği üzere tüketici mahkemesinin itiraz üzerine vereceği karar kesindir.

⁶⁵ Bu hususta Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 14.04.2014 Tarihinde 2014/10891 E. ve 2014/11686 K. sayılı ile vermiş olduğu bir kararı mevcuttur. Karar Hukuk Türk adli hukuk veri tabanından alınmış olup karar şu şekildedir; "Davacı tarafından davalı bankadan kullanılan konut kredisi nedeniyle masraf alındığı, davanın tüketici sorunları hakem heyetine müracaat ettiği, tüketici sorunları hakem heyetinde görev alan baro temsilcisinin aynı karara yönelik olarak açılan tüketici hakem heyeti kararının iptali davasında davalı vekili olarak görev aldığı hususu uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık tüketici sorunları hakem heyetinde baro temsilcisi olarak görev alan avukatın söz konusu karara ilişkin tüketici mahkemesinde görülen davada taraflardan birisinin vekili olarak görev alıp alamayacağı hususundadır. Avukatın kendisine gelen işin reddi zorunluluğunu düzenleyen 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 38/1-c maddesine göre; "Avukat; Evvelce hâkim, hakem, Cumhuriyet savcısı, bilirkişi veya memur olarak o işte görev yapmış olursa, teklifi reddetmek zorunluluğundadır." Buna göre; davalı tarafından kendisinden alınan kredi masrafların iadesi için tüketici sorunları hakem heyetine yapılan müracaat üzerine tüketici sorunları hakem heyetinde baro temsilcisi olarak görev alan davalı vekili avukatın, anılan yasa hükmü gereğince bu kararın iptali istemiyle tüketici mahkemesinde açılan davada davalı vekili olarak görev yapması mümkün değildir."

⁶⁶ Kararlar için bkz. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 12.12.2013 tarihli ve 2013/22939 E. ve 2013/31302 K., 16.05.2012 tarihli ve 2012/4839 E. ve 2012/10439 K., 20.06.2014 tarihli ve 2013/5896 E. ve 2013/16960 K. sayılı kararları.

⁶⁷ Aydoğdu, Murat. *Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, s. 353, Ankara, 2015.*

TKHK'nin 70/4. maddesine göre tüketici hakem heyetlerinin tüketici lehine verdiği kararlara karşı açılan itiraz davalarında, kararın iptali durumunda tüketici aleyhine, avukatlık asgari ücret tarifesine göre nispi tarife üzerinden vekâlet ücretine hükmedilecektir. Bu hüküm tüketicinin aleyhine olup uygulamada tüketicilerin vekâlet ücreti ödemek zorunda kalmalarına neden olmaktadır.

TKHK'nin 70/7. maddesi ile tüketicinin tebligat ve bilirkişi ücreti ödemek zorunda kalarak hak aramaktan vazgeçmesinin önüne geçilmiştir.⁶⁸ Zira maddeye göre tüketici aleyhine verilen kararlarda tebligat ve bilirkişi ücretleri Bakanlıkça karşılanırken uyuşmazlık tüketici lehine sonuçlanırsa giderler karşı tarafça karşılanacaktır.

Bu bilgiler doğrultusunda tüketici hakem heyeti kararına karşı itiraz yoluna başvurulduğu takdirde mahkemenin öncelikle itiraz başvurusunun süresinde yapıp yapılmadığını incelemesi ve başvuru süresinde yapılmışsa diğer dava şartlarının da mevcut olması halinde mahkemece gerekli araştırma ve incelemenin yapılarak tüketici hakem heyetinin kararının usule ve yasaya uygun olması halinde kararın onanması ve itiraz davasının reddine karar verilmesi, tüketici hakem heyetinin kararının usul ve yasaya aykırı olması halinde kararın iptaline ve itiraz davasının kabulüne karar verilmesi, tüketici hakem heyeti kararının gerekçesi hatalı ise gerekçenin düzeltilmesi suretiyle onanmasına karar verilmesi yahut maddi hatalar söz konusu ise düzelterek onanmasına karar verilmesi mümkündür.

Sonuç

Her bir birey hayatı boyunca birer tüketicidir. Tüketicilerin korunması amacıyla mevzuatımızda yer alan düzenlemelerin temel amacı, zayıf konumda olan tüketicilerin korunup, tüketicilerin zarar görmemesi için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır. Bu amaçla kurulan tüketici hakem heyetleri belirlenen uyuşmazlık miktarına göre parasal sınır dahilinde kalan tüketici işlemlerinde tüketicilerin daha kısa sürece sonuca ulaşabilmesi ve tüketicilerin sorunlarını çözerek mağdur olmasının önüne geçilmesini hedefler. Özellikle maddi tutarı düşük olan uyuşmazlıklarda tüketicilerin mahkemeye başvurma yolunu külfetli bulması nedeni ile hakkını aramaktan vazgeçmesi göz önüne alındığında tüketici hakem heyetleri, alternatif uyuşmazlık çözümü sağlama konusunda iyi bir uygulama sunmaktadır. 2019 yılında parasal sınırın daha üst sınıra

⁶⁸ *Aslan, s. 316.*

yükseltilmesi ile ise tüketiciler, tebliğde belirtilen parasal sınır içerisinde kalan uyuşmazlıklar bakımından mahkemeye başvurmaksızın daha kısa sürede haklarına kavuşabileceklerdir. Başvurunun kolay ve masrafsız oluşu, uygulamada özellikle e-devlet üzerinden TÜBİS sistemi ile başvuru yapılabilmesi ve güvenli elektronik imza ya da mobil imza ile evrakların imzalanmasına gerek kalmadan işlemlerin tamamlanması tüketicilerin lehine bir uygulama olarak görülmektedir.

Tüketici hakem heyetlerinin daha etkin çalışabilmeleri amacıyla başkanlar, üyeler ve raportörlerin nitelik gözetilerek seçilmesi gerekli olup bu kişilerin başka bir görev yapmaksızın sadece bu işle uğraşmaları, gerek büyükşehir statüsünde bulunan gerek büyükşehir statüsünde bulunmayan illerdeki hakem heyetlerinin ihtisaslaşmaları ve tüketici hakem heyetlerinin geçici hukuki koruma tedbirlerine karar verebilmesi ve tanık dinleyebilmesi sağlanmalı, talep halinde tüketiciye hukuki yardım verilmeli ve itiraz yolunun yetersizliği karşısında yeni hukuki düzenlemeler yapılması gereklidir. Bununla birlikte günümüzde çeşitli vasıtalar ile tüketici hakem heyetlerine başvuru ve inceleme şekli hakkında toplumun bilgi sahibi olması sağlanarak hakkını arayan bilinçli tüketiciler yetiştirildiği takdirde tüketici hakem heyetlerinin işlevselliği ve işlerliği artacaktır.

Kaynakça

Yararlanılan Kitaplar

[1] Aslan, İsmail Yılmaz. Tüketici Hukuku Dersleri. Ekin Yayınevi, İstanbul, 2016.

[2] Aslan, İsmail Yılmaz. 6502 sayılı Kanun'a Göre Tüketici Hukuku. Ekin Yayınevi, İstanbul, 2015.

[3] Aydoğdu, Murat. Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

[4] Başöz, Lütfü., Çakmakçı, Ramazan. Gereççeleri, Komisyon Raporları ve TBMM Tutanakları ile Birlikte Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun. Legal Yayınevi, İstanbul, 2014.

[5] Baykan, Renan. Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum Eleştiri Öneri. İTO, 2005.

- [6] Çabri, Sezer. 6502 sayılı Kanun'a Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi. Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- [7] Deryal, Yahya. Tüketici Hukuku Ders Kitabı. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- [8] İnal, H. Tamer. Tüketici Hukuku. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- [9] Özel, Çağlar. Tüketicinin Korunması Hukuku. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- [10] Pekcanitez, Hakan. Makaleler. Cilt 1, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- [11] Tutumlu, Mehmet Akif. Türk Hukuk Sisteminde Tüketici Hakem Heyetleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- [12] Tutumlu, Mehmet Akif. Norm, Kuram ve İçtihat Işığında Tüketici Hakem Heyetleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- [13] Tutumlu, Mehmet Akif. Tüketici Yargılaması Hukuku. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- [14] Tutumlu, Mehmet Akif. Tüketici Hukukunda Manevi Tazminat Davası. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- [15] Yardım, M. Ertan. Tüketici Hakem Heyeti Kararlarının İcrası ve İtiraz Yolu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Disiplinler Arası Yaklaşım. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Yararlanılan Makaleler

[1] Altıner Yolcu, Fatma Zeynep, "Tüketicinin Korunması Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Bu Gelişimin Türk Hukukuna Yansıması". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 24(2), Aralık 2018.

E.A: [Http://Dergipark.Gov.Tr/Download/Article-File/608540](http://Dergipark.Gov.Tr/Download/Article-File/608540)

[2] Budak, Ali Cem: "6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Tüketici Hakem Heyetleri". Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı, s. 77-103, 2014.

E.A: [Http://Hukuk.Deu.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/2015/09/A1%C4%B0-Cem-Budak.Pdf](http://Hukuk.Deu.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/2015/09/A1%C4%B0-Cem-Budak.Pdf)

[3] Ceylan, Ebru. “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’daki Tüketici Kredileri ile İlgili Yeni Düzenlemeler”. İstanbul Barosu Dergisi, C.88, Yıl 2014, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı, s. 61-81.

[4] Döner, Kemal. “Tüketici Mahkemelerinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıklar”. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 22(36): 137-173, 2017.

E.A: [Http://Www.Dicle.Edu.Tr/Contents/02e094bd-Ac19-4fb7-8672-Ecb60805bcda.Pdf](http://Www.Dicle.Edu.Tr/Contents/02e094bd-Ac19-4fb7-8672-Ecb60805bcda.Pdf)

[5] Ermenek, İbrahim. Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri”. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.12, s. 1-2, 2013.

E.A: [Http://Webftp.Gazi.Edu.Tr/Hukuk/Dergi/17_1-2_18.Pdf](http://Webftp.Gazi.Edu.Tr/Hukuk/Dergi/17_1-2_18.Pdf)

[6] Germeyan, H. Rüştü. “6502 sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Tüketici Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemelerine İlişkin Hükümleri”. İstanbul Barosu Dergisi, C.88, Yıl 2014, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı, s. 129-143.

[7] Kara Kılıçarslan, Seda. Tüketici Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2): 183-222, 2015.

E.A: [Http://Www.Hukukdergi.Hacettepe.Edu.Tr/Dergi/C5s2makale8.Pdf](http://Www.Hukukdergi.Hacettepe.Edu.Tr/Dergi/C5s2makale8.Pdf)

[8] Özay, Osman Levent. 6502 sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi, Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 4(12): 257-272, 2017. [Http://Www.Asead.Com/Fileupload/Bs683328/File/257-272_Osman_Levent_Ozay_\(1\).Pdf](http://Www.Asead.Com/Fileupload/Bs683328/File/257-272_Osman_Levent_Ozay_(1).Pdf)

[9] Özmumcu, Seda. “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, Özel Sayı, s. 831-872, 2014.

E.A: [Http://Hukuk.Deu.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/2015/09/Seda-%C3%96zmumcu.Pdf](http://Hukuk.Deu.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/2015/09/Seda-%C3%96zmumcu.Pdf)

[10] Şahin Mccarthy, Oya. “Satıcı ve Sağlayıcıların Tüketici İşleminde Kaynaklanan Alacak Taleplerinde Tüketici Hakem Heyetlerinin Konumu”. Tüketici Hukuku Davaları s. 1019-1029, Seçkin Yayıncılık, 2017.

[11] Turan, Sevda Tuğçe. “Tüketici Hakem Heyetleri”. İstanbul Barosu Dergisi, 93(1): 225-253.

[12] Tuskan, Aybeniz Alisbah. “Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Uygulamadaki Yeri”. İstanbul Barosu Dergisi, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı, Özel Sayı 6, s. 59-64.

[13] Tutumlu, Mehmet Akif. “Tüketici Hakem Heyetlerinde Uyuşmazlık Çözümü”. Tüketici Hukuku Davaları, s. 985-1019, Seçkin Yayıncılık, 2017.

Yararlanılan Tezler

[1] Açıkgül, Hacı Ali. “Türk ve Amerikan Hukukunda Satılanın Ayıplı Olması Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi”. Doktora Tezi (Yayımlanmamış), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2015.

E.A: [Http://Acikerisim.Selcuk.Edu.Tr:8080/Xmlui/Bitstream/Handle/123456789/5262/393112.Pdf?Sequence=1](http://Acikerisim.Selcuk.Edu.Tr:8080/Xmlui/Bitstream/Handle/123456789/5262/393112.Pdf?Sequence=1)

[2] Aras, Aslı. “Tüketici Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları”. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2009.

[3] Keleş, Âdem. “Tüketici Sözleşmelerinde Teminat”. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2015.

E.A: [Http://Acikarsiv.Ankara.Edu.Tr/Browse/28871/](http://Acikarsiv.Ankara.Edu.Tr/Browse/28871/)

[4] Koçyiğit, Pınar. “Tüketici Mahkemelerinin Görevi ve Yargı Yetkisi”. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2018.

[5] Korkut, Makbule Serra. “Medeni Usul Hukuku Çerçevesinde Tüketici Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tüketici Hakem Heyetleri”. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2018.

E.A: [https://Tez.Yok.Gov.Tr/UlusalTezMerkezi/Tezgoster?Key=Fs4sqezr79c_N60rk6mjfr5srrt7ob3kdbtryz4vxzf3yqzhlk3bhiw4oszla2un](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/Tezgoster?Key=Fs4sqezr79c_N60rk6mjfr5srrt7ob3kdbtryz4vxzf3yqzhlk3bhiw4oszla2un)

[6] Önder Dingil, Gamze Gökçe. “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Satıcının Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Sorumluluğu”. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2017.

E.A: [Http://Acikerisim.Selcuk.Edu.Tr:8080/Xmlui/Bitstream/Handle/123456789/7503/471274.Pdf?Sequence=1&İsallowed=Y](http://Acikerisim.Selcuk.Edu.Tr:8080/Xmlui/Bitstream/Handle/123456789/7503/471274.Pdf?Sequence=1&İsallowed=Y)

Diğer Kaynaklar

[1] Atalı, Murat. “Yargılama İlkeleri Çerçevesinde Tüketici Hakem Heyetleri, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu”. s. 69-87, Seçkin Yayıncılık, 2018.

[2] Erişir, Evrim. “Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015”. Bilge Yayınevi (Sempozyum Çözümlemesi), s. 640-645, Ankara, 2015.

[3] Erişir, Evrim. “Tüketici İşlemlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümü Usulü”. Yeni Tüketici Hukuku Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, s. 43-122, 2015.

[4] Şahin Mccarthy, Oya. “Tüketici Hakem Heyetlerinin İşleyişi ve Uygulama Sorunları”. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Disiplinler Arası Yaklaşım, Seçkin Yayınevi, 2016.

[5] Şeker, Tacettin. “6502 sayılı Kanun Kapsamında Tüketici İşleminin Temel Özellikleri ve Temel İlkeleri Tüketici Mahkemeleri ve Hakem Heyetlerinin Görev Alanı Hakem Heyetlerine İlişkin Tüketici Hukuku ve Usul Uygulamaları”.

E.A: [Http://Eski.Ankarabarusu.Org.Tr/Habertop10img/Haberpimages/Tuketici20150318/Tuketici-20150318.Pdf](http://Eski.Ankarabarusu.Org.Tr/Habertop10img/Haberpimages/Tuketici20150318/Tuketici-20150318.Pdf)

[6] Taşpınar Ayvaz, Sema. “Tüketici Hakem Heyetlerinin Hukuki Niteliği, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu”. s. 43-53, Seçkin Yayıncılık, 2018.

[7] T.C. Ticaret Bakanlığı Tüketici Hakem Heyetlerine Ulaşan Tüketici Şikâyet İstatistikleri.

E.A :<http://Risk.Ticaret.Gov.Tr/Data/572b46c31a79f50cd8a22b2f/7-T%C3%Bcketici%20hakem%20heyetlerine%20ula%C5%9fan%20t%C3%Bcketici%20%C5%9eikayeti%20%C4%B0statistikleri.Pdf>

[8] Tutumlu, Mehmet Akif. “6502 sayılı TKHK Hükümleri Işığında Tüketici Hakem Heyeti Kararlarına İtiraz Davası, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu”. s. 153-173, Seçkin Yayıncılık, 2018.

[9] Uzunoğlan, Bayram. “Tüketici Hakem Heyetlerinin Yapısı ve Hakem Heyetlerine İlişkin Bakanlığımızca Yapılan Çalışmalar, Tüketici Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu”. s. 29-43, Seçkin Yayıncılık, 2018.

NÜFUZ TİCARETİ SUÇU

Arş. Gör. Büşra ERDEM¹

Öz

Türkiye'nin taraf olduğu “Yolsuzluğa Karşı Avrupa Devletler Grubu” (GRECO)'nun yolsuzluk kaynaklı suçlarla daha etkin mücadele amacı taşıyan tavsiyesi doğrultusunda, 2 Temmuz 2012'de 6352 sayılı Kanunun 89. maddesi ile madde başlığında ve içeriğinde önemli değişiklikler yapılan nüfuz ticareti suçu, 5237 sayılı TCK'nin Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçların düzenlendiği bölümde yer alan 255. maddede düzenlenmiş bir suç tipidir. Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğu gerekçesi ile haksız bir işin gördürülmesi girişiminde bulunulması ve bu amaçla menfaat temin edilmesi ve sağlanması nüfuz ticareti suçunu oluşturmaktadır. Çalışmamızın konusunu, mülga kanun ve yapılan değişiklikler çerçevesinde nüfuz ticareti suçu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nüfuz Ticareti, Kamu Görevlisi, Nüfuz, Yolsuzluk.

Crime of Trading in Influence

Abstract

In accordance with the recommendation of GRECO (Council of Europe Group of States against Corruption) which covers the aim of fighting against corruption more effectively, on July 2, 2012, the crime of trading in influence, significantly changed with respect to the content and the title of the Article 89 of the Law No. 6352 is a type of crime regulated in Article 255 of the Law No. 5237 on the Crimes Against the Reliability and Functioning of the Public Administration. Attempting to impose an unfair business on the grounds that one has influence over a public official, and for this purpose to obtain and provide benefits constitute the crime of trading in influence. The subject of our study is the crime of trading in influence according to the abolished laws and amendments.

Keywords: Trading In Influence, Public Official, Influence, Corruption.

¹*Istanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı.
e-posta: busrabodur@aydin.edu.tr*

Giriş

Nüfuz ticareti suçu, 5237 sayılı TCK'nin Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçların düzenlendiği bölümde yer alan 255. maddede düzenlenmiş bir suç tipidir. Mülga 765 sayılı TCK m. 218'e² benzer şekli ile yeni TCK'da da düzenlenmiştir.

TCK'nın yürürlüğe girdiği 1 Haziran 2005 tarihinde, kanun maddesinin başlığı "Yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama"³ şeklindeydi. Ancak madde başlığı, Türkiye'nin de taraf olduğu "Yolsuzluğa Karşı Avrupa Devletler Grubu" (GRECO)'nun yolsuzluk kaynaklı suçlarla daha etkin mücadele amacı taşıyan tavsiyesi üzerine, 2 Temmuz 2012'de 6352 sayılı Kanunun 89. maddesi ile madde başlığında ve içeriğinde değişiklik yapılarak "Nüfuz ticareti" suçu halini almıştır.⁴ Yapılan bu değişiklik ile yalnızca maddenin başlığında değil, aynı zamanda maddenin içeriğinde de esaslı değişiklikler meydana gelmiştir. Suçun temel şekli kaynağını, 27.01.1999 tarihinde Strazburg'da imzalanan, Türkiye'nin de 14.01.2004 tarihinde 5065 sayılı Kanun ile onayladığı "Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi"nin 12. maddesinden⁶ ve yine Türkiye'nin taraf olduğu 9 Aralık

² 765 Sayılı TCK m. 218: "Görevine girmeyen ve yapılması veya yapılmaması hususunda yetkili olmadığı bir işi yapacağı kanaatini uyandırarak menfaat sağlayan memura bir yıldan beş yıla kadar hapis ve iki milyon liradan beş milyon liraya kadar ağır para cezası verilir".

³ 2012 değişikliği öncesindeki TCK m. 255: "Görevine girmeyen ve yetkili olmadığı bir işi yapabileceği veya yaptırabileceği kanaatini uyandırarak yarar sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır".

⁴ Koca Reis, Mehmet. "Nüfuz Ticareti Suçu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 4(15): 337.

⁵ Nüfuz ticareti suçu mülga 765 sayılı TCK m. 278'de düzenlenmiş idi: "Her kim olursa olsun resmi meclisler azasından yahut Devlet memurlarından biri nezdinde hatırı sayıldığını yahut onlarla münasebeti bulunduğunu iddia ederek haklarında vuku bulacak tavassutta medarı teşvik yahut mükâfata olmak üzere yahut aza veya memurun himayesine mukabil onlara verilmek veya onlara verilmesi lazım gelen hediye veya mükâfata sarf olunmak bahanesiyle kendi yahut başka bir kimse hesabına para veya sair menfaat alır veya kabul eder veya bunların verilmesine vaad alırsa bir seneden beş seneye kadar hapis olunur ve bin liradan az olmamak üzere temin veya vaad olunan menfaatin üç misli ağır para cezası alınır. Fail milletvekili veya siyasi parti kademelerinde fiili vazife almış olduğu takdirde yukarıdaki cezalar üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur. Ayrıca faille amme hizmetlerinden memnuniyet cezası da verilebilir. Fail, Devlet memurlarından ise cezasına müebbeten memuriyetten mahrumiyet cezası ilave olunur".

⁶ Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi m. 12: "Taraflar, kendi iç hukuklarına uygun olarak, her türlü haksız menfaati doğrudan ya da dolaylı olarak, 2, 4 ila 6 ve 9 ila 11 inci maddelerde belirtilen, karar almaya muktedir herhangi bir kişi üzerinde bir etki yaratma yeteneğine sahip olduğunu belirten veya teyit eden herhangi bir kimseye, o şahıs ya da bir başka kişi için olsun ya da bu etkiyi sağlamak için ve etkinin ifade edilip edilmediğine ya da var sayılan etkinin istenen sonucu doğurup doğurmadığına bakılmaksızın, haksız bir menfaati bir karşılık olmak kaydıyla, vaat etmek, teklifte bulunmak ve vermek fiilini, bilerek işlenme halinde, cezai yaptırım gerektiren bir suç haline getirmek amacıyla, gerekli görülen yasal önlemleri alırlar".

2006 tarihinde yürürlüğe giren “Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nin 18. maddesinden⁷ almıştır.

Madde içeriğindeki değişiklikten önce sadece, görevine girmeyen ve yetkili olmadığı bir işi yapabileceği veya yaptırabileceği kanaatini uyandıran kamu görevlisi cezalandırılmaktaydı. Hâlbuki aynı fiil, kamu görevlisi olmayan ve fakat kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle haksız bir işin gördürülmesi vaadinde bulunan kişi tarafından da işlenebilirken, kanun düzenlenmesinde bu fiil suç olarak düzenlenmediği için menfaat temin eden ve/veya bu fiile aracılık eden kişilerin cezasız kalmasına neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda her ne kadar TCK m. 157 çerçevesinde dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümlerin uygulama alanı olsa da, hileli davranışlar olmadan da, -kaldı ki çoğu zaman hileli davranış ile aldatma söz konusu olmamakla birlikte aksine taraflar arasında bir anlaşma bulunmaktadır- bu suçun işlenebileceği açıktır.

2012 değişikliği ile bu suçun temel şekli özgü suç olmaktan çıkarılmış; haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunulması için menfaat temin eden kişinin kamu görevlisi olması hali ise nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra bu fiil vasıtasıyla kendisine veya başkasına menfaat temin eden, fiile aracılık eden, haksız işin gördürülmesi amacıyla menfaat sağlayan kişilerin de cezalandırılması öngörülmüştür. Ayrıca kanun koyucu suçun etki alanı genişletilerek, haksız işin gördürülmesi amacıyla menfaat temini konusunda anlaşmaya varılmış olmasını dahi tamamlanmış suç gibi cezalandırılmasını öngörmüştür.

Görülüyor ki gerek madde başlığında gerek madde içeriğinde yapılan bu değişiklikler ile adeta yeni bir suç tipi tesis edilmiştir.

I. Suç ile Korunması Amaçlanan Hukuki Değer

Suç ile korunması amaçlanan hukuki değer, kısaca suç ile ihlal edilen değerdir.⁸ Suç normları, toplumsal yaşam açısından önemli davranış

⁷ Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m. 18: “Her Taraf Devlet, kasten işlenmesi halinde, aşağıdaki eylemleri suç olarak düzenleyen yasal ve diğer gerekli önlemleri almayı değerlendirecektir: a) Bir kamu görevlisine veya bir başka kişiye, Taraf Devletin idaresinden veya bir kamu makamından kendisini buna teşvik eden kişi veya başka bir kişi lehine haksız bir menfaat elde etmeyi teminen gerçek veya sözde nüfuzunu kötüye kullanması için, doğrudan veya dolaylı olarak, haksız bir menfaatin vaat edilmesi, teklif edilmesi veya sağlanması; b) Bir kamu görevlisi veya başka bir kişinin, Taraf Devletin idaresinden veya bir kamu makamından haksız bir menfaat elde etmeyi teminen gerçek veya sözde nüfuzunu kötüye kullanması için, kendisi veya bir başka kişi lehine, doğrudan veya dolaylı olarak, haksız bir menfaat talep veya kabul etmesi”.

⁸ Zafer, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. baskı, Beta Basım, s. 152, İstanbul, 2016.

kurallarına uymamayı ve toplumsal düzeni bozucu davranışları, yasak veya emirlerin ihlalini düzenler. Söz konusu normların hepsi sonuçta toplumu oluşturan bireylerin belli bazı haklarının korunması için konulurlar. Dolayısıyla bir hakkı korumayan suç söz konusu olmamalıdır. İşte ihlal edilmesi engellenmeye çalışılan bu hak, aynı zamanda suçla korunan hukuksal değeri oluşturmaktadır. Yaşam hakkı, mülkiyet hakkı, güven ve huzur içinde yaşama hakkı gibi.

Suçlar genellikle ihlal ettikleri değere göre tasnif edilirler. Nüfuz ticareti suçu ise, kamu idaresinin işleyişine ve güvenirliliğine karşı işlenen suçlar arasında düzenlenmiştir. Bu bağlamda nüfuz ticareti suçu ile korunan hukuki değer, kamu idaresinin işleyişine ve güvenilirliğine ilişkin toplumda oluşan beklentidir. Toplum oluşturan bireyler devlet aygıtının düzgün işleyeceğine, tarafsız olacağına, baskılara boyun eğmeyeceğine, hukuksuz ve adaletsiz eylem ve işlemlerde bulunmayacağına güvenmek isterler. Bu istek, aynı zamanda bireyler açısından anayasal bir haktır. İşte bu suç tipiyle söz konusu bu işleyiş ve güvene ilişkin hak korunmaktadır.

Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğu gerekçesi ile haksız bir işin gördürülmesi girişiminde bulunulması ve bu amaçla menfaat temin edilmesi ve sağlanması suç olarak düzenlendiğine göre, nüfuz ticareti suçu ile korunması amaçlanan hukuki değer kamu idaresinin işleyişi ve bunun güvenilirliğidir. Zira bu suçun işlenmesi ile kamu görevlilerinin suiistimalde bulunulduğuna veya tavsiye ile iş gördüklerine dair bir izlenim uyandırmaktadır.⁹

Dolayısıyla bu suçla kamusal görevlerin düzenli, etkili ve dürüst bir biçimde yerine getirilmesine dair toplumdaki güven ve kamusal menfaat, korunması amaçlanan hukuki değer olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰

II. Tipiklik

Nüfuz ticareti suçu, TCK m. 255’de yedi fıkra halinde düzenlenmiş, geniş kapsamlı bir suç tipidir. Maddenin birinci fıkrasında suçun tanımına yer verilmiştir. Buna göre nüfuz ticareti suçunun temel şeklinin oluşumu açısından öncelikli olarak failin kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde

⁹ Erem, Faruk. *Nüfuz Ticareti, Ankara Barosu Dergisi*, 13(6): 365. 1956.

¹⁰ Özgenç, İzzet., Şahin, Cumhuriyet. *Kamu Görevinin Kötüye Kullanılması Suçu Üzerine Düşünceler*, GÜHFD, 4(1): 195, 2002.

bulunulması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin etmesi gerekir. Suçun temel şekli bakımından, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahseden kişi olarak herkes bu suçun faili olabilmekte iken; bu kişinin de kamu görevlisi olması hali aynı fıkrada cezayı arttıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Maddenin diğer fıkralarında özellikle teşebbüs, iştirak ve içtima hallerine ilişkin olarak özel düzenlemelere yer verilmiştir.

A. Suçun Maddi Unsurları

1. Fail

Nüfuz ticareti suçu her birine farklı cezalar öngörülmeyle birlikte, iradelerin karşılıklı geldiği, zorunlu iştirak halinde işlenebilen çok failli bir suç tipidir. Bu bağlamda maddenin birinci fıkrasında yer alan, *“kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden kişi”* ile bu kişiye, *“işinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi”* bu suçun failleridir. Kanunun değişiklikten önceki düzenlenmesinde suçun faili olarak yalnızca menfaat temin eden kişi düzenlenmişti. 6352 sayılı Kanun ile maddede yapılan değişiklikle suç, rüşvet suçu gibi bir karşılıklı suçuna dönüştürülmüş, işinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi de mağdur olarak yer almakta iken suçun faili olarak kabul edilmiştir.¹¹

Nüfuz ticareti suçunun her iki düzenleniş biçiminde de faile yarar sağlayan iş sahibi meşru zeminde olmadığı bilincindedir. Çünkü hukuka uygun ya da aykırı bir işi yaptırmak için kamu görevlisine yarar sağlamanın hukuka aykırı olduğunun bilinmesi gerekir.¹² Bu durumda faile yarar sağlayan kişi mağdur değildir. Bu suçta iş sahibinin sağladığı yarar hukuka aykırıdır ve müsadere gerekir.¹³ Kanaatimizce yapılan bu değişiklik, nüfuz ticaretinin

¹¹ Söz konusu değişikliğin gerekçesinde; önceki düzenlemenin, kamu görevlisi olmayan ve fakat kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle menfaat temin eden kişilerin cezasız kalmasına neden olduğu, bu gibi durumlarda bir aldatma söz konusu ise, sorunun dolandırıcılık suçu hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği, ancak, aldatma olmadan da “nüfuz ticareti” yani yetkili olmadığı bir işten yarar sağlama olgusunun gerçekleşebileceği, bu gibi durumların yaptırım altına alınabilmesi için madde hükmünün başlığıyla birlikte değiştirildiği belirtilmiştir.

¹² Baytemir, Erdal. Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar ile Banka Zimmeti, Adalet Yayınevi, s. 1077, Ankara, 2011.

¹³ Yaşar, Osman., Gökcan, Hasan Tahsin., Artuç, Mustafa. Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt V, s. 7202-7203, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

karşılıklı iradelerin uyuşmasını gerektiren bir suç türü olması nedeniyle yerinde olmuştur.

Suçun oluşumu açısından menfaat temin eden kişinin kamu görevlisi olması gerekmemektedir. Ancak bu kişinin kamu görevlisi olması, daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli hal olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda görünüşte özgü suç özelliği göstermektedir. Ancak dikkat edilmelidir ki nitelikli hal olarak öngörülen, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, kendisine veya başkasına menfaat temin eden failin kamu görevlisi olmasıdır. Bu bağlamda menfaat sağlayan failin kamu görevlisi olması bir özellik arz etmemektedir.

6352 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile birlikte failin kamu görevlisi olması suçun unsuru olmaktan çıkarıldığı için suç özgü suç¹⁴ olma özelliğini de yitirmiştir. Ancak nüfuz ticareti suçunda olduğu gibi bazı suçlarda suçun temel şekli herkes tarafından işlenebilirken, bu suçun belirli kişiler tarafından işlenmesi cezanın arttırılmasını veya hafifletmesini gerektiren bir nitelikli hal olarak düzenlenmiş olabilir. Suçun nitelikli halinin özgü suç olarak düzenlendiği bu tarz suçlara *görünüşte özgü suçlar* denilir.¹⁵ Bu açıdan nüfuz ticareti suçunun fail bakımından görünüşte özgü suç olduğu kabul edilmelidir.

Maddenin dördüncü fıkrasında, nüfuz ticareti suçuna aracılık eden kişi ile maddenin beşinci fıkrasında yer alan, dolaylı olarak kendisine menfaat sağlanan üçüncü gerçek veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkililerinin de müşterek fail olarak birinci fıkrada belirtilen ceza ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında suçun unsurlarından fail tanımlanırken, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, doğrudan veya araçlar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden kişi denilmiştir. Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olan kişi ile menfaat temin eden kişiler farklı olabilir. Bu noktada devreye aracı olan kişiler girmektedir. Aynı şekilde menfaat sağlanan kişilerin de farklı olması halinde bu kişilerin de müşterek fail olarak sorumlu tutulacakları düzenlenmiştir. Esasında dördüncü ve beşinci fıkralar hiç düzenlenmemiş olsaydı da bu kişilerin birinci fıkra gereği cezai sorumlulukları gündeme

¹⁴ Artuk, M. Emin., Gökçen, Ahmet., Alşahin, M. Emin., Çakır, Kerim. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. baskı, Adalet Yayınevi, s. 273. Ankara, 2018.

¹⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 273

gelecekti, ancak kanunilik ve belirlilik ilkeleri gereği bu düzenlemelere ayrıca yer verilmesinin olumlu bir düzenleme olduğu kabul edilmelidir.

Fail açısından özellik arz eden son hususa ise maddenin son fıkrası olan yedinci fıkrada yer verilmiştir. Bu fıkra ile rüşvet suçunun düzenlendiği TCK m. 252/9'a atıf yoluyla, yabancı kamu görevlileri üzerinde nüfuz sahibi kişilerin de bu suçtan dolayı cezalandırılmasına imkân tanıyan bir düzenleme yapılmıştır. TCK m. 252/9'a yapılan atıfa göre bu madde hükümleri:

- a) *Yabancı bir devlette seçilmiş veya atanmış olan kamu görevlilerine,*
- b) *Uluslararası veya uluslararası mahkemelerde ya da yabancı devlet mahkemelerinde görev yapan hâkimlere, jüri üyelerine veya diğer görevlilere,*
- c) *Uluslararası veya uluslararası parlamento üyelerine,*
- d) *Kamu kurumu ya da kamu işletmeleri de dahil olmak üzere, yabancı bir ülke için kamusal bir faaliyet yürüten kişilere,*
- e) *Bir hukuki uyuşmazlığın çözümü amacıyla başvuru tahkim usulü çerçevesinde görevlendirilen vatandaş veya yabancı hakemlere,*
- f) *Uluslararası bir anlaşmaya dayalı olarak kurulan uluslararası veya uluslararası örgütlerin görevlilerine veya temsilcilerine, görevlerinin ifasıyla ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması ya da uluslararası ticari işlemler nedeniyle bir işin veya haksız bir yararın elde edilmesi yahut muhafazası amacıyla; doğrudan veya aracıl vasıtasıyla, menfaat temin, teklif veya vaat edilmesi ya da bunlar tarafından talep veya kabul edilmesi halinde de uygulanır.*

Ayrıca vatandaş veya yabancı olduklarına bakılmaksızın, Türkiye'de bulunmaları halinde bu kişiler hakkında re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılacağı da maddede düzenlenmiştir.

Böylelikle yukarıda sayılan yabancı kamu görevlileri üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunulması için menfaat temin edilmesi ve bunun için menfaat sağlanması da yaptırım altına alınmış olmaktadır. Her ne kadar madde metninde açıkça yer almasa da, bu kişilerin nüfuz ticareti suçu ile menfaat temin etmesi halinde m. 255/1'de yer alan nitelikli halin yabancı kamu görevlileri açısından uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz.

2. Mağdur

Öğretide mağdura dair pek çok tanımlama yapılmıştır. Bunlardan baskın olan iki görüşten biri, mağdurun suçun maddi konusunun ait olduğu kimse olduğu iken¹⁶ bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise mağdur, suçla korunmak istenen hukuki değerın sahibi kişidir.¹⁷ Bununla birlikte ancak gerçek kişilerin bir suçun mağduru olabileceğini ve tüzel kişilerin ise ancak mağdur kavramından daha geniş olan suçtan zarar gören konumunda olacaklarını ifade etmek gerekir.¹⁸

Nüfuz ticareti suçu ile korunmak istenen hukuki değer, kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğidir. Devletin faaliyetlerinde tarafsız ve objektif olduğu, herkese eşit ve dürüst davranılması hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir.¹⁹ Kamu idaresinin işleyişine ve güvenilirliğine karşı işlenen suçlar ile toplumda bu yönde oluşan inanç sarsılmakta ve toplum üzerinde devlet fonksiyonlarının kamu görevlilerine sağlanan çıkar sayesinde satın alınabileceği anlayışına sebep olmaktadır.²⁰ Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçların tamamında olduğu gibi, toplum düzenini bozan ve mağduru belirli bir kimse olmayan bütün suçlarda devlet ve dolayısıyla toplumu oluşturan her bir birey geniş anlamda bu suçun mağduru olacaktır. Kamu idaresinin işleyişine ve güvenilirliğine ilişkin toplumda mevcut inancın ihlal edilmesi nedeniyle güvenilirliği ve işleyişi tehlikeye veya zarara sokulan kamu idaresi ise suçtan zarar gören olacaktır. Ancak burada belirtmekte fayda var ki, bazı hallerde özellikle suçun bireysel olarak bir kişinin mağduriyetine yol açılmış olması halinde mağdurun gerçek kişi olacağı açıktır.²¹

6352 sayılı Kanun ile maddede yapılan değişiklikle suç, rüşvet suçu gibi bir karşılaşma suçuna dönüştürülmüş, işinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi de mağdur olarak yer almakta iken suçun faili olarak kabul edilmiştir. Kanun koyucunun suç tipinde değişikliğe giderek rüşvet suçunda olduğu gibi hem menfaat

¹⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 288.

¹⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 222.

¹⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 289.

¹⁹ Erdem, Büşra. *Haksız Arama Suçu, Vedat Kitapçılık*, s. 5-8, İstanbul, 2019.

²⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 17. baskı, Adalet Yayınevi, s. 1033, Ankara, 2018.

²¹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 12. baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 1104, Ankara, 2017.

temin eden hem de menfaat sağlayan kişinin fail olarak düzenlemesi kanaatimizce yerinde olmuştur. Böylelikle kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olmaktan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi için girişimde bulunularak, kamu idaresinin işleyişine karşı güveni sarsılan toplumu oluşturan her birey suçun mağduru; güvenilirliği ve işleyişi tehlikeye veya zarara sokulan kamu idaresi ise suçtan zarar gören olacaktır.

3. Konu

Nüfuz ticareti suçunun düzenlendiği TCK m. 255’te, 6352 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce suçun konusu “*yarar*” olarak tanımlanmış iken yapılan değişiklik ile suçun konusu “*menfaat*” olarak ifade edilmiştir.

Maddede geçen menfaat terimi geniş yorumlanmaktadır. Kişinin ekonomik, hukuksal veya kişisel durumunu objektif olarak iyileştiren; maddi ve manevi bakımdan değiştirerek onu tatmin eden her şey, örneğin kişiye borç veya ödünç mal verilmesi, malın bedelinde indirim yapılması, bir borcun vadesini uzatmak veya kira alınmaksızın bir dairede oturtulması da menfaat kavramına dâhil edilmektedir.²²

Bu bağlamda maddi, manevi veya cinsel nitelikteki her türlü edim menfaat olarak nitelendirilebilir.²³

4. Hareket

Kanunda kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunulmasından bahisle kişiden menfaat temin edilmesi ve bu doğrultuda menfaat sağlanması, bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Nüfuz ticareti suçu, iradelerin karşılıklı geldiği çok failli bir suç tipi olduğu için, faillerin anlaştıkları bir hizmette bulunulmasının karşılığı olarak bir edimde bulunma karşılıklı iradesinin açığa çıkmasıdır.²⁴

Kanunda suç olarak tanımlanmış fiil, menfaat temin eden fail açısından, “*kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin etmek*” iken bu doğrultuda menfaat sağlayan fail açısından ise “*işinin gördürülmesi*

²² Koca, s. 347; Baytemir; s. 1076.

²³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır. Ceza Hukuku Özel Hükümler; s. 1049.

²⁴ Hafizoğulları/Aygün Eşitli. Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar, US-A Yayıncılık, s. 86, Ankara, 2014.

karşılığında veya gördürüleceği beklentisi ile menfaat sağlamak” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kanun koyucu maddenin 2. fıkrasında belirtildiği üzere, menfaat temini konusunda anlaşmaya varılması halini dahi tamamlanmış suç olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla yasa koyucu henüz menfaat sağlanmadan, tarafların anlaşmaya varmasıyla suç daha teşebbüs aşamasındayken suçun tamamlandığını ve tam cezanın verilmesini düzenlemiştir. Böylelikle bu suçun hareket unsuru açısından cezalandırılabilirlik öne çekilmiştir. Bunun son zamanlarda terörle mücadele, çıkar amaçlı örgütlü suçlulukla mücadele ve yolsuzlukla mücadele kapsamında suç ve ceza politikasında sıklıkla görülen bir yaklaşım ve yöntem olduğunu, hem olumlu hem de olumsuz yanlarının olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu suç tipi özelinde, bu düzenlemenin olumlu ve yerinde olduğunu belirtmek isteriz.

Hareket unsurunun daha iyi anlaşılması açısından madde metninde geçen üç unsurun ele alınması önemlidir: *Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olmak, haksız bir iş ve nüfuz ticareti anlaşması.*

Görüldüğü üzere kanun koyucu, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunulması için menfaat temin edilmesini ve sağlanmasını suç olarak tanımlamıştır. Yani suçun işlenmesi için öncelikle anlaşmaya varılmasını ve ardından menfaat temininin gerçekleşmesini beklemiştir. Fakat maddenin 2. fıkrasında getirdiği hüküm ile suçun oluşumu açısından menfaat temin edilmesini ve/veya sağlanmasını gerekli görmemiş; maddede belirtilen amaç doğrultusunda anlaşmaya varılmasını da tamamlanmış bir suç gibi cezalandırmaya değer bir fiil olarak tanımlamıştır.²⁵

²⁵ “...Sanığın suç tarihlerinde Aliğa Adliyesinde Asliye Ceza Mahkemesi mübaşiri olarak görev yaptığı, katılanın ise aynı Mahkemenin 2007/228 Esas sayılı dosyasında fuhuş için yer temini suçundan sanık olarak yargılanıp 26.2.2008 tarih ve 2008/85 Sayılı Karar ile mahkûmiyetine hükmedildiği, sanığın katılanı cep telefonu ile arayarak dosyası ile ilgili görüşmek istediği, katılanın kabul etmemesi üzerine, tanik E. 'nin aracılığı ile görüşmeye ikna olduğu, sanığın dosyayı Yargıtay'a göndermeyip yok edeceğini, Yargıtay'a gönderilmesini 4-5 yıl geciktireceğini, dosya temyiz edilse dahi Ankara'ya giderek kararı bozduracağını söyleyerek 6.000 TL'ye bu işi halledebileceğini belirtip, sürekli katılanı arayarak parayı temin hususunda talepte bulunduğu, katılanın ise bu miktarı temin edemediğini, ilk aşamada 400 TL verebileceğini söylemesi üzerine, gerçekte bunu istemeyen katılan ile sanık arasında görünüşte karşılıklı anlaşmanın sağlandığı, katılanın suç tarihinde kolluğa başvurduğu, c.savcılığının talimatı üzerine sanığın suçüstü yakalanabilmesi amacıyla kolluk tarafından seri numaraları alınmış 400 TL'nin 25.3.2008 günü katılan tarafından sanığa verildikten hemen sonra sanığın üzerinde yakalandığı anlaşılan olayda, eylemin teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden tamamlandığının kabulüyle yazılı şekilde fazla ceza tayini, ... Sanığın oluşa uygun kabul edilen “yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama” suçunun hükümden sonra 5.7.2012 gün ve 28344 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6352 Sayılı Kanununun 89. maddesiyle “nüfuz ticareti” başlığı altında yeniden düzenlenerek suç unsurlarında değişiklik yapılması karşısında, 6352 Sayılı Kanununun geçici 2. maddesi de dikkate alınarak Mahkemesince yeniden değerlendirme yapılmasında zorunluluk bulunması... Bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2011/12308, K. 2013/2, T. 07.01.2013.

Kanaatimizce kanun koyucunun suçu bu şekilde düzenlemesinin sebebi, nüfuz ticareti suçu ile korunmak istenen değer, fiilin hangi aşamasında ihlal edildiği ile ilgilidir. Bir başka ifade ile eğer suçun tamamlanması için menfaat teminini ve/veya sağlanması mutlaka aransa idi, bu doğrultuda anlaşma yapılsaydı ve bir şekilde menfaat temini gerçekleşmemiş olsaydı suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktı. Hâlbuki nüfuz ticareti suçu ile korunmak istenen hukuki değer temin edilen menfaat değil kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğidir. Esasında failer belirtilen amaç doğrultusunda anlaşmalarını tamamladıkları andan itibaren, kamu görevlilerinin suiistimalde bulunduğu veya tavsiye ile iş gördüklerine dair bir izlenim sergilenmekte ve korunması amaçlanan değer ihlal edilmektedir. Nüfuz ticareti anlaşması tamamlanmış ise, menfaatin elde edilmesinin veya suça konu işin yerine getirilip getirilmediğinin bir önemi yoktur.²⁶ Önemli olan failerin, haksız bir işi, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle gördürülebileceği yönündeki anlaşmalarıdır.

Nitekim suçun düzenlendiği maddenin kaynağı olan Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi m. 18'de de, haksız bir menfaatin vaat edilmesi, teklif edilmesi veya sağlanması eylemlerinin seçimlik hareketli olarak suç olarak düzenlenmesi tavsiye edilmiştir. Bu çerçevede menfaat temini konusunda anlaşmaya varılması halinde de suçun tamamlanmış gibi cezalandırılması gerektiği hususunda düzenleme yerinde olmuştur.

Nüfuz, kelime manası olarak *sözü geçme, sözü dinlenme* anlamına gelmektedir.²⁷ Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olmak, kamu görevlisi nezdinde gerçekten hatırı sayılır bir kimse olmayı ifade etmektedir.²⁸ Hatırı sayılır kişi, bir kamu görevlisi olabileceği gibi, bu kimse ile görev gereği bir ast-üst ilişkisi ya da sosyal, siyasal veya inançsal bir kimliğe sahip olması nedeniyle kurulan bir ilişki dolayısıyla kamu görevlisi üzerinde söz sahibi olan bir kişi olabilir.

Özellikle 765 sayılı TCK döneminde, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğunu iddia eden kişinin gerçekte kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olması veya olmamasının, suçun oluşumu bakımından ne gibi etkiler doğuracağı konusunda tartışmalar vardı. 6352 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası, maddenin lafzından açıkça anlaşılacakla birlikte

²⁶ Koca, s. 349.

²⁷ Devellioğlu. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, s. 1013, Ankara, 1962.*

²⁸ *Hafızoğulları/Eşitli. s. 87.*

kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğunu iddia eden kişinin gerçekte kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olması, suçun oluşumu açısından aranmaktadır.²⁹ Aksi durumda, diğer şartlarının da varlığı halinde TCK m. 158/2'de düzenlenmiş nitelikli dolandırıcılık suçu oluşacaktır.

765 sayılı TCK döneminde de, nüfuz ticareti suçu 278. maddede bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmiş olmasına karşın 503. maddede düzenlenen dolandırıcılık suçuyla, özellikle üzerinde nüfuz sahibi olduğu iddia eden kişinin gerçekten bir kamu görevlisi üzerinde nüfuzunun varlığı/yokluğu ve/veya belirliliği/belirsizliği noktasında ayırmakta ve hangi suç tipinin oluşacağı konusunda tartışmalara yol açmaktaydı.³⁰ 5237 sayılı TCK'da kanun koyucu 765 sayılı TCK'daki tartışmalara son vererek, kamu görevlisi üzerinden nüfuz sahibi olmamasına rağmen varmış gibi davranılarak, diğer bir ifadeyle sözde nüfuz kullanılarak, menfaat sağlayan kişinin aldatılması suretiyle kendisinden menfaat temin edilmesini dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak tanımlamıştır.³¹

²⁹ "...Almanya'dan işçi emeklisi olarak dönen şikâyetçi S.'in, yurtdışından gönderilen emekli ve vefat eden eşinden bağlanan dul aylıklarını idari prosedürün uzaması nedeniyle uzun bir süredir alamaması üzerine, bu sorunun çözülmesi için K... Sigorta İl Müdürü olan sanık M.'in yanına gittiği ve durumu anlattığı, SGK Genel Müdürlüğü Yurtdışı İşçi Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından yapılacak işlemle ilgisine ödenebilecek olan aylıkların ödenmesi konusunda herhangi bir yetkisi bulunmayan sanığın şikâyetçiye bu işi Ankara'dan halledip yardımcı olacağını söyleyerek önce iki parça halinde toplam 250 TL para istediği, şikâyetçi bu miktarı ödedikten sonra bu kez de işlemlerin tamamlanması için 500 Euro daha ödemesi gerektiğini belirttiği, işinin görülmesini isteyen ancak istenen parayı da çok bulan şikâyetçinin bu kadar para veremeyeceğini fakat 500 TL getirebileceğini söyleyip bir süre düşündükten sonra durumu kolluğa bildirdiği, kolluğun şikâyetçiden aldığı seri numaraları alınmış 3 adet 100'lük banknot halindeki 300 TL'yi sanığı yakalamak amacıyla şikâyetçiye teslim etmesinin ardından, mesai bitiminde sanıkla odasında görüşen şikâyetçinin parayı verip oradan ayrılmasını müteakip yapılan suçüstüyle seri numaraları alınmış paraların elde edildiği, önceden sağlanmış yararın varlığı gözetildiğinde eylemin tamamlanmış olduğu anlaşılmış olmakla, hükümden sonra 05.07.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanunun 89. maddesi ile 5237 sayılı TCK'nin 255. maddesinde yer alan suçun unsurlarında esaslı değişiklikler yapılması karşısında yeni düzenlemeler ve unsurlarının oluşması durumunda görevi kötüye kullanma ile dolandırıcılık fiilleri de değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri lüzumu..." Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2011/590, K. 2012/12578, T. 06.12.2012.

³⁰ Uyuşmazlık konusu olan husus: Sanık Yıldırım Akıncı'nın eyleminin "devlet memuruna intisap iddiasıyla menfaat temin etmek" suçunu mu, "dolandırıcılık" suçunu mu oluşturduğu hususudur.

TCK'nin 278. maddesinde müeyyideye bağlanmış "devlet memuruna intisap iddiasıyla menfaat temin etmek", başka bir deyişle "nüfuz ticareti" suçunun söz konusu olabilmesi için, bir kimsenin "resmi merciler arasında yahut Devlet memurlarından biri nezdinde hatırı sayıldığını yahut onlarla münasebeti bulunduğunu iddia ederek" kendisi veya başkası hesabına menfaat temin etmesi gerekmektedir. Sanık, herhangi bir memurdan ismen bahsetmediği gibi, rütbe ve makam adı dahi zikretmeksizin, "pasaportunu istediğini gibi yaptırırım, ama hediye isterler" demekle yetinmiştir.

Bir dolandırıcılık eyleminin "nüfuz ticareti" olarak vasıflandırılabilmesi için TCK'nin 278. maddesindeki unsurların da gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi halde sanığa TCK'nin 278. maddesi ile değil, 503. maddesiyle ceza tertip edilmelidir. Olayımızda da, unsurları bakımından "nüfuz ticareti" suçu oluşmadığından, sanığın "dolandırıcılık" suçundan mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiğinden, sanık vekilinin temyiz itirazının bu nedenle kabulü..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 1984/456, K. 1985/146, T. 18.3.1985.

³¹ "Sanığın, belli bir memur yanında hatırı sayıldığından söz etmeksizin Genelkurmay'da tanıdıkları olduğundan bahisle askerlikten muaf kılınmayı sağlayacağını söylemesi nedeniyle eylemin dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeden... karar verilmesi hukuka aykırıdır" Yargıtay 11. Ceza Dairesi, E. 2006/6755, K. 2006/10432, T. 19.12.2006.

Menfaat temin eden kişi, görülmesi istenen işin, üzerinde nüfuz sahibi olduğu kamu görevlisinin görev alanına girmediğini ve bu hususta yetkisi olmadığını bildiği halde, üzerinde nüfuz sahibi olduğu kamu görevlisinin gördürülmesi istenen iş için görevli ve yetkili olduğundan ve işi yapacağından bahisle kişiyi yanıltarak menfaat temin etmiş ise bu durumda nüfuz ticareti suçunu değil, TCK m. 158/2’de düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturması gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre TCK m. 158/2, “*Kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle aldatarak, başkasından menfaat temin eden kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır*” şeklinde düzenlenmiştir.³² Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise, üzerinde nüfuz sahibi olduğu iddia edilen kamu görevlisinin fail dışında bir kimse olması gerektiğidir. Eğer ki, yürüttüğü görevin sağladığı nüfuzdan yararlanarak bir başkasına mal veya hizmet satmaya çalışan bir kamu görevlisi söz konusu ise, bu durumda m. 259’da düzenlenen kamu görevlisinin ticareti suçu³³ gündeme gelecektir.³⁴

Nüfuz ticareti suçunun kaynağını oluşturan Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi m. 18’de “gerçek veya sözde nüfuzun kullanılması”nın, suçu oluşturan bir eylem olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Ancak kanun koyucu, sözde nüfuzun kullanılmasını nüfuz ticareti anlaşmasında menfaat sağlayan failin iradesinin aldatılarak etkilenmesi nedeniyle dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmiş ve menfaat sağlayan kişinin esasında suç olan eylemi neticesinde menfaat sağlayan kişi fail olması gerekirken mağdur haline gelmiştir. İddiasında bulunan nüfuzun varlığı konusunda ihtilaf bulunmasa, bir başka deyişle gerçekten kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olursa, menfaat sağlayan kişinin de nüfuz ticareti suçunun faili olması gerekirken, nitelikli dolandırıcılık suçu bakımından mağdur konumunda yer almaktadır. Esasında, menfaat sağlayan kişinin hareketi her iki suç tipi bakımından da aynıdır ve haksız işinin gördürülmesi amacıyla menfaat sağlamasında iyiniyetli olmadığı ortadadır. Ancak kanaatimizce burada kanun koyucu, menfaat sağlayan

³² Mahmut Koca/ İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 666.

³³ TCK m. 259: “Yürüttüğü görevin sağladığı nüfuzdan yararlanarak, bir başkasına mal veya hizmet satmaya çalışan kamu görevlisi, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır”.

³⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 713.

kişinin iradesine önem vererek, onun hileli hareketlerle aldanarak iradesinin fesada uğradığı düşüncesiyle hareket etmektedir.³⁵

TCK m. 158/2 malvarlığına karşı suçlar arasında düzenlenmiş bir suç tipidir ve bu çerçevede korunan hukuki değer de kişilerin malvarlıkları üzerindeki yetkileridir. Dolandırıcılık suçu ile kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliği zedelenmez iken, menfaat sağlayan kişinin aldatılarak malvarlığında eksilme meydana gelmektedir. Nüfuz ticareti suçunda ise korunan hukuki değer kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğidir. Ancak kanaatimizce, kişinin kamu görevlisi üzerindeki nüfuzunun sözde veya gerçek olması, korunan bu değer ihlali üzerinde bir fark teşkil etmemektedir. Zira TCK m. 255/2’de faillerin menfaat temini konusunda anlaşmaya varmalarını dahi suçun tamamlanmış sayılması için yeterli görmektedir. Varlığı iddia edilen nüfuz gerçek olsun veya olmasın, nüfuz ticareti anlaşılması yapılması kamu idaresinin işleyişini ve güvenilirliğini ihlal etmektedir. Nitekim gerek Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesinde³⁶ gerekse Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesinde³⁷ varlığı iddia edilen nüfuzun sözde veya gerçek olması, istenilen etkiyi doğurup doğurmadığı ve hatta bu nitelikte olup olmadığı bir fark yaratmamakta, bu fiillerin de cezai yaptırım gerektiren nitelikte oldukları vurgulanmıştır. Bu bağlamda yolsuzlukla mücadele adına TCK m. 158/2 düzenlemesinde yer alan sözde nüfuzun kullanılmasının da TCK m. 255’te yer alan nüfuz ticareti suçuna dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Nüfuz ticareti suçunun oluşabilmesi için menfaat karşılığı gördürülmek istenen işin, üzerinde nüfuz sahibi olunan kamu görevlisinin görev alanına

³⁵ Nur/Zafer/Yenerer Çakmut. *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Cilt. 1, 4. baskı, Beta Basım Yayın, s. 474, İstanbul, 2017.

³⁶ Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi m. 18: “Her Taraf Devlet, kasten işlenmesi halinde, aşağıdaki eylemleri suç olarak düzenleyen yasal ve diğer gerekli önlemleri almayı değerlendirecektir: a) Bir kamu görevlisi veya bir başka kişiye, Taraf Devletin idaresinden veya bir kamu kurumundan kendisini buna teşvik eden kişi veya başka bir kişi lehine haksız bir menfaat elde etmeyi teminen gerçek veya sözde nüfuzunu kötüye kullanması için, doğrudan veya dolaylı olarak, haksız bir menfaatin vadedilmesi, teklif edilmesi veya sağlanması; b) Bir kamu görevlisi veya başka bir kişinin, Taraf Devletin idaresinden veya bir kamu kurumundan, haksız bir menfaat elde etmeyi teminen gerçek veya sözde nüfuzunu kötüye kullanması için, kendisi veya bir başka kişi lehine, doğrudan veya dolaylı olarak, haksız bir menfaat talep etmesi veya kabulü”.

³⁷ Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi m. 12: “Taraflar, kendi iç hukuklarına uygun olarak, her türlü haksız menfaati doğrudan ya da dolaylı olarak, 2, 4 ila 6 ve 9 ila 11 inci maddelerde belirtilen, karar almaya muktedir herhangi bir kişi üzerinde bir etki yaratma yeteneğine sahip olduğunu belirten veya teyit eden herhangi bir kimseye, o şahıs ya da bir başka kişi için olsun ya da bu etkiyi sağlamak için ve etkinin ifade edilip edilmediğine ya da var sayılan etkinin istenen sonucu doğurup doğurmadığına bakılmaksızın, haksız bir menfaati bir karşılık olmak kaydıyla, vaat etmek, teklifte bulunmak ve vermek fiilini, bilerek işlenme halinde, cezai yaptırım gerektiren bir suç haline getirmek amacıyla, gerekli görülen yasal önlemleri alırlar”.

girmesi ve haksız olması gerekmektedir. Görev alanının kapsamına, kamu görevlisinin başka kamu görevlileriyle birlikte yapacağı işler de dahildir. Kamu görevlisinin işin tamamından sorumlu olması şart olmamakla birlikte yapılması veya yapılmaması gereken işin kesin ya da itiraza kabil olması; üst makamın denetimine veya onayına tabi olması; işlemin diğer kamu görevlilerinin imza veya mühürü ile tamamlanması da işin bahsi geçen kamu görevlisinin görev alanına girmediğini göstermez.³⁸

Haksız iş teriminden, hukuka aykırı iş anlaşılmalıdır. Bu iş, hukuka aykırı, yapılmaması gereken bir işin yapılması şeklinde de olabilirken; yapılması gereken bir işin yapılmaması şeklinde de olabilir. Esasında hukuka uygun ve yapılması gereken işin usullerine uyulmadan yapılmasının istenmesi de haksız bir işin görülmesini istemek olarak değerlendirilmektedir.³⁹ Yapılması veya yapılmaması istenen işin haksız değil de haklı, yani hukuka uygun bir iş olması halinde, örneğin işin çok hızlı yapılması için kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle girişimde bulunmak üzere menfaat temini konusunda anlaşılması durumunda, söz konusu eylem nüfuz ticareti suçunu oluşturmamaktadır. Ancak somut olayın şartlarına göre rüşvet veya irtikâp suçlarından birini oluşturacaktır.⁴⁰

Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle haksız bir işin gördürülmesi için menfaat sağlayan kişinin kamu görevlisi olması durumunda suç nüfuz ticareti suçunun cezayı ağırlaştıran nitelikli halini oluşturacaktır. Söz konusu nitelikli halin oluşabilmesi için kamu görevlisinin, görevinin başında olması gerekmez. Görev mahalli dışında da bu suç oluşabilir, önemli olan kamu görevlisinin aslında görevine girmediği bilinen bir işi özel bağlantıları ile yapabileceğinden bahisle menfaat temini konusunda anlaşmaya varmasıdır.⁴¹ Ancak bu hususta

³⁸ Koca, s. 348.

³⁹ Hafizoğulları/Eşitli, s. 87.

⁴⁰ "...Sank hakkında zincirleme rüşvet almak suçundan mahkumiyet hükmü kurulmuş ise de; söz konusu rüşvet suçunun oluşabilmesi için failin görevine giren bir iş olması ve rüşvet sonucu istenilen belirli eylem ile failin görevi arasında mutlak bir bağın varlığının bulunması gerektiği gözetildiğinde; dosyada mevcut Belediyenin yazısında sankin su endeks görevlisi olduğunun belirtilmesi karşısında; suç tarihinde kaçak inşaat kontrol ekibinde görevlendirilip görevlendirilmediğinin ve bu görevlendirmeye yasal bir engel bulunup bulunmadığının araştırılmasından sonra usulüne uygun bir görevlendirmenin varlığı halinde eylemin rüşvet alma suçunu oluşturacağı, aksi halde özgü suç niteliğinde olan rüşvet alma suçuna TCK'nın 40/2. maddesi gereğince ancak azmettiren veya yardım eden olarak katılabileceği nazara alınarak, ayrıca belirtilen eyleminin 6352 Sayılı kanunla değiştirilmeden önceki haliyle TCK'nın 255/1. maddesinde düzenlenen yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama suçunu oluşturup oluşturmayacağı hususu da tartışılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir..." Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2014/1902, K. 2016/3802, T. 12.04.2016.

⁴¹ Meran, Necati. *Zimmet-Rüşvet-İrtikâp ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayıncılık, s. 269, Ankara, 2008.*

dikkat edilmesi gerekir ki, menfaat temin eden kişi kamu görevlisi ise gördürülmesi istenen haksız işin kamu görevlisinin görev ve yetki alanına girmemesi gerekir.⁴² Aksi takdirde suç rüşvet suçuna dönüşecektir.⁴³

Menfaat, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, failin kendisine veya bir başkasına sağlanmış olması suçun oluşumu açısından bir fark oluşturmaz. Nüfuz ticareti anlaşmasının tarafları ile menfaati temin eden veya sağlayan faillerin birbirinden farklı kişiler olması mümkündür. Menfaat temin eden kişi failin yakını veya bir başka kimse olabilir.⁴⁴ Nitekim nüfuz ticareti anlaşmasının tarafları olan faillerin yanı sıra, f. 4 gereğince anlaşmaya aracılık eden kişi veya kişiler ile f. 5 gereğince nüfuz ticareti ilişkisinden dolayı kendisine menfaat sağlanan üçüncü kişi veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkilileri de nüfuz ticareti suçunun müşterek faili olarak kabul edilmektedir.

Kanun koyucu TCK m. 255/4 hükmü ile nüfuz ticaretine aracılık eden kişinin müşterek fail olarak cezalandıracağını düzenlenmiştir. Bu bağlamda nüfuz ticareti suçunun nüfuz ticareti anlaşmasına aracılık edilmesi suretiyle de işlenebileceği söylenebilir. Bu madde ile özel bir iştirak hükmü getirilmiş olup, temel suçun oluşumu açısından bir önem arz etmemektedir zira aracı kişi olmadan da nüfuz ticareti anlaşması yapılabileceği gibi, kişinin aracı olmaktan dolayı cezalandırılabilmesi için öncelikli olarak nüfuz ticareti anlaşmasının varlığı gerekmektedir.

5. Netice

Nüfuz ticareti suçu, haksız işin görülmesi karşılığında menfaat temini konusunda anlaşmaya varılması halinde tamamlanmış suç gibi

⁴² Erman/Özek. *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 202-281)*, Işık Matbaacılık, s. 125, İstanbul, 1992.

⁴³ "...Sanığın suç tarihinde İğdır Kadastro Müdürlüğünde Kadastro Teknisyeni olarak görev yaptığı ve katılanın davalı olduğu Aralık Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/54 Esas sayılı dosyasında mahkemeye keşifte fen bilirkişisi olarak görevlendirildiği ve düzenlediği raporu yerinde bulmayan katılanın, sanıkla bu rapor ile ilgili olarak yaptığı görüşme sırasında, sanığın katılana "rapora itiraz et, hâkim yeniden keşif çıkarsın, karşı taraf beşyüz milyon verdi, sen de bir milyar ver; keşifte senin lehine rapor vereyim" demesi üzerine katılanın "hakim seni tekrar keşfe götürmezse ne olacak" dediğinde de, sanığın bu kez; "biz birbirimizden haberdarız, senin vekilin benim" şeklinde söylemesi üzerine katılanın, sanığın istediği parayı kısmen verip sanığa suçüstü yaptırarak yakalatması şeklinde gelişen ve sonuçlanan eylemde; yeniden keşif yapıp yapılmayacağı, yapılsa bile sanığın yeniden bilirkişisi olarak görevlendirilip görevlendirilmeyeceğinin belli olmaması, şarta bağlı rüşvet anlaşmasının yapılamaması ve sanığın kendisi rapor düzenlemese de, düzenleyen kişilere katılan lehine rapor düzenleteceğini ima etmesi nedeniyle, oluşan eylemin 5237 sayılı TCK'nın 255. maddesinde düzenlenen "yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama" suçunu oluşturduğu halde rüşvet almaya teşebbüs suçundan hüküm kurulması..." Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2008/3414, K. 2012/2533, T. 22.03.2012.

⁴⁴ Hafizoğulları/Eşitli, s. 87.

cezalandırılır. Bu özelliği nedeniyle neticesi harekete bitişik suçtur. Nüfuz ticareti anlaşmasının aşamalarının bölünme imkânı olması nedeniyle teşebbüs bahsinde inceleneceği üzere bu suç teşebbüse müsaittir.

Anlaşmanın, üzerinde anlaşmaya varılan menfaatin sağlanmasından önce veya en geç menfaatin sağlanması esnasında yapılmış olması gerekir.⁴⁵ Daha önce anlaşmanın yapılmış olması kaydıyla, anlaşmaya konu menfaatin daha sonra gerçekten sağlanıp sağlanmadığı, vadin yerine getirilip getirilmediği veya menfaatin ne zaman sağlandığı suçun tamamlanmış gibi cezalandırılması açısından önemli değildir. Anlaşma sağlanması, suçun cezalandırılabilirliğinin öne alınması yani suçun teşebbüs aşamasında kalmış halinin de tamamlanmış suç gibi cezalandırılması nedeniyle önem taşımaktadır. Dolayısıyla menfaatin sağlandığı zamana kadar bu suçta iştirak etmek mümkündür.⁴⁶

Nüfuz ticareti suçu, bir soyut tehlike suçudur. Suçun oluşumu açısından ayrıca bir zararın meydana gelmesi ya da yakın bir tehlikenin gerçekleşme ihtimalinin bulunması gerekmez.

B. Suçun Manevi Unsuru

Nüfuz ticareti suçunda kastın yanı sıra saik unsur da aranmaktadır. Nüfuz ticareti suçunda suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların failer tarafından bilinmesinin yanı sıra, kişinin kastı dışında ayrıca bir amaç⁴⁷ ile hareket etmesi aranmaktadır. Aslında saik ya da amaç unsuru, kasttan önce gelen ve kastı hazırlayan; suçun işlenmesine neden olan gerekçedir⁴⁸ ve her suç açısından mevcuttur. Ancak bu unsur genellikle yasa koyucu tarafından dikkate alınmaz. Bazı suçlarda ise yasa koyucu suç politikası gereğince ya burada olduğu gibi suçun yapısal bir unsuru ya da suçun cezası artıran veya azaltan nitelikli hali için bir unsur olarak arar (örneğin töre saikiyle kasten öldürme TCK m. 82 gibi). İşte nüfuz ticareti suçunda bu gerekçe, menfaat temin eden ve menfaat sağlayan failin haksız işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunmak ve bulunulmasını sağlamak amaç unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁴⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakar, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 720.

⁴⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 1093.

⁴⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakar, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 367.

⁴⁸ İçel, *Kayıhan. Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta Basım, s. 443, İstanbul, 2017.

Çok failli bir suç olması nedeniyle, suçta faillerin karşılıklı iradelerinin örtüşmesi esastır.⁴⁹ Kendisine menfaat temin eden fail, üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle bir kamu görevlisine haksız bir işi gördürmek amacıyla girişimde bulunarak menfaat temin etmek bilinci ve iradesi ile hareket etmektedir. Menfaat sağlayan fail ise, haksız işinin gördürülmesi veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlamak bilinci ve iradesi ile hareket etmektedir. Nüfuz ticareti suçunun her iki tarafında yer alan faillerde ve şeriklerde, haksız bir işin menfaat karşılığında gördürülmesi için kamu görevlisine nüfuz yolu ile etki etme kastı vardır.⁵⁰ Dolayısıyla bu suçun olası kast ile işlenmesinin mümkün olmayacağı, kanun koyucunun amaç unsurunu araması nedeniyle de yalnızca doğrudan kast ile işlenebileceği kanaatindeyiz. Örneğin, menfaat temin eden veya sağlayan failin bu işin haksız olduğu bilincine sahip olmaması halinde nüfuz ticareti suçu değil rüşvet veya dolandırıcılık suçları gündeme gelecektir. Zira faillerin haksız işin gördürülmesi amacıyla menfaat temin etmesi/sağlaması gerekmektedir.

Nüfuz ticareti suçunun oluşumu açısından üzerinde nüfuz sahibi olduğu iddia edilen kamu görevlisinin nüfuz ticareti anlaşmasından haberdar olmaması; nüfuz ticareti anlaşmasında taraf olmaması ve suça iştirak etmemesi gerekir. Eğer kamu görevlisinin nüfuz ticareti anlaşmasından haberi var ise, yani gördüğü haksız işin bir menfaat karşılığı olduğunu bilmesi halinde, bu durumda nüfuz ticareti suçu değil, diğer şartlarının da varlığı halinde TCK m. 252 kapsamında rüşvet suçu oluşacaktır.

III. Hukuka Aykırılık Unsuru

Kamu idaresinde işlerin hukuka uygun olarak yürütülmesi esas olup, kamu idaresinin işleyişine ve güvenilirliğine dair inancın hiçbir şekilde zedelenmemesi ve zedelenmesine müsaade edilmemesi gerekir. Kanun, kamu idaresinin işleyişini ve güvenilirliğini ihlal eden, kanun önünde eşitlik ilkesini bozan, ayrımcılığa neden olan bu fiili suç olarak saymaktadır.⁵¹ Bu bağlamda kanaatimizce, nüfuz ticareti suçunda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması mümkün değildir.

⁴⁹ *Hafizoğulları/Eşitli*, s. 88.

⁵⁰ *Koca*, s. 349.

⁵¹ *Hafizoğulları/Eşitli*, s. 88.

IV. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

A. Teşebbüs

Ceza hukukunda teşebbüs, TCK m. 35’de düzenlenmiş olup, suç tanımında belirlenmiş olan fiilin icrasına elverişli hareketlerle başlanmış olmasına rağmen fiilin icra hareketlerinin failden bağımsız olarak yani failin elinde olmayan sebeplerden ötürü tamamlanamamasını ifade etmektedir.⁵²

Nüfuz ticareti suçunun, faillerin nüfuz ticareti hususunda anlaşmaya varması halinde tamamlanmış olarak kabul edildiğinden bahsetmiştik. Suçun teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığı sorunu nüfuz ticareti anlaşmasına bakılarak tayin edilebilir. Bu bağlamda nüfuz ticareti suçunun icra hareketlerinin bölünebildiği ve dolayısıyla teşebbüse elverişli olduğunu söylenmelidir. Nitekim kanun koyucu 255. maddenin 3. fıkrasında da bu duruma işaret etmiştir. Buna göre, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunulması için menfaat talebinde bulunulması ve fakat bunun kabul edilmemesi ya da menfaat teklif veya vaadinde bulunulması ve fakat bunun kabul edilmemesi halinde cezanın yarı oranında indirileceği düzenlenmiştir.

Madde lafzında her ne kadar teşebbüs sözcüğü geçmese de, nüfuz ticareti anlaşması yapma yönündeki icra hareketlerinin tamamlanamadığı ve nüfuz ticareti hususunda anlaşmaya varılmadığı açıktır. Bu çerçevede söz konusu fıkranın bu suç bakımından özel bir teşebbüs hükmü getirdiği kanaatindeyiz.⁵³ Her ne kadar kanuni düzenlemeye kaynak oluşturan Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi’nin 18. maddesinde haksız menfaatin teklif ve vaat edilmesinin suç olarak değerlendirilmesi gerektiği düzenlenmiş olsa da; menfaat temin etme veya sağlama teklifinin kabul edilmemiş olması nedeniyle kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliği ihlal edilmemiş olup, ihlal edilme girişiminde bulunulmuştur. Burada esasen kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğinin ihlali tehdidine maruz bırakılması cezalandırılmak istenmiştir. Bu nedenle kanun koyucu, korumak istediği menfaatin önemini dikkate alarak suçun tamamlanmasını

⁵² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakar, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 586 - 587.

⁵³ “...Kula Adliyesinde mübaşir olan sanığın, görevine girmeyen ve yetkisi bulunmadığı halde Kula Sulh Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet kararını Yargıtay’da tanıdıkları olduğunu ve bozduracağını söyleyerek katıldan menfaat sağlamaya çalışması eyleminin madde ve gerekçesinde de benimsendiği üzere yetkili olmadığı bir için yarar sağlamaya teşebbüs suçu kapsamında kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi...” Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2010/10995, K. 2012/101, T. 16.01.2012.

öne almiş ve böylelikle teşebbüs durumunu tamamlanmış suç olarak düzenlemektedir.⁵⁴

Doktrinde *Hafizoğulları/Eşitli* haksız bir işin gördürülmesi amacıyla menfaat talebinde ya da menfaat teklif veya vaadinde bulunulmasını ve fakat bu talebin ya da teklif veya menfaatin kabul edilmemesini halini, nüfuz ticareti suçundan bağımsız bir suç olarak yorumlamıştır. Fakat biz bu görüşü isabetli bulmuyoruz zira fail nüfuz ticareti anlaşması yapmak amacıyla icra hareketlerine başlayarak menfaat talebinde ya da teklif veya vaadinde bulunmuş olmasına karşın elinde olmayan sebeplerden dolayı -ki bu sebep suçun zorunlu iştirak ile işlenebilen bir suç olması sebebiyle diğer failin örtüşmeyen iradesinin yokluğu- icra hareketleri tamamlanamamaktadır.⁵⁵ Bu nedenle kanun koyucunun iradesinin, suça teşebbüse ilişkin genel hükümlere başvurmaksızın maddenin 3. fıkrasındaki düzenlemeye gidilmesini istemek yönünde olduğuna kanaat getirilmiştir.⁵⁶

Hareket unsurunda ele alınmış olmasına rağmen yine belirtmekte fayda var ki, nüfuz ticareti anlaşması tamamlanmış ise, menfaatin elde edilmesinin veya suça konu işin yerine getirilip getirilmediğinin suçun tamamlanmış gibi cezalandırılması açısından bir önemi yoktur. Nüfuz ticareti anlaşması tamamlanmış ise, söz konusu menfaatin temin edilmemesi veya işin görülmemesi durumunda suç teşebbüs aşamasında kalmaz.⁵⁷

⁵⁴ Aksoy İpekçioğlu, Pervin. *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Seçkin Yayınevi, s. 195, Ankara, 2009.

⁵⁵ Aksi görüş için bkz. *Hafizoğulları/Eşitli*, s. 89. Aynı görüş için bkz. Koca, s. 350.

⁵⁶ TCK m. 255/3'ün 6352 S.K. ile yapılan değişiklik gerekçesi: "Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olan kişinin iş sahibi kişiden menfaat talebinde bulunması ve fakat bu kişi tarafından kabul edilmemesi ya da iş sahibi kişinin menfaat temini konusunda teklif veya vaatte bulunması ve fakat bunun kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi kişi tarafından kabul edilmemesi hallerinde, menfaat talebinde bulunan nüfuz sahibi kişinin veya menfaat vaat veya teklifinde bulunan iş sahibi kişinin, suça teşebbüse ilişkin genel hükümlere başvurmaksızın, bu madde kapsamında müstakillen cezalandırılmasını sağlamak için, maddenin üçüncü fıkrası düzenlenmiştir".

⁵⁷ Ancak YCGK tarafından bu hususta kanaatimizce hatalı bir karar verilmiştir: "Aşamalarda değişmeyen, tutarlı ve samimi katılan anlatımları, katılan ile sanıklar arasında yapılmış olan konuşma içeriklerine ilişkin dosya içerisinde bulunan çözümler, katılan tarafından alınmış olan üç adet uçak bileti ile sanıkların birbirleriyle ve katılanla sık sık telefon görüşmesi yaptıklarına ilişkin iletişimin tespiti raporları göz önüne alındığında; katılanın davasının görüldüğü mahkemede katip olan ve katılanı adliyedeki başka davaları nedeniyle tanyan sanık K.'in, davasının reddedilmesi üzerine katılanın neden davanın bu şekilde sonuçlandığını sorması sonrasında, mesai haricinde yanında çalıştığı, turizm işiyle uğraşan ve aynı zamanda sanık hakim A.'in de arkadaşı olan sanık N. ile katılanı tanıştırmaması, bir araya geldiklerinde katılanın ekonomik durumunu öğrenmeleri, tenyiz istemi reddedilmiş olan katılan üzerinde davaya bakan hakimin tashihi karar aşamasında dosyayı Yargıtay'da katılan lehine bozdurulabileceği kanaati oluşturmaları, daha sonra da katılanı davaya bakan sanık hakim A. ile tanıştırmayı, hep birlikte dosyanın tashihi karar aşamasında Yargıtay'da lehine bozdurulabileceği kanaati oluşturmak suretiyle katılıandan menfaat temininin kararlaştırılması, bu amaçla sanık hakimin katılıandan bu işin çözümü için 600.000 Euro talep etmesi, ancak sanık hakimin paranın

Nüfuz ticareti anlaşması yapıldıktan sonra ve fakat vaat veya teklif edilen menfaat sağlanmadan ya da gördürülmesi öngörülen haksız iş gerçekleşmeden önce vazgeçme durumunda, anlaşma yapılmak ile suç tamamlanmış kabul edildiği için TCK m. 36 kapsamında gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanılamayacağı kanaatindeyiz.⁵⁸

B. İştirak

Nüfuz ticareti anlaşmasına aracılık eden kişinin müşterek fail olarak cezalandırılmasına yönelik olarak maddenin dördüncü fıkrasına özel bir iştirak kuralı getirilmiştir. Bu bağlamda, aracılık eden kişi açısından, TCK'nın genel iştirak kuralları yerine m. 255/4 uygulama alanı bulacak ve böylelikle aracılık eden kişi “yardım eden” olarak suçun şeriki değil, müşterek faili olacaktır. Nüfuz ticareti suçunun çok faili bir suç olmasından kaynaklı olarak, faillerden birinin veya ötekinin yani menfaat temin eden veya sağlayan failin aracısı olan herkes bu suç dolayısıyla müşterek fail olarak cezalandırılır.⁵⁹

Kanun koyucu m. 255/5 ile nüfuz ticareti ilişkisinde dolaylı olarak kendisine menfaat sağlanan üçüncü gerçek kişi veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkilerini de müşterek fail olarak kabul etmiştir.

Nüfuz ticareti suçunun nitelikli halinin, özgü suç niteliği taşıması iştirak bakımından önem arz etmektedir. Fiilin herkes tarafından işlenebilmesi ile özel faillik niteliğine sahip kimse tarafından işlenmesinin ayrı suçlar olarak düzenlenmesi durumunda, suçun işlenmesine fiil üzerinde fonksiyonel hâkimiyet kurarak katılan ve fakat özel faillik niteliğine sahip olmayan suç ortağı, özgü suç bakımından ancak yardım eden olarak sorumlu tutulabilir.

diğer sanıkların bilgisi olmaksızın kendisine verilmesini talep etmesinin, dosya içerisinde bulunan katılanın sanıklar ile aynı ortamda ve telefonda yaptığı görüşmeleri cep telefonuna kayıt etmek suretiyle elde ettiği ve Ceza Genel Kurulunca hukuka uygun olduğu kabul edilen yaklaşık 60 sayfalık çözümleme kayıtlarından anlaşılması, diğer sanıkların da paranın mutlaka yanlarında sanık hakime verilmesini istemeleri nedeniyle kendisini kandırabilecekleri düşüncesine kapılan katılanın parayı vermeyip sanıklar hakkında şikayetçi olması şeklinde gerçekleştiği anlaşılan olayda, 5237 sayılı TCK'nin 6/1-c maddesi uyarınca kamu görevlisi olan sanık A.'ın eyleminin, görevine girmeyen veya yetkili olmadığı bir işi yapabileceği veya yaptırabileceği kanaati uyandırarak yarar sağlama suçunu oluşturduğunun kabulünde, sanık N.'in ise; bağlılık kuralının düzenlendiği aynı kanununun 40/2. maddesi uyarınca eylemden azmettiren sıfatıyla suça iştiraktan sorumlu tutulmasında ve katılanın kendisinden istenilen parayı sanıklara vermemesi nedeniyle de eylemin teşebbüs aşamasında kaldığının kabulü ile uygulama yapılmasında suç ve hüküm tarihinde yürürlükte bulunan kanuni düzenleme gözetildiğinde herhangi bir isabetsizlik bulunmamaktadır” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2012/5-1270, K. 2013/248, T. 21.05.2013. Ayrıca bkz.: Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E. 2010/6783, K. 2012/11177, T. 12.11.2012.

⁵⁸ Aynı görüş için bkz. Koca, s. 350.

⁵⁹ Hafızoğulları/Eşitli, s. 93.

Ancak bu suç ortağı aynı zamanda suçun herkes tarafından işlenebilen hali bakımından fail konumundadır. Bu durumda failliğin şerikliğe asliliği kuralı gereğince, özel faillik niteliğine sahip olmayan suç ortağını sadece herkes tarafından işlenebilen suçun faili olarak; özel faillik niteliğine haiz olan diğer suç ortağını ise özgü suçun faili olarak sorumlu tutmak gerekmektedir.⁶⁰

Nüfuz ticareti anlaşması yapıldıktan sonra özel teşebbüs hükmü nedeniyle suçun tamamlanmış suç gibi cezalandırılabilmesine karşın icra hareketlerinin henüz tamamlanmamış olması nedeniyle menfaat sağlanana kadar bu suça iştirak etmek mümkündür.

C. İçtima

Nüfuz ticareti suçunun nitelikli hali olan kamu görevlisinin, bir başka kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle menfaat temin etmesi durumunda görevi kötüye kullanma suçu da gündeme gelebilecektir. Ancak asli norm - tali norm ilişkisi gereği yalnızca nüfuz ticareti suçu uygulama alanı bulabilecektir. Bunun yanı sıra özel norm - genel norm ilişkisinin gündeme gelebileceği suç ise dolandırıcılıktır. Ancak dolandırıcılık suçunda ve özellikle m. 158/2'de düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunda bu doğrultuda anlaşma yapan ve menfaat sağlama vaadinde bulunan tarafın iradesinin fesada uğraması nedeniyle dolandırıcılık suçu ile nüfuz ticareti suçunun aynı anda uygulama alanı bulması mümkün olmayacaktır. Çünkü dolandırıcılık suçunda bir tarafın iradesi hileli davranışlarla aldatılarak fesada uğrattılır iken nüfuz ticareti suçunda tıpkı rüşvet suçunda olduğu gibi her iki taraf da meşru bir zeminde olmadıklarının bilincinde olarak iradeleri karşılıklı uyuşmaktadır.

İçtima konusunda genel içtima kurallarının yanı sıra özel bir içtima kuralı getirilmiştir. Genel içtima kuralları çerçevesinde ne kadar nüfuz ticareti anlaşması yapma eylemi var ise, o kadar suç vardır ve fail her bir eyleminden dolayı ayrı ayrı cezalandırılır.⁶¹

Madde metninde düzenlenen özel içtima hükmünde, nüfuz ticareti suçunun sebebini teşkil eden ve bu anlaşmaya bağlı olarak kamu görevlisine haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunma eyleminin ayrı bir suç oluşturması halinde kişilerin ayrıca bu suç nedeniyle de

⁶⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 643.

⁶¹ Koca, s. 352.

cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Ancak kanaatimizce madde metni hatalı olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde, haksız işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunmanın müstakil bir suç oluşturmasına örnek olarak, kendisine sahte pasaport düzenlenmesi hususunda ilgili kolluk görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olan kişi ile nüfuz ticareti anlaşması yapılması halinde, hem nüfuz ticareti suçu hem de resmi belgede sahtecilik suçundan dolayı cezalandırılması gerektiği verilmiştir. Bir başka deyişle, verilen örnekte yerine getirilen haksız işin müstakil bir suç oluşturması hali mevcuttur. Hâlbuki maddenin lafzından anlaşılması gereken, haksız işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunma eyleminin müstakil bir suç oluşturması gerektiğidir. Bu yönde girişimde bulunulmasının müstakil bir suç oluşturması, kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğunu iddia eden ve bu yönde menfaat temin eden kişi ile haksız işi görmesi talep edilen, üzerinde nüfuz sahibi olunan kamu görevlisinin arasında meydana gelecektir. Bu durumda ise burada meydana gelen suç rüşvet ve hatta tehdit suçu olacaktır. Madde gerekçesinden ve maddenin lafzından anlaşıldığı üzere kanun koyucunun, hem girişimde bulunulmasının hem de haksız işin görülmesinin müstakil birer suç oluşturması halinde failerin ayrıca cezalandırılmaları gerektiğini vurgulamak istediği kanaatindeyiz. Ayrıca belirtmekte fayda var ki, söz konusu düzenlemenin madde gerekçesindeki örnekte olduğu gibi, görülen haksız işin ayrı bir suç oluşturması hali için özel bir içtima kuralına ihtiyaç yoktur. Zira genel içtima kuralları çerçevesinde de aynı sonuca ulaşmak mümkündür.

VII. Suçun Soruşturulması ve Yaptırım

Suçun niteliği ve işleniş biçimi uyarınca, herkes tarafından işlenebilir bir suç olması nedeniyle genel soruşturma usulüne tabidir.

Suçun nitelikli halinde düzenlendiği üzere, menfaat temin eden kişinin kamu görevlisi olması halinde de, failin suçu görevi sebebiyle görevini kötüye kullanarak değil, yalnızca görev sırasında işlemiş olması nedeniyle 4483 sayılı Kanun kapsamına değil, yine genel soruşturma usulüne tabi olacaktır. Çünkü suç, failin görev ve yetkisine girmeyen bir işi yaptırması taahhüt etmesi şeklinde işlenmektedir.⁶² Bu bağlamda fiil, 4483 sayılı Kanun'daki özel soruşturma kapsamında görülmemekte ve genel hükümlere göre Cumhuriyet Savcısınca doğrudan soruşturulacaktır.

⁶² Gökcan, Hasan Tahsin. *Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikâp, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar; Seçkin Yayınları*, s. 619, Ankara, 2008.

Görevli mahkeme, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. 11 uyarınca asliye ceza mahkemesidir.

Suç çok failli bir suç olması nedeniyle yaptırım konusunda farklı düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre maddenin 1. fıkrasında kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için menfaat temin eden failin iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması; bu kişinin kamu görevlisi olması halinde ise cezayı arttıran nitelikli hal dolayısıyla verilecek cezanın yarı oranında arttırılması öngörülmüştür. Buna karşılık işinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan failin ise bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması düzenlenmiştir. Ayrıca menfaat temin eden veya menfaat sağlayan faillerine aracılık edilmesi halinde aracının; buna ek olarak, nüfuz ticareti ilişkisinde dolaylı olarak kendisine menfaat temin edilen üçüncü gerçek kişi veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkililerinin de müşterek fail olarak birinci fıkra uyarınca cezalandırılması hükmüne yer verilmiştir. Son olarak, suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde, menfaat talebinin ya da teklif veya vadinin kabul edilmemesine göre verilecek olan cezanın yarı oranında indirileceği düzenlenmiştir.

Sonuç

Nüfuz ticareti suçu kişilerin hatır, tanışıklık, hemşerilik, akrabalık gibi ilişkilerine dayanarak kamusal faaliyetlerine ilişkin işlerini gördürme amacıyla kişilerden menfaat temin edilmesi fiilinin suç olarak düzenlenmesidir. Bu bağlamda, çeşitli sebeplerle kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız işin gördürülmesi amacıyla menfaat temin eden kişi ile haksız işinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi de, nüfuz ticareti suçunun faili olarak kabul edilmiştir.

2012 yılında 6352 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesi, menfaat temin eden kişi yine fail konumunda iken, menfaat sağlayan kişi ise mağdur konumundaydı. Madde değişikliğinin kaynağını oluşturan Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi'nin 12. maddesi ve "Yolsuzluğa Karşı

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nin 18. maddesine paralel olarak menfaat sağlayan kişinin de fail olarak düzenlenmiş olması, yolsuzluk ile mücadele bağlamında olumlu bir adım olmuştur. Madde değişikliğinden önce, görevine girmeyen ve yetkili olmadığı bir işi yapabileceği veya yaptırabileceği kanaatini uyandıran kamu görevlisi cezalandırılmaktaydı. Hâlbuki aynı fiil, kamu görevlisi olmayan ve fakat kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle haksız bir işin gördürülmesi vaadinde bulunan kişi tarafından da işlenebilirken, 2012 değişikliği öncesi 5237 S.K. düzenlenmesinde bu fiil suç olarak düzenlenmediği için menfaat temin eden ve/veya bu fiile aracılık eden kişilerin cezasız kalmasına neden olmaktadır. Değişiklik ile birlikte failin kamu görevlisi olması suçun unsuru olmaktan çıkarılması ile birlikte suç özgü suç olma özelliğini yitirmiştir ancak failin kamu görevlisi olması halinin nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Suçun oluşumu açısından menfaat temin edilmesini ve/veya sağlanmasını gerekli görmemiş; maddede belirtilen amaç doğrultusunda anlaşmaya varılmasını da tamamlanmış bir suç gibi cezalandırmaya değer bir fiil olarak tanımlamıştır. Nüfuz ticareti suçu ile korunmak istenen hukuki değer temin edilen menfaat değil kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğidir. Failler belirtilen amaç doğrultusunda anlaşmalarını tamamlamaları ile birlikte kamu görevlilerinin suiistimalde bulunduğu veya tavsiye ile iş gördüklerine dair bir izlenim sergilenmekte ve korunması amaçlanan değer ihlal edilmektedir. Nüfuz ticareti anlaşması tamamlanmış ise, menfaatin elde edilmesinin veya suça konu işin yerine getirilip getirilmediğinin bir önemi yoktur; suç, nüfuz ticareti anlaşması ile tamamlanmış olmaktadır.

Nihai olarak, nüfuz ticareti suçu ile ilgili en önemli olan hususlardan biri de, üzerinde nüfuz sahibi olduğunu iddia eden kişinin gerçekte kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olmasının suçun oluşumu açısından aranmasıdır. Kanun koyucu, menfaat sağlayan kişinin iradesinin aldatılarak menfaat temin edilmesi halini dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak tanımlamıştır. Nüfuz ticareti suçunun kaynağını oluşturan Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi m. 18’de “gerçek veya sözde nüfuzun kullanılması”nın, suçu oluşturan bir eylem olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiş olmasına rağmen kanun koyucu, sözde nüfuzun kullanılmasını

nüfuz ticareti anlaşmasında menfaat sağlayan failin iradesinin aldatılarak etkilenmesi nedeniyle dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmiş ve menfaat sağlayan kişinin esasında suç olan eylemi neticesinde menfaat sağlayan kişi fail olması gerekirken mağdur haline gelmiştir. Hâlbuki nüfuz ticareti suçu ile korunan hukuki değer kamu idaresinin işleyişi ve güvenilirliğidir. Kişinin kamu görevlisi üzerindeki nüfuzunun sözde veya gerçek olması, korunan bu değer ihlali üzerinde bir fark teşkil etmemektedir. Varlığı iddia edilen nüfuz gerçek olsun veya olmasın, nüfuz ticareti anlaşılması yapılması kamu idaresinin işleyişini ve güvenilirliğini ihlal etmektedir. Bu bağlamda yolsuzlukla mücadele adına TCK m. 158/2 düzenlemesinin de TCK m. 255'te yer alan nüfuz ticareti suçuna dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kaynakça

- [1] Alşahin, M. Emin., Çakır, Kerim. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- [2] Alşahin, M. Emin., Çakır, Kerim. Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- [3] Bacaksız, Pınar., Tepe, İlker. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- [4] Bacaksız, Pınar., Tepe, İlker. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler. 12. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- [5] Baytemir, Erdal. Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar ile Banka Zimmeti, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.
- [6] Çakmut, Özlem Yenerer. Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Cilt I, 4. baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2017.
- [7] Devellioğlu, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, Ankara, 1962.
- [8] Erdem, Büşra. Haksız Arama Suçu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.
- [9] Erem, Faruk. "Nüfuz Ticareti", Ankara Barosu Dergisi, 13(6): 365-370, 1956.

- [10] Erman, Sahir., Özek, Çetin. Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 202 - 281), Işık Matbaacılık, İstanbul, 1992.
- [11] Erman, Sahir., Özek, Çetin. Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316 - 318), Dünya Basımevi, İstanbul, 1996.
- [12] Gökcan, Hasan Tahsin. Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikâp, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.
- [13] Hamide, Zafer. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. baskı, Beta Basım, İstanbul 2016.
- [14] Hafizoğulları, Zeki., Eşitli, Ezgi Aygün. Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar, US-A Yayıncılık, Ankara, 2014.
- [15] İçel, Kayıhan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Basım, İstanbul, 2017.
- [16] İpekçioğlu, Pervin Aksoy. Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009.
- [17] Koca, Mahmut., Üzülmöz, İlhan. Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- [18] Koca, Mehmet Reis. “Nüfuz Ticareti Suçu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 4(15), 2013.
- [19] Koca, Mehmet Reis. Zimmet-İrtikâp-Rüşvet-Nüfuz Ticareti ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- [20] Meran, Necati. Zimmet-Rüşvet-İrtikâp ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- [21] Özgenç, İzzet., Şahin, Cumhuriyet. “Kamu Görevinin Kötüye Kullanılması Suçu Üzerine Düşünceler”. GÜHFD, 4(1): 188-234, 2002.
- [22] Yaşar, Osman., Gökcan, Hasan Tahsin., Artuç, Mustafa. Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt V, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- [23] Yemenci, Kürşat. Türk Hukukunda Nüfuz Ticareti Suçu (TCK m. 255), Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

ACENTENİN DAVADA MÜVEKKİLİNİ TEMSİL ETMESİ

Ar. Gör. Nurcan DEMİRTAŞ¹

Öz

Acentelikle ilgili hükümler Türk Ticaret Kanunu'nda Birinci Kitap olan "Ticari İşletme" kenar başlığı altında "Yedinci Kısım"da 102 ila 123. maddelerde yer almaktadır. TTK'nin 102. maddesinin ilk fıkrası ise acentenin tanımını yapmaktadır. Acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi ise acentenin yetkileri başlığı altında, TTK'nin 105. maddesinde düzenlenmiştir. TTK m. 105, f.2'ye göre acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Bu çalışmada, acenteye verilmiş olan bu yetkinin niteliği, hangi şartlarda söz konusu olacağı ve kapsamı mümkün olduğunca öğretilen görüşlere ve yargı kararlarına da yer verilerek incelenecektir. Özellikle usul hukuku bağlamında, acentenin kanundan doğan bu temsil yetkisinin niteliği açıklanmaya çalışılacaktır. Acentenin temsil yetkisi avukatın tekel hakkını yakından ilgilendiren bir yetkidir. Bu nedenle acenteye kanunla verilen bu yetkinin avukatın tekel hakkını ihlal edip etmediği de ayrıca incelenecektir. Son olarak acentenin temsil yetkisi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek bazı özel durumlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Acente, Davada Temsil, Temsil Yetkisi, Acentenin Müvekkili Davada Temsil Etmesi, Avukatın Tekel Hakkı.*

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı.

The Representation Of Client In Court By Agency

Abstract

The provisions related to the agency are regulated in Articles 102 to 123, “Seventh Section” of “First Part” named “Commercial Enterprise” in Turkish Commercial Code. The first paragraph of Article 102 of Turkish Commercial Code defines the agency. The representative authority of the agency in the court is regulated in Article 105 under the title of agency’s authorities. According to Turkish Commercial Code Article 105/2, an agency can file a legal action in disputes based on the contracts which the agency has made or has mediated to make, in addition to filing legal action in the same way on behalf of his client. In this study, the qualification and the conditions of this authority given to the agency will be discussed and its scope will be examined as much as possible through the opinions and judicial decisions. In particular, in the context of procedural law, the nature of the representation authority of the agency will be explained. The agency’s authority to represent is also an issue which concerns the attorney’s monopoly right in court. For this reason, whether the authority given by the law violates the monopoly right of the lawyer will be examined. Finally, some special cases that may arise in relation to the agency’s representation authority will be emphasized.

Keywords: *Agency, Representation Authority, Representation in Court, Representation of Client by Agency in Court, Monopoly Right of Attorney.*

GİRİŞ

Temsil, temsilci olarak nitelendirilen kimsenin, bir hukuki işlemi temsil olunan denilen bir başka kimse adına ve hesabına yapması ve yapılan bu işlemin sonuçlarının temsil olunan üzerinde doğmasıdır.² Temsil çoğunlukla temsil olunan kimsenin ihtiyaçlarına cevap vermek için kullanılan bir hukuki kurum olsa da bazı durumlarda temsilcinin ya da işlemin yapıldığı üçüncü kişinin menfaati için de temsil yetkisi verilmiş olabilir.

Müvekkilin davada temsili ise temel olarak kanuni ve iradi temsil olmak üzere iki türdür. Davada kanuni temsil, dava ehliyeti bulunmayanların mahkemede kanunen belirlenmiş olan kişiler tarafından temsil edilmesi

² Inceoğlu, M. Murat. *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 8.*

anlamına gelir. Davada iradi temsil ise tarafların mahkemede kendi iradeleri ile bir temsilci, bir vekil tayin etmelerini ifade eder.³

Davada temsil dediğimizde doğal olarak öncelikle, kişinin davada kendisini avukat ile temsil ettirmesi akla gelmektedir. Ancak TTK'nin m. 105, f.2 hükmü, bir nevi avukatların tekelinde olan davada temsil müessesine tacirler lehine bir istisna getirmektedir.

TTK m. 105 şu şekildedir:

“Acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihbar, ihtar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule yetkilidir.

Bu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir.

Acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye’de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararlar acentelere uygulanmaz.”

Görüldüğü gibi ilgili hüküm ile acentelere müvekkili adına dava açma ve müvekkil aleyhine açılmış bir davada müvekkilini temsil etme yetkisi verilmektedir. Bu çalışmada, acenteye verilmiş olan bu yetkinin niteliği, hangi şartlarda söz konusu olacağı ve kapsamı mümkün olduğunca öğretilerdeki görüşlere de yer verilerek incelenecektir. Özellikle usul hukuku bağlamında, acentenin kanundan doğan bu temsil yetkisinin niteliği açıklanmaya çalışılacaktır. Acentenin temsil yetkisinin avukatın tekel hakkını yakından ilgilendiren bir yetki olduğu açıktır. Bu nedenle acenteye kanunla verilen bu yetkinin avukatın tekel hakkını ihlal edip etmediği de ayrıca incelenecektir. Daha sonra ise acentenin temsil yetkisi ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek, acente ile müvekkilin davada birlikte yer almaları gibi bazı özel durumlar üzerinde durulacaktır. Son olarak davada alınan kararların icra edilmesi ile acentenin yetkisizliği ve sona erme hallerinin temsil yetkisine etkileri incelenecektir.

³ Pekkantez, Hakan., Taş Korkmaz, Hülya. Usul Medeni Usul Hukuku, On Beşinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 673 vd.; Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 637 vd.; Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 238 vd.; Şafak Narbay/ Murat Uyumaz, “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi”, Legal Hukuk Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 121, Yıl: 2013, s. 103; Kağan Susuz, “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karşı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”, www.e-akademi.org, (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), Sayı: 110, Nisan 2011, s. 4.

I. Acentenin Müvekkili Davada Temsil Yetkisine Genel Bakış

A. Genel Olarak

Acentelikle ilgili hükümler Türk Ticaret Kanunu'nda Birinci Kitap olan "Ticari İşletme" kenar başlığı altında "Yedinci Kısım"da 102 ila 123. maddelerde yer almaktadır. TTK'nin 102. maddesinin ilk fıkrası ise acentenin tanımını yapmaktadır. Buna göre, acente, ticari işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimsedir.

Acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi ise acentenin yetkileri başlığı altında, TTK'nin 105. maddesinde düzenlenmiştir. TTK m. 105, f.2'ye göre acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Öğretide acentenin müvekkili namına dava açması ya da kendisine bu sıfatla dava açılmasını ifade etmek için, "acentenin müvekkiline izafeten dava açması" veya "acenteye müvekkiline izafeten dava açılması" ifadeleri kullanılmaktadır.⁴ Buna göre acente, yapılmasına aracılık ettiği veya bizzat müvekkili adına yaptığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda, müvekkiline izafeten davacı veya davalı konumunda bulunabilecektir.

Acenteye, müvekkili ile arasındaki ilişkinin sürekli bir ilişki olmasının ve TTK m. 109, f.2'de yüklenmiş olan müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün bir sonucu olarak, davada müvekkilini temsil yetkisi tanınmıştır.⁵ Ancak burada belirtmek gerekir ki, hükmün ifadesinden

⁴ Turgut Kalpsüz, "Müvekkillerine İzafeten Acentalara Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması", *Batider*, 1983, C. XII, S. 1, s.1; Şaban Kayıhan, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, Seçkin Yayınevi, Beşinci Baskı, Ankara, 2018, s. 177; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, Yirmi Dördüncü Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2018, s. 211; Sıtkı Anlam Altay, "Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi", *Fırat Öztan'a Armağan*, Ankara, 2010, s.223; Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi - Birinci Kitap - Ticari İşletme - Acentelik*, Beta Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul, 2016, s. 54, dn. 56.

⁵ Mustafa İsmail Kaya, *Acentelik Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 75. 1957 tarihli eski Ticaret Kanununda m. 117, f. 2 'de aynı hüküm yer almaktaydı. Ticaret Kanunu'nun acentelik hakkındaki hükümlerinin mehzasını teşkil eden Alman, İsviçre ve İtalyan Kanunlarında böyle bir hükmün mevcut olmadığı, 1957 tarihli Ticaret Kanunu'nun bu hükmü, ondan da önce yürürlükte bulunan 1927 tarihli Ticaret Kanunu'nun "tüccar memurları" hakkındaki 97. maddesinden aldığı yönünde bkz. Kalpsüz, s. 1. Kalpsüz ayrıca, bu hükmün gayesinin, kanunun gerekçesinden de anlaşılacağı üzere "ecnebi müesseseler namına Türkiye'de muameleler yapan umumi vekillerin ecnebi bir mahkemenin salahiyeti olduğunu ileri sürmelerini" engellemek olduğunu belirtmektedir. Bkz. Kalpsüz, age, s. 2. İlgili mehz kanun maddelerinin Türkçe metinleri için bkz. A. Kaya, s. 48, 49. Arkan'a göre de, bu hükmün verilmemesinin amacı, aslında yabancı tacirler adına aracılık eden

anlaşılan; acentenin davada temsil yetkisinin sadece acentenin aracılıkta bulunduğu veya bizzat yaptığı sözleşmelerle sınırlı olduğudur. Bu noktada acentenin temsil yetkisinin söz konusu olabilmesi için hangi şartların sağlanması gerektiğini ele almak yararlı olacaktır.

B. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Edebilmesinin Şartları

1. Acentelik Sıfatının Belirlenmesi

Acentelik sıfatı, acentenin temsil yetkisinden söz edebilmek için sağlanması gereken ilk şart olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶ Çünkü kural olarak ancak acente sıfatına sahip olan bir kimse, TTK m. 105, f.2 gereğince müvekkilini davada temsil edebilecektir.

Acentenin davada temsil yetkisinden söz edebilmek için, görüldüğü gibi öncelikle hukuken acente olarak nitelendirilebilecek bir gerçek veya tüzel kişinin varlığı gerekmektedir. Ancak bu da tek başına yeterli değildir. Bunun yanında bir de tacir statüsündeki müvekkil ile acente arasında yapılmış bir acentelik sözleşmesi bulunmalıdır. Acentelik sözleşmesi için öngörülmüş özel bir şekil yoktur. Ancak TTK m. 107, f.1 uyarınca, acentenin müvekkili adına sözleşme yapabilmesi için özel ve yazılı yetki verilmesi gerektiği de gözden kaçırılmamalıdır.

Acentelik sıfatının davada kim tarafından ispat edilmesi gerektiği hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. *Teoman*, acentenin dava açma yetkisini kullanırken, kendisinin acente olduğunu belirtmek ve böylece yasanın kendisine tanıdığı temsil yetkisini kullandığını ortaya koymak zorunda olduğunu ifade etmektedir⁷. *Altay* da karşı taraf acentelik sıfatını tartışmaya açtığında bunun hâkim tarafından re'sen sınanması gerektiğini, bunun da esasa girmeden önce yapılması gerektiğini belirtmektedir.⁸

ya da sözleşme yapan acentelerle işlem yapan Türk vatandaşlarını korumak ve açılacak davaların Türk mahkemelerinde görülmesine imkân sağlamaktır. Bkz. *Arkan*, s. 217. Yine hükmün amacının, üçüncü kişinin kendi ikametgâhının olduğu yerdeki acenteyi daha kolay ve daha az masrafla dava edebileceği olduğu yönünde bkz. *Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı/ Abuzer Kendigelen/ Arslan Kaya/ Füsun Nomer Ertan, Ticari İşletme Hukuku, Dördüncü Basıdan Beşinci (Tıpkı) Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 636, prg. 1976.*

⁶ *Çağa, Tahir. "Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İza feten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984, s.18; Altay, s.243; Ali Cengiz, "Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2):147, 2011.*

⁷ *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1975.*

⁸ *Yargıtay bir kararında: "... davalının ... acente olduğunun ve bu sığta hareket ettiğinin belgelenmemiş olması karşısında bu davalıya husumet yöneltilemeyeceği düşünülmeden aleyhine hüküm kurulması doğru olmadığından hükmün bu davalı bakımından bozulması..." Y.11.HD., 15.12.2000, 10191/10116. Aynı yönde bkz.*

Kanaatimizce de hâkim, acentenin acentelik sıfatını ve temsil yetkisinin varlığını kendiliğinden araştırmalıdır.

Burada acente sıfatına haiz olmayıp hakkında acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulandığı kişilerin konumunun ne olacağına da kısaca değinmek faydalı olacaktır. Öğretide, TTK m. 105, f.2'nin kapsamına, m. 103, f.1, b'nin girip girmeyeceği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Burada tartışmanın çıkış noktası kimlerin acente sıfatına haiz olduğu ile ilgilidir.⁹ Bu konuya ilişkin öğretide iki görüş vardır. İlk görüş, acenteliğe ilişkin diğer hükümlerle birlikte TTK m. 105'in de bu kişilere uygulanması gerektiği yönündedir.¹⁰ İkinci görüş ise süreklilik unsurunun yokluğunu kriter olarak aksi yönde yorum yapmaktadır.¹¹ Burada kanaatimizce, acente sıfatına sahip olmak için gerekli şartları taşımamakla birlikte, hakkında acenteliğe ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olan kişi, bir de TTK m. 105 bakımından aracılık ettiği veya bizzat kurduğu bir sözleşme ile ilgili bir uyuşmazlıkla karşı karşıya ise, temsil yetkisinin varlığını kabul etmek gerekir.¹² Diğer yandan, TTK'deki acentelik sıfatı bakımından, süreklilik ya da meslek haline getirmeyi ölçüt olarak TTK m. 103, f.1, b açısından bir ayrıma gitmek kanunun açık hükmü karşısında şüpheyle karşılanmalıdır, çünkü TTK m. 103'te açık bir şekilde, maddede sayılanlar için acentelik hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş olup, bu kişilerin müvekkillerini mahkemede temsil yetkilerinin bulunmadığına ilişkin herhangi bir istisnaya da yer verilmemiştir.¹³

Y.11.HD., 24.01.2002, E. 2001/8556, K. 2002/419 (KİP); Altay, s. 243, dn. 59; Doğuş Taylan Türkel, "Müvekkile İzafeften Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar", Prof. Dr. Haluk Konuralp'e Armağan, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 1111. Türkel, acentelik sözleşmesinin bir maddi hukuk sözleşmesi olmakla birlikte, usul hukuku sonuçları da bulunan bir sözleşme olduğunu belirtmektedir. Çünkü acente bakımından davada vekil olma yetkisi tanınmaktadır. Bu yüzden acentelik sözleşmesinin "usul hukukuna ilişkin yan etkileri olan maddi hukuk sözleşmeleri"nden olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Türkel, s. 1112.

⁹ Kalpsüz, s.7; Karşı yönde Çağa, s. 7-8.

¹⁰ Çağa, s. 4, dn. 5 ve s. 17; Tarık Başbuğoğlu, *Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, Cilt I, Ankara, 1988, s. 211; Çiğdem Daniş Akkan, "Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi", Batider, Cilt 24, Sayı 4, Yıl 2008, s. 223.*

¹¹ Kalpsüz, s. 6-7.

¹² *Altay'ın komuya ilişkin detaylı açıklamaları için bkz. Altay, s. 246 vd.*

¹³ *Kaya, s. 54; Daniş Akkan, s. 223; Kayıhan, s. 80; Narbay/Uyumaz, s. 124. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur: "...Türk Ticaret Kanunu'nun 117, f.3 maddesi gereğince; Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi bulunmayan yabancı bir ticari işletme adına geçici de olsa yurt içinde işlem yapanlar hakkında acentelik hükümleri uygulanır. Bu yasal nedenle, yurt dışındaki yabancı şirkete izafeten yurt içinde işlem yapana karşı dava açılması olanaklıdır..." Y.15.HD., 9.2.2005, E. 2004/3652, K. 2005/ 634. Aynı yönde bkz. Y.11.HD., 12.02.2002, 9492/1148 (KİP).*

Burada bağlı tacir yardımcılarından, "ticari mümessil" in de böyle bir yetkiye sahip olup olamayacağı konusuna da kısaca değinmek istiyoruz. TBK'nin 504. maddesi (eBK m. 388) vekâletin kapsamını belirlerken, vekilin dava açabilmesi için özel olarak yetkilendirilmiş olmasını aramaktadır. Öğretide hâkim görüş, ticari mümessilin özel

2. Uyuşmazlığın Bir Sözleşmeden Doğmuş Olması

Aslında acentenin davada temsil yetkisine haiz olmasının bir şartı olan bu hal, acentenin temsil yetkisinin kapsamı ile de yakından ilişkilidir. Şöyle ki ancak müvekkil ile müşteri arasındaki sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklar temsil yetkisinin kapsamı içine girer. Kanunun açık ifadesine göre, uyuşmazlığın, acentenin aracılık ettiği veya bizzat yaptığı bir sözleşmeden kaynaklanması gerekir.

Uyuşmazlığın çıkış noktası bir sözleşme değilse kural olarak acentenin davada müvekkilini temsilen bulunması da söz konusu olmaz. Bu nedenle sözleşme dışı sorumluluk hallerinde, örneğin haksız fiilden kaynaklanan taleplerde (çatma gibi) ya da sebepsiz zenginleşme taleplerine ilişkin bir davada acentenin müvekkiline izafeten yer alması söz konusu olamayacaktır.¹⁴

3. Acentenin Uyuşmazlığın Doğduğu Sözleşmeyi Bizzat Yapmış veya Aracılık Etmiş Olması

Acentenin müvekkilini mahkemede temsil edebilmesi için uyuşmazlığın bir sözleşmeden doğmuş olması gerektiği yukarıda incelendi. Söz konusu sözleşmenin, acentenin davada temsil yetkisini sağlaması için acentenin aracılıkta bulunduğu veya müvekkil adına yaptığı bir sözleşme olması gerekir. Yani, acentenin davaya konu olan uyuşmazlığın kaynaklandığı sözleşmeyi bizzat kurmuş veya kurulmasına aracılık etmiş olması gerekir.¹⁵ Bu koşul, aslında acentenin davada temsil yetkisini kazanmasının da bir koşulu olduğundan, usul hukuku anlamında da bir öneme sahiptir.¹⁶

yetkisi olmasa da, işletmeye ilişkin davaları açabileceği yönündedir. Bu görüşe göre, TBK'nin 551. maddesinin ikinci fıkrasında (eBK m. 453) ticari vekiller açısından "ticari vekil açıkça yetkili kılınmadıkça ... dava açamaz ve açılmış davayı takip edemez" ifadesine yer verilmiş olmasına karşın, ticari mümessiller açısından böyle bir hükme gerek duyulmamış olması bunun bir göstergesidir. Bkz. Inceoğlu, s. 181, dn. 308'deki yazarlar. Ayrıca ticari mümessilin temsil yetkisinin kapsamı ve sınırları bakımından bkz. Inceoğlu, s. 180 vd.; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 48 vd.; Arkan, s. 168. Yargıtay'ın da bu yönde kararı mevcuttur. Bkz. Y.11.HD., 23.3.1992, E. 6942, K. 3820 (KİP).

¹⁴ Altay, s. 253; Arkan, s. 218. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur. Konuyla ilgili bir kararında: "... taşımayı fiilen gerçekleştiren şirkete izafeten dava acente olduğu ileri sürülen S... Denizcilik Ltd.Şti.'ne karşı açılmış olup, haksız fiilden doğan sorumluluklarda acenteye husumet yöneltilmeyeceği gerekçesiyle dava reddedilmişse de, dava dilekçesinde taşımayı gerçekleştiren asil de davalı olarak yer aldığına göre..." ifadeleri yer almaktadır. Bkz. Y.11.HD., 14.6.2012, E. 2009/13760, K. 2012/7189. Aynı yönde Y.11.HD., 11.11.2003; 4347/10776; 5.3.2002, E. 2001/10256, K. 2002/1925 (KİP).

Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı da şu şekildedir: "...dava konusu istem ise acentelik sözleşmesi ile ilgili sözleşmeden doğmamış olup, çatma gibi haksız fiile dayandırıldığından, şahsi sorumluluk hükümlerinin uygulanmasını ve dolayısıyla acentenin değil, doğrudan doğruya donatanın davacı gösterilmesi gerekmektedir..." Y.11.HD., 17.10.1983, 3997/4487; yine aynı yönde Y.11.HD., 31.5.1990, 4080/4364 (KİP).

¹⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1974; Kaya, s. 54, prg. 09a.

¹⁶ Mahkemenin bu koşulu esasa girmeden önce sınaması ve bu koşulun yokluğunda davayı esasa girmeden dava şartı yokluğundan reddetmesi gerektiği yönünde bkz. Altay, s.255. Burada dava şartı yokluğu, davaya vekâlet ehliyetinin yokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu yönde bkz. Türkel, s. 1112.

Buna göre, acentenin aracılık ettiği ya da bizzat yaptığı sözleşmelerle ilgili borçların ifa edilmemesi ya da yükümlülüklerin ihlal edilmesi gibi hallerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, acente müvekkilini temsil edebilecektir.¹⁷

Acentenin uyuşmazlığa konu olan sözleşmeye sadece aracılık etmiş olması ihtimalinde, müvekkili adına davada temsil yetkisini elde edebilmesi için, sözleşme müzakerelerini yürütmesi veya en azından bu müzakerelere müvekkilinin yanında katılmış olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸ Kanaatimizce de aracılıktan kastedilen faaliyet, sözleşmenin yapılmasında gerçekten etkili bir faaliyet olmalıdır. Bu noktada, aracı acentenin aracılık yapıp yapmadığı ile ilgili herhangi bir ihtilaf olması halinde, yapmış olduğu aracılık faaliyetinin ispatında güçlükle karşılaşmasının söz konusu olabileceği de belirtilmektedir.¹⁹

II. Acentenin Davadaki Hukuki Konumu Bağlamında Temsil Yetkisi

A. Acentenin Temsil Yetkisinin Niteliği

1. Acentenin Temsil Yetkisinin Niteliğinin Belirlenmesi

Acenteliğin esasında iki türlü karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bunlardan biri yalnızca aracı acentelik, diğeri ise sözleşme yapmaya yetkili acenteliktir. Her iki acentelik çeşidinde de aslında acentenin amacı müvekkil ile müşteri arasında hukuki ilişki kurulmasını sağlamaktır. Acente bu hukuki ilişkinin doğrudan tarafı olmamaktadır.²⁰

Acentenin temsil yetkisinin niteliği, acentenin davadaki hukuki konumunun belirlenmesi ile yakından ilgilidir. Acente ile üçüncü kişi müşteri arasında yapılan ya da acentenin yalnızca aracılık ettiği bir sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda taraf sıfatının kime (acenteye mi yoksa müvekkil tacire

¹⁷ *Narbay/Uyumaz, s. 127; Kayıhan, s. 189.*

¹⁸ *Altay, s. 255.*

¹⁹ *İspat güçlüğünden bahseden Altay, çözüm önerileri de sunmaktadır. Bu yönde bkz. Altay, s. 255. Teoman, acentenin davada temsil yetkisinin varlığı ile ilgili kuşakları gidermek için, işlemdaki katkısını da kanıtlamak zorunluluğu altında olduğu görüşündedir. Bu yönde bkz. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1975.*

²⁰ *Altay, s. 226; S. Hilal Üçüncü, "Acentenin Temsil Yetkisinin Usul Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Yıl 2013, Sayı 1-2, s.969. Bu noktada TTK. m. 105, f.2 hükmünün sözleşme yapmaya yetkili acentelerin yanı sıra aracı acenteleri de içine alması, eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin dayanağı ise aracı acentenin müvekkille olan ilişkisinin davada temsil yetkisi gibi önemli bir yetki ile bağdaşmamasıdır. Bu yönde bkz. Hayri Domaniç, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I, İstanbul, 1988, s.314; Arkan, s. 213; M. Kaya, s. 76, dn. 15. Karşı yönde bkz. Altay, s.227. Altay, hükmün konuluş amacının, bir yandan müşteriye yetki kurallarının engeline takılmadan dava açma hakkı tanımak, bir yandan da müvekkilin haklarının korunmasını güvence altına almak olduğunu dikkate almak gerektiğini, bu nedenle eleştirileri benimsemediğini belirtmektedir. Aynı yönde bkz. Çağa, s. 13, dn. 32.*

mi) ait olduğu sorusu akla gelmektedir. Burada acentenin temsil yetkisinin niteliğinin ne olduğunun usul hukuku anlamında tartışılması gerekmektedir. Başka bir deyişle acentenin hangi sıfat ile müvekkilini mahkemede temsil edeceği konusunu irdelemek gerekir.

Doktrinde ağırlıklı savunulan görüş acentenin davanın tarafı olmadığı, “temsilci” konumunda olduğudur.²¹ Bunun anlamı ise acentenin davadaki hukuki konumunun davaya vekâlet eden olarak nitelendirilmesidir.

Acentenin hukuki konumunu belirlemek için kilit nokta, müvekkilin müşteri ile yapılan sözleşmede “hak sahibi ve borçlu” sıfatına, bu sözleşmeden kaynaklanan bir uyuşmazlık dava konusu edildiğinde ise davada medeni usul hukuku anlamında “sıfata”²² sahip olan kişi olmasıdır. Bu halde, acentenin hak sahibi ve borçlu sıfatı olmadığı ortada iken, davada da ancak müvekkilinin temsilcisi (vekil) sıfatıyla hareket ettiği sonucuna varılmalıdır.²³ Bu nedenle, kanaatimizce acentenin davada müvekkilini temsil ederken kanundan kaynaklanan vekâlet ehliyetini kullandığını kabul etmek gerekir.²⁴

Acentenin vekâlet ehliyetinin unsurlarını ortaya koyarken, aslında acentenin davada müvekkili temsil yetkisinin şartlarını da incelemiş olmalıyız. Şöyle ki, vekâlet ehliyetinin varlığından söz edebilmek için, müvekkiline izafeten davada yer alan acentenin acente sıfatını taşıyor olması gerekir.²⁵ İkinci olarak da uyuşmazlığın dayandığı sözleşmenin yapılmasına aracılık etmiş veya sözleşmeyi bizzat yapmış olması gerekir. Aslında bu iki unsur da, acenteye hem kanunda doğan vekâlet ehliyetini sağlamakta, hem de acentenin temsil yetkisinin varlığından bahsedebilmek için gerekli

²¹ *Narbay/Uyumaz, s. 111; Domaniç, s. 316; M. Kaya, s. 76; Altay, s. 229; Reha Poroy/ Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, On Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 282; Kayıhan, s. 197; A. Kaya, s. 50, prg. 05. Yargıtay'ın da kararlarında acenteyi temsilci/vekil olarak nitelendirdiği görülmektedir. Bu yönde bkz. Y.12.HD., 22.03.1988, 5152/3440; Y.11.HD., 14.03.2002, 1320/2357; Y.11.HD., 1.2.2007, E. 2005/10892, K. 2007/1202 (KİP). Ayrıca TTK m. 105'in gerekçesinde, acentenin temsilci sıfatıyla hareket edeceğinin açıkça ifade edilmiş olmasının da acentenin “temsilci” olduğunun vurgulanması anlamına geldiği yönünde bkz. Kayıhan s. 197; Narbay/Uyumaz, s. 111. Karşı yönde bkz. Mustafa Çeker, Ticaret Hukuku Genel Esaslar, Karahan Kitabevi, Adana, 2014, s. 64.*

²² *Altay, s. 228; Kaya, s. 53, prg. 09. Sıfat kavramı hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Pekcanutez/Taş Korkmaz, s. 607 vd.; Serdar Kale, Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010. s. 22 vd.; Emel Hanağası, Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009. s. 172 vd.; Levent Börü, “Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı”, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, C. 8, S. 21, 2012/1, s. 47 vd.*

²³ *Domaniç, s. 316; Çağa, s. 6, 16; Kalpsüz, s. 2, 8.*

²⁴ *Altay, s. 229; Türkel, s. 1107, 1108. Vekâlet ehliyetinin bir dava şartı olduğu yönünde bkz. Pekcanutez/Taş Korkmaz, s. 676 vd.*

²⁵ *Çağa, s. 17.*

şartları karşılamaktadır. Bu iki unsur, maddi hukuk karakterli olup, usul hukuku anlamında sığara değil, vekâlet ehliyetine işaret etmektedir.²⁶ Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, maddi hak sahipliği anlamındaki sıfat müvekkile ait olmakla, acentenin sahip olacağı sıfat burada ancak ve ancak kanundan doğan vekil sıfatı olacaktır.

2. Avukatın Tekel Hakkı Bağlamında Acentenin Temsil Yetkisi

1136 sayılı Avukatlık Kanunu, her türlü hukuki konu ve uyuşmazlığın adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesi ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını kolaylaştırmak için, vekil sıfatıyla sadece avukatların görev yapabileceğini belirtmekle, adeta savunma hakkı ile avukatları özdeşleştirmiştir.²⁷

Aslında hukukumuzda avukat yardımı şart değildir. Davanın maddi anlamda tarafı olan kişi, davasını bizzat kendisi açabilir ve dava takip işlemlerini yapabilir. Ancak kişi dilerse kendisini davada bir avukat ile temsil ettirebilir. İşte bu noktada Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ve 63. maddesi uyarınca, kişinin başvurabileceği temsilci ancak ve ancak bir avukat olmalıdır.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesine göre, kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir ve baroda yazılı avukatlar birinci fıkradakiler dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilirler. Bu bağlamda, Türk Ticaret Kanunu m. 105, f.2 hükmüyle acenteye verilen müvekkili “*davada temsil etme yetkisinin*”, Avukatlık Kanunu m. 35 hükmü bakımından önemli bir istisna teşkil ettiğini söylemek mümkündür.²⁸

Avukatlık Kanununda her ne kadar avukatın tekel hakkı hüküm altına alınmış olsa da, hükmün son cümlesinde “*hukuk ve ceza muhakemeleri usulleri kanunları ile diğer kanun hükümleri saklıdır*” ifadesi yer almaktadır. İşte acentenin müvekkilini davada temsil etmesi de bu cümlede ifade edildiği gibi, kanunla getirilmiş bir istisnadır.

²⁶ Altay, s. 230.

²⁷ Semih Güner, “Avukatlıkta Tekel Hakkı”, *Hukuk Kurultayı 2004*, s. 5.

²⁸ Kaya, s. 77; Üçüncü, s. 977; A. Kaya, s. 56, prg 12; Altay, s. 229.

B. Acentenin Temsil Yetkisinin Kapsamı

Türk Ticaret Kanununda acentenin davada müvekkili temsil yetkisi “*acentenin yetkileri*” kenar başlığı altında düzenlenmektedir. Buna göre, acentenin müvekkiline izafeten davada yer alabilmesinin bir yetki olarak nitelendirildiği açıktır. Öğretide, bunun acente bakımından aynı zamanda bir yükümlülük niteliği taşıdığı da belirtilmektedir.²⁹ Bu yüzden özellikle müvekkil bakımından hak kaybının söz konusu olabileceği durumlarda, acente gerekiyorsa müvekkili adına derhal dava açma veya müvekkilini bilgilendirme gibi yükümlülükler altındadır.

Acente, genel olarak sözleşme uyarınca kendine bırakılan bölgede, müvekkilinin işlerini görmekle ve menfaatlerini korumakla yükümlüdür (TTK m. 109, f.1). Bu sebeple acente müvekkilini mahkemede temsil ederken de özenli davranmalıdır.

Acente, temsilci olarak yer aldığı davada kendisinden beklenen özeni göstermez ve bu nedenle müvekkilin menfaatleri korunmamış olursa, bundan dolayı müvekkile karşı sorumlu olur.³⁰

Müvekkil tacire izafeten acenteye açılmış bir davada, acenteye tebliğ edilen dava dilekçesi ayrıca müvekkil tacire de tebliğ edilmez. Öğretide müvekkile izafeten acenteye dava açılması ihtimalinde, pasif konumundan dolayı savunmaya muhtaç olan davalı müvekkilin, hukuki dinlenilme hakkının hayata geçirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.³¹

Burada acente, müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğü kapsamında, açılan bu davayı müvekkiline bildirmelidir.³² Ancak burada sözü edilen bildirim, medeni usul hukukundan bildiğimiz ve HMK m. 61’de düzenlenen “*davanın ihbarı*” niteliğinde bir bildirim değildir.³³ HMK m. 61’de düzenlenen davanın ihbarı, üçüncü kişi konumundaki bir kişiye, tarafın yanında yer alarak kendisine yardım etmesi için davanın duyurulmasıdır. Ancak müvekkil üçüncü kişi konumunda değil, bizzat

²⁹ Altay, s. 240; A. Kaya, s. 51, prg. 06.

³⁰ Narbay/Uyumaz, s. 128; M. Kaya, s. 75; Cengiz, s. 152.

³¹ Türkel, s. 1108, 1109; Altay, s. 239. Altay, acentenin açıklama hakkını kullanmasına imkân tanınması, dikkate alınma hakkının ihlal edilmemesinin müvekkilin dinlenilme hakkının hayata geçirilmesi açısından yeterli olacağı görüşündedir. Ayrıca yazara göre, acentenin müvekkili yeterince bilgilendirmemesi sebebiyle müvekkilin menfaatlerinin zedelenmesi ihtimalinde bu, acente ile müvekkil arasındaki iç ilişkiyi ilgilendiren bir mesele olarak değerlendirilmez, s. 240.

³² Bu bildirim hukuk dinlenilme hakkı kapsamında taşıdığı önem bakımından bkz. Türkel, s. 1121.

³³ Umar, 231 vd.; Yılmaz, s. 606 vd. Ayrıca davanın ihbar edildiği tarafın kendisine rücu edilecek kişi olması bakımından bkz. Yılmaz, s. 613; Narbay/Uyumaz, s. 129.

davanın tarafı konumunda olduğundan HMK m. 61'deki davanın ihbarı acente ve müvekkil arasındaki bildirim yükümlülüğünün dayanağı değildir. Bunun sonucu olarak da müvekkil, HMK m. 64 gereği HMK m. 69, f.2'de³⁴ düzenlenen hükümlerden yararlanamayacaktır.³⁵

Acentenin davada temsil yetkisinin kapsamı belirlenirken, bu temsil yetkisinin özenli yerine getirilmesi gereğini yukarıda vurgulamıştık. Bunun sonucu olarak da acente tarafından müvekkil tacirin bilgilendirilmesi gerektiğine işaret etmiştik. Bu bilgilendirmenin; açılan davanın davacısı, dava konusu, davanın hukuki sebebi ve iddia edilen hususlar gibi dava ile ilgili temel noktaları kapsayacağını söylemek mümkündür.³⁶ Yani acentenin sadece böyle bir davanın açılmış olduğunu bildirmesi her zaman yeterli olmayabilir. Müvekkilin dava ile ilgili sonuca etkili olabilecek, temel konulardan haberdar edilmesi gerekir.

C. Acentenin Yer Alabileceği Hukuki Süreçler

Her ne kadar TTK m. 105, f.2, “dava” sözcüğünü kullanmış olsa da dava kelimesinin geniş anlamda tüm hukuki süreçleri kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir³⁷. Buradan yola çıkarak, usul hukuku bağlamında dava olarak nitelendiremeyeceğimiz birtakım işleri de acentenin yer alabileceği süreçler olarak kabul edebilmemiz gerekir. Bunlara örnek olarak, ilamlı ya da ilamsız icra takiplerini, geçici hukuki koruma tedbiri taleplerini (ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir) ya da delil tespiti gibi talepleri verebiliriz. Bu konuya ilişkin bir kararında Yargıtay; “*müvekkilini temsil eden acenteye karşı müvekkilinin borcunun ödenmesi için icra emri gönderilebileceği*” ifadesine yer vermiştir.³⁸

Acentenin müvekkili temsilen yer alabileceği hukuki süreçlerin neler olduğunu incelerken, icra takiplerini özel olarak ele almak gerekir.

³⁴ *İhbarın etkisi*

MADDE 64- (1) İhbar edilen davada verilen hükmün ihbar eden kişiye etkisi hakkında 69 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmü kıyasen uygulanır.

Fer'i müdahalenin etkisi

MADDE 69- (1) Müdahilin de yer aldığı asıl davada hüküm, taraflar hakkında verilir.

(2) Fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyumsuzluk hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez. Ancak, müdahil, zamanında ihbar yapılmadığı için davaya geç katıldığı veya yanında katıldığı tarafın iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediğini ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, tarafın ağır kusuru sebebiyle kullanılmadığını belirterek, yanında katıldığı tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürebilir.

³⁵ *Narbay/Uyumaz, s. 129.*

³⁶ *Narbay/Uyumaz, s. 130.*

³⁷ *Kayhan, s. 185; dn. 650; Daniş Akkan, s. 222; Narbay/Uyumaz, s. 109; Altay, s. 241; A. Kaya, s. 58, prg. 14.*

³⁸ *Y.12.HD., 6.11.2008, 15858/19443; aynı yönde bkz. Y.12.HD., 13.5.2008, 7474/10222 (KIP).*

Acentenin müvekkil adına icra takibi başlatmasında herhangi bir tereddüt yoktur. Ancak müvekkile izafeten acente aleyhine müşteri tarafından icra takibi başlatılması ihtimalinde problem ortaya çıkabilir. Çünkü icra takibinin amacı zaten doğrudan muhatabın malvarlığına ulaşmak ve malvarlığının paraya çevrilmesi yoluyla alacağı elde etmektir. Burada bir görüşe göre, icra takip işlemleri ancak takibin kesinleşeceği aşamaya kadar acenteye karşı yürütülebilmelidir.³⁹ Çünkü temsilci sıfatı dolayısıyla acentenin malvarlığı üzerinde icra işlemlerinin gerçekleştirilememesi gerekir. Kaldı ki TTK m. 105, f.3 açıkça alınan kararların acentelere uygulanamayacağını ifade etmektedir. Bu noktada, eğer acentenin elinde müvekkile ait olan ve haczedilebilir bir mal varsa yalnızca bunlarla sınırlı olmak üzere acenteye başvurulabileceği ileri sürülmektedir.⁴⁰ Ancak burada da kanaatimizce icra iflas hukuku anlamında, İİK m. 89'daki “*üçüncü kişideki alacakların haczi*”⁴¹ prosedürünün işletilmesi söz konusu olacaktır. Sonuç olarak başvuru malvarlığı aslında yine acentenin kendisine ait değildir. Dolayısıyla bunun bir istisna olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

İcra takiplerini ele aldıktan sonra, iflas takipleri bakımından da bir ayırım yapmak gerekecektir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, icra takibinde olduğu gibi, acente müvekkili temsilen müşteri aleyhine iflas takibi başlatabilir veya iflas davası açabilir. Buna karşılık, müşterinin müvekkile izafeten, acenteye iflas takibi veya iflas davası yöneltmesinin mümkün olmaması gerektiği savunulmaktadır.⁴²

Acentenin temsil yetkisinin kapsamı ile ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer konu da davada özel olarak yetki verilmesini gerektiren haller bakımından acentenin konumunun ne olduğudur. HMK m. 73'e göre genel kural, vekilin davada her türlü işlemi yapması ise de kanunların özel yetki verilmesini aradığı haller bunun istisnasını oluşturur. Buradaki vekil deyimi, kural olarak dava takibinde tekel hakkı sahibi olarak avukatları kapsasa da konumuz itibarıyla acente de vekil deyiminin kapsamındadır.⁴³ HMK'nın 74. maddesi, davaya vekâlette özel yetki verilmesi gereken halleri düzenlemektedir. Buna göre vekil, “*sulh*”, “*kabul*”, “*feragat*”,

³⁹ Altay, s. 241; M. Kaya, s. 77. Bu yönde bkz. Y.12.HD., 30.10.2000, 15485/16182 (KİP).

⁴⁰ Altay, s. 242.

⁴¹ Ülgen/Helvacı/Kendizelen/Kaya/Ertan, s. 636, prg. 1977. Haciz ihbarnameleri gönderilmek suretiyle üçüncü kişideki alacakların haczi prosedürü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cenk Akil, *Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 15 vd.

⁴² Kaya, s. 77; Altay, s. 242; A. Kaya, s. 58, prg. 14a.

⁴³ Ayrıca yasal temsilci ve tereke mümessili gibi kimseler de bu kapsamdadır. Bkz. Yılmaz, s. 643.

“hâkimin reddi”, “davanın tamamını ıslah etme”, yemin teklif etme”, “yemini kabul, iade veya reddetme”, “başkasını tevkil etme”, “haczi kaldırma”, “müvekkilin iflasını isteme” gibi işlemleri⁴⁴ açıkça ve özel olarak yetki verilmemişse yapamayacaktır.⁴⁵

D. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Yetkisinin Mutlaklığı

Acentenin davada müvekkili temsil etme yetkisi, davanın acente tarafından takip edilmesi bakımından mutlak değildir. Müvekkil tacir ile acentenin aracı bulunduğu müşteri arasındaki uyumsuzlukta, dava mutlaka acente aracılığıyla açılmak ve devam ettirilmek zorunda değildir. Müvekkil tacir, davayı bizzat kendisi de açabilir ve yürütebilir.⁴⁶ Başka bir ifadeyle, TTK'nin acenteye bu yetkiyi vermiş olması, müvekkil tacirin davaya kendisinin devam edemeyeceği anlamına gelmemektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, TTK'nin acenteye vermiş olduğu bu yetki, esasen kanundan doğan mutlak bir yetkidir. Ancak bu mutlaklık, müvekkil tacirin kendi taraf sıfatını elinden alacak mahiyette değildir.

Burada altı çizilmesi gereken bir konu, TTK m. 105, f.3 hükmünün karşıt anlamından çıkardığımız sonuçtur. Buna göre, hükmün zıt anlamından yerli tacirler bakımından, hükmün aksinin kararlaştırılabileceği sonucu çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, acentenin müvekkili davada temsil yetkisinin aksi kararlaştırılamayacak bir yetki olmadığı anlaşılmaktadır.⁴⁷

⁴⁴ Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller

MADDE 74- (1) Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyumsuzluk çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.

HMK m. 74'ye ve diğer kanunlarda (örneğin TBK m. 504'ye) sayılan özel yetki gerektiren istisnai durumlar sınırlı sayıda olmayıp, örnek olarak sayılmışlardır. Bu yönde bkz. Yılmaz, s. 651.

⁴⁵ Arkan, s. 218; A. Kaya, s. 58, prg. 15; Pekcanitez/ Taş Korkmaz, s. 678; Yılmaz, s. 643; Narbay/ Uyumaz, s. 111; M. Kaya, s. 78; Susuz, s. 5.

⁴⁶ Altay, s. 235; M. Kaya, s. 75; Narbay/Uyumaz, s. 111; A. Kaya, s. 51, prg. 06a.

⁴⁷ Bu düzenlemenin ciddi eksiklikler barındırdığı yönünde bkz. Altay, s. 236. Daniş Akkan ise, acentenin müvekkili davada temsil yetkisinin yerli tacirler bakımından bertaraf edilmesi hükmünü isabetli bulmamakta, bu hükmün acentenin davada müvekkilini temsil yetkisini zayıflatacağını ve bu yetkinin müvekkilin iradesine bağlı olacağını, bu düzenlemenin müşteri açısından da olumsuz sonuçlara yol açacağını belirtmektedir. Müşteri acentelik ilişkisini bilmediği için, açtığı dava husumet itirazıyla karşılaşabilecektir; Daniş Akkan, s. 228. Altay ise Daniş Akkan'ın temsil yetkisinin zayıflayacağı görüşüne katılmamaktadır. Yerli müvekkillerin davada temsil yetkisinin acentelik sözleşmesinde kaldırılabilmesine ilişkin ise, söz konusu sözleşme hükmünün ilanı, tescili veya müşterinin subjektif iyi niyetine dair (TTK m. 105) madde metninde herhangi bir hüküm olmadığını, bu nedenle yeni TTK'nin bu düzenlemesinin yetersiz bir düzenleme olduğunu ileri sürmektedir. Bu halde, müşterinin davada temsil yetkisinin kaldırıldığını nasıl öğreneceğinin TTK'da açıklığa kavuşturulmamasının

Buna göre, eski TTK'den (m. 119, f.3) farklı olarak getirilen bu düzenleme ile Türk tacirler adına acentelik yapılması halinde, acente aleyhine dava açılmayacağına kararlaştırılmasında sakınca görülmemiştir.⁴⁸

Acentenin mahkemede temsil yetkisinin mutlak olup olmaması, usul hukuku anlamında yetkili mahkemenin belirlenmesi bakımından da önem taşımaktadır. Öğretide acentenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisinin müvekkil tarafından tartışılmayacağı ifade edilmektedir.⁴⁹ Bunun anlamı, üçüncü kişinin müvekkile izafeten acentenin bulunduğu yerde dava açması olasılığında, müvekkil kendisi davayı takip etmek üzere acenteyi davadan el çektirmiş olsa bile, acentenin bulunduğu yer mahkemesinin bu davadaki yetkisinin kaldırılmamasıdır. Yani dava, acentenin bulunduğu yer mahkemesinde görülmeye devam edilecektir. Mahkemenin yetkisine ilişkin değerlendirmede bulunarak sonuca ulaşan bu görüşe genel itibariyle katılmakla birlikte, bir hususu ilave etmek isteriz. Burada bahsedilen yetki, mahkemelerin yer bakımından (coğrafi) yetkisidir. Medeni usul hukukunda yer bakımında yetki ise, en genel anlamda kesin yetki ve kesin olmayan yetki olarak ayrılmaktadır. Dolayısıyla acentenin bulunduğu yer mahkemesi bakımından “mutlak yetkili” ifadesi,⁵⁰ aslında “kesin yetkili” mahkemeyi ifade etmektedir.

III. Acentenin Davada Müvekkili Temsil Etmesiyle İlgili Bazı Özel Durumlar

A. Davada Acente ve Müvekkilin Birlikte Yer Alması

Müşterilerin uygulamada, açtıkları davalarda bir nevi muhatapsız kalmamak adına, davayı hem müvekkile hem de acenteye yönettikleri görülmektedir. Böyle bir durumda acaba acente ve müvekkilin davada birlikte yer almaları mümkün olacak mıdır, bunun incelenmesi gerekir.

bir sorun olduğu yönünde bkz. Altay, s. 237, dn. 44. Devamında ise Altay, üç ayrı çözüm önerisi getirmektedir. Bunlardan ilki, temsil yetkisinin kaldırıldığına tescil ve ilanının zorunlu tutulmasıdır. İkinci öneri, hükümde, müşterinin subjektif iyi niyetinin aranması ve temsil yetkisinin kaldırıldığına bildiği veya bilecek durumda olduğunun müvekkilce ispatının beklenmesidir. Üçüncü öneri ise acentenin bu yetkisinin kaldırılması işleminin müşteriyi bağlaması için, müvekkille müşteri arasındaki sözleşmede bu hususun açıkça öngörülmesinin zorunlu tutulmasıdır. Altay bu üç alternatif çözüm yöntemini sunduktan sonra, en pratik olanının ilk öneri olduğunu belirtmektedir. bkz. Altay, s. 237, dn. 44, son prg. A. Kaya ise, acentenin dava açma yetkisinin kaldırılmasına yönelik iç ilişkideki bir mutabakatın, üçüncü kişinin asile izafeten açacağı dava üzerinde bir etkisi olmayacağını, üçüncü kişilerin acenteye karşı dava imkânının usuli emredici nitelikte bir hüküm olduğunu belirtmektedir, A. Kaya, s. 51, prg. 06a.

⁴⁸ Arkan, s. 217. Bu hususta usul hukuku açısından getirilen eleştiri için bkz. A. Kaya, s. 52, prg. 08.

⁴⁹ Altay, s.236. Narbay/Uyumaz, s. 112.

⁵⁰ Narbay/Uyumaz, s. 112.

Acentenin davada müvekkili temsil yetkisi esasen müşteriye kolaylık sağlamak için getirilmiş bir hükümdür. Müvekkilin kendisine ulaşmanın zor olacağı ihtimaline karşılık, müşteri davayı acentenin bulunduğu yerde acenteye karşı da açabilmektedir. Bu hükmün amacı düşünüldüğünde, davanın hem müvekkile hem de acenteye aynı anda açılmış olması doğru değildir. Bu durum, bir kişiye dava açarken, kişinin vekilliğini üstlenen avukatının da ayrıca davalı gösterilmesine benzemektedir. Avukatın davadaki ehliyeti, vekâlet ehliyetinden öteye geçemediği gibi, acentenin davadaki ehliyeti de aynı şekilde vekâlet ehliyetinden öteye geçemez. O nedenle, dava hem acenteye hem de müvekkile karşı, birlikte açıldığında, acente bakımından taraf sıfatının yokluğundan davanın reddedilmesi ve müvekkil bakımından davaya devam edilmesi gerekmektedir.⁵¹ Kanaatimizce acentenin vekil, müvekkilin ise asil olarak aynı anda davada yer almaları hükmün amacına uygun düşmez. Doğrudan müvekkilin davada taraf olarak varlığının sağlanması halinde, artık acentenin müvekkili temsil etmesinin gereği kalmayacaktır.

Mahkeme, önüne gelen uyuşmazlıkta tarafların ehliyetlerini re'sen göz önünde tutacaktır. Bu bakımdan mahkemece tarafların taraf sıfatına sahip olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak dikkat edilmelidir ki, sıfat bir dava şartı değildir. Sıfat, bir itiraz olarak ileri sürülmelidir.⁵² Yalnız acentenin de müteselsil olarak müvekkile birlikte sorumlu olduğu halleri ayrık tutmak gerekir.⁵³

Acenteye yöneltilen bir davada müvekkilin davaya müdahale talebinde bulunmasının mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Davaya müdahale, dava sonunda verilecek olan hükümden etkilenecek olan kişinin kendi yararını korumak için “tarafların yanında” davaya katılması anlamına gelmektedir.⁵⁴ Müvekkilin zaten aslında davada taraf sıfatına sahip olması ve acente tarafından temsil ediliyor olması sebebiyle, davaya müdahalesinin söz konusu olamaması gerekir.⁵⁵

⁵¹ Bu yönde bkz. Başbuğoğlu, s. 214; Altay, s. 233; A. Kaya, s. 53, prg. 09.

⁵² Pekcanitez/Taş Korkmaz, s. 612.

⁵³ Altay, s. 234; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 637, prg. 1979.

⁵⁴ Davaya müdahale ile ilgili bkz. Pekcanitez/Taş Korkmaz, s. 713 vd.

⁵⁵ Bu yönde Altay, s. 235; Daniş Akkan, s. 228.

B. Acentenin Tekel Hakkının Bulunduğu Yer veya Bölge İçinde Müvekkilin Doğrudan Üçüncü Kişilerle Sözleşme Yapması

Acenteye bırakılan yer veya bölge içinde müvekkilin doğrudan müşterilerle ilişki kurarak sözleşme yapması halinde, bu sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarda acentenin yer alıp alamayacağı sorusu ortaya çıkar. Müşterinin müvekkile izafeten acenteye dava açabilmesi istisnai bir düzenlemeden kaynaklandığından bunu dar yorumlamak yerinde olacaktır. Bu nedenle acentenin bizzat yapılmasına aracılık etmediği veya bizzat yapmadığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda müvekkilini mahkemede temsil etme yetkisinin bulunmayacağını kabul etmek gerekir.⁵⁶

TTK'nin 104. maddesine göre acente tekel hakkına sahipse, müvekkilin acenteye bırakılan bölgede doğrudan doğruya üçüncü kişilerle sözleşme yapması acentelik sözleşmesine aykırılık oluşturacaktır. Ayrıca acente bu sözleşmeyi kendisi yapmış ya da aracılık etmiş gibi ücrete de hak kazanacaktır.⁵⁷ Ancak burada sorun, müvekkil tacirin bu şekilde sözleşme yapması durumunda, bu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklarda müşterinin müvekkile izafeten acenteye dava açıp açamayacağı noktasındadır. Öğretide bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir. *Kınacioğlu*, acentenin müvekkilin çıkarlarını her zaman koruyacağı ve gözeteceği ilkesinden yola çıkarak, müvekkil doğrudan sözleşme yapsa da, acenteye müvekkile izafeten dava açılabilceği görüşündedir.⁵⁸ Buna karşın *Kalpsüz*, sözleşmenin acenteye bırakılan bölgede yapılmasının önemi olmadığını, çünkü kanun koyucunun sözleşmenin yapıldığı yere değil, ona aracılık eden veya yapan kişiye ağırlık verdiğini, bu nedenle *Kınacioğlu*'nun görüşüne katılmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. Öğretide çoğunluk görüşünün de *Kalpsüz* ile aynı yönde olduğu görülmektedir.⁵⁹ *Daniş Akkan* ise, acentenin tekel hakkına haiz olmasına göre bir ayırım yaparak; tekel hakkının varlığı halinde, acentenin müvekkilinden komisyon isteme hakkına sahip olmasından yola çıkarak, acentenin müvekkili temsile yetkili olması gerektiğinin kabulünü, tekel hakkı yok ise temsile yetkili olmamasının kabulünü savunmaktadır.⁶⁰ *Narbay/Uyumaz* ise tüm bu görüşleri değerlendirdikten sonra, *Daniş*

⁵⁶ Bu yönde *Kalpsüz*, s. 5, 6; *M. Kaya*, s. 76; *Domaniç*, s. 360; *Arkan*, s. 218, *A. Kaya*, s. 52, prg. 08. Karşı yönde *Naci Kınacioğlu*, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, Ankara, 1963, s. 78.

⁵⁷ *Narbay/Uyumaz*, s. 119; *Kayıhan*, s. 127, 131.

⁵⁸ *Kınacioğlu*, s. 78.

⁵⁹ *Kalpsüz*, s. 5, *Arkan*, s. 218; *A. Kaya*, s. 52, prg. 08. Aynı yönde *Poroy/Yasaman*, s. 247, prg. 282; *Kayıhan*, s. 190; *Altay*, s. 258.

⁶⁰ *Daniş Akkan*, s. 227.

Akkan'ın görüşünü paylaşmadığını belirterek, acentenin müvekkile izafeten davacı ya da davalı olabilmesinin istisnai bir hal olduğunu ve dar yorumlanması gerektiğini, bu nedenle de acenteye dava açılmaması gerektiği görüşünü benimsemektedir.⁶¹ Kanaatimizce burada, kanunun lafzından yola çıkmak sonuca ulaşmak için yeterlidir. Acentenin tekel hakkı olsa bile, bizzat yapmadığı veya aracılık etmediği bir sözleşme söz konusu olduğundan acentenin müvekkili temsilen dava edilememesi gerekir.

C. Müvekkil ile Müşteri Arasındaki Uyuşmazlıkta Acentenin Müvekkile İzafeten Yer Aldığının Belirtilmemesi

Acentenin aracılıkta bulunduğu veya bizzat akdettiği bir sözleşmeden doğan uyuşmazlık nedeniyle üçüncü kişi, acente aleyhine açtığı davada, acenteyi müvekkiline izafeten hasım gösterdiğini açıkça belirtmelidir.⁶² Yani, acenteye karşı müvekkiline izafeten dava açıldığı dava dilekçesinden anlaşılabilir. ⁶³ Çünkü acente, aslında müşteri ile ilişki kurarken üçüncü kişi adına ve hesabına hareket eder ve bunun sonucu olarak da sözleşmenin tüm sonuçları müvekkil üzerinde doğar. Dolayısıyla yapılan sözleşme ile aslında müvekkil hak sahibi olmakta ve borç altına girmektedir.

Domaniç, acentenin ancak müvekkil nam ve hesabına aracılık yapan bir vekil veya temsilci olduğunu belirtmekle, acenteyi tarif eden TTK hükmünün vekâlete yollama yapmasının da bunun kanıtladığını ifade etmiştir.⁶⁴ *Teoman* da sözleşmeyi bizzat acentenin yaptığı hallerde dahi, sözleşmenin tüm sonuçlarının müvekkil üzerinde doğduğu, yapılan sözleşme nedeniyle müvekkil hak sahibi olup borç altına girdiği için davanın da kural olarak ve sadece ona açılması gerektiği görüşündedir.⁶⁵ Benzer şekilde *Yasaman*, acenteye karşı dava açılan hallerde acentenin

⁶¹ *Narbay/Uyumaz*, s.121, 122. Ayrıca, acente uyuşmazlığın dayanağı olan sözleşmeyi bizzat yapmamış ve bu sözleşmeye aracılık etmemiş olmakla birlikte, sonradan ifa veya sözleşmenin sona erdirilmesi aşamalarında müvekkil ile müşteri arasındaki ilişkiye katılmış olsa bile, acentenin müvekkili mahkemede temsil yetkisi yine de bulunmamaktadır. Bu yönde bkz. *Altay*, s. 256; *Narbay/Uyumaz*, s.121. *Altay* burada, TTK m. 105'deki aracılıkta bulunmak ve sözleşme yapmak ibarelerinin bilinçli olarak kullanıldığını ve bunların sözleşmenin müzakere edilmesi, yapılması aşamalarını ifade ettiğini; buna karşılık sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamaları kapsamadığını belirtmektedir.

⁶² *Arkan*, s. .219; *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan*, s. 636, prg. 1976; *A. Kaya*, s. 55, prg. 10; *Kayıhan*, s. 192; *Narbay/Uyumaz*, s. 112; Bu yönde bkz. *Y.11.HD.*, 2.7.1986, 3832/4126 (KİP). Ancak konusu suç teşkil eden eylemler için acenteye karşı da doğrudan dava açılması mümkündür. *Yargıtay*'ın bir kararında gümrükte el konulan ürünlerin sahte ve taklit olduğu ileri sürülmüş ve kararda bunun acentenin de bizzat sorumlu olduğu bir hal olduğu vurgulanmıştır. Bkz. *Y.11.HD.*, 11.11.2003, 4347/10776 (KİP).

⁶³ *Narbay/Uyumaz*, s. 112.

⁶⁴ *Domaniç*, s. 316; *Kayıhan*, s. 197.

⁶⁵ *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan*, s. 636, prg. 1976.

vekil sıfatıyla davada yer aldığını ve konumunun vekâlet ehliyetine ilişkin hükümlere göre belirleneceğini ifade etmektedir.⁶⁶ Buna karşılık *Danış Akkan*, acentenin hem aktif hem de pasif husumet ehliyetine sahip olduğu görüşündedir.⁶⁷ *Narbay/Uyumaz* ise acentenin husumet ehliyetine sahip olmadığını belirterek bu görüşe karşı çıkmaktadır.⁶⁸ Kanaatimizce de burada acentenin husumet ehliyetine sahip olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Zira usul hukuku açısından, taraf sıfatına dava konusu edilen hukuki ilişkide hak sahibi olan kimse sahiptir. Ancak acentenin bu anlamda bir hak sahipliği yoktur.

Yargıtay bu konuya ilişkin bir kararında şöyle karar vermiştir:

“Mahkemece yukarıda özetlendiği gibi davanın acenta aleyhine açıldığından bahisle pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir. Ancak her ne kadar dava dilekçesinde davalı olarak M... A.Ş. gösterilmişse de dilekçe metninin 3. paragrafında taşımanın dava dışı M... Company Shipping Agency tarafından yapıp davalının onun acentesi sıfatıyla hareket ettiği açıklanmıştır. Bu durumda davanın M... Company Shipping Agency’ e izafeten M... A.Ş. aleyhine açıldığı kabul edilmek suretiyle, işin esasına girip sonucuna göre karar vermek gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmemiş, davacı vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün mümeyyiz davacı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”⁶⁹

Görüldüğü gibi, Yargıtay da husumeti müvekkile yöneltmek gerektiğini belirtmekle birlikte, acentenin temsilci sıfatına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ancak kararda görüldüğü gibi, dava açılırken, acenteye izafeten dava açıldığının açıkça ifade edilmesinde yarar vardır. Aksi halde davanın reddedilmesi tehlikesi doğabilir. Nitekim kararda da ilk derece mahkemesi davayı bu gerekçeyle reddetmiştir. Ancak Yargıtay, dava dilekçesinden acentenin temsilci olarak muhatap alındığının anlaşılmasını yeterli görmüştür.

D. Dava Sonucunun Müvekkil Üzerinde Doğması

Acentenin müvekkile izafeten yer aldığı davada verilen hüküm sonucunun, kimin üzerinde infaz edileceği de önemli bir konudur. Acentenin davadaki

⁶⁶ *Poroy/Yasaman*, s. 246, 247.

⁶⁷ *Danış Akkan*, s. 220.

⁶⁸ *Narbay/Uyumaz*, s.114.

⁶⁹ *Y.11.HD.*, 03.04.2014, E. 2013/17336, K. 2014/6591 (KİP).

temsil yetkisinden kaynaklanan özel durumu gereği, dava sonuçları acentenin değil, temsil edilen müvekkilin üzerinde doğmaktadır. Bunun hukuki dayanağı da aslında yukarıda açıklanan, acentenin davada maddi anlamda hak sahibi konumunda bulunmaması, yani taraf sıfatına sahip olmamasıdır. Acentenin bu konumu nedeniyle, zaten maddi hukuk anlamında hak sahibi ve borçlu konumunda olan müvekkil, dava sonuçlarının üzerinde doğacağı kişi olacaktır.⁷⁰

Yargıtay önceleri uzun süre sıfatın acenteye ait olduğu yönünde kararlar verse de,⁷¹ öğretilerde bu yönde kararlarının eleştirilmesi üzerine,⁷² sonradan acentenin davada müvekkile izafeten yer aldığını ve yargılama sonucunda mahkeme ilamının sonuçlarını doğrudan doğruya müvekkil üzerinde doğuracağını yerleşik içtihat haline getirmiştir.⁷³

Yukarıda açıklanan hususlar, aslında yeni Türk Ticaret Kanunu'nun kabul edilmesinden önceki dönem bakımından önemli tartışmalardır. Ancak yeni TTK m. 105, f.3'te açıkça, alınan kararların acentelere uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Yine de yeni TTK'nin kabul edilmesinden önce yaşanan tartışmalar, burada kısaca aktarılmıştır. Yeni TTK'nin açık hükmü karşısında, acentenin temsilci sıfatını da tereddütsüz kabul ettikten sonra, sonuçların acente üzerinde doğacağını söylemek kanaatimizce artık mümkün olmamalıdır.

Yargıtay konuyla ilgili bir kararında bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Kural olarak, TTK.nin 119/2 nci maddesi hükmüne göre, acentenin aracılıktabulunduğuveyaakdettiği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklardan dolayı acenteye karşı doğrudan dava açılmaz, icra takibi yapılamaz.

Ancak, acentenin kişisel kusurunun ispatlanması veya ana yasal kurala getirilen açık istisnai düzenleme hallerinde doğrudan acentenin sorumluluğuna gidilebilir.”⁷⁴

⁷⁰ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Ertan, s. 637, prg. 1978. Altay aksini kabul etmenin, acentenin hukuki konumu bağlamında maddi hukukun vardığı sonuçla usul hukukunun vardığı sonucu birbiriyile çelişmesi sonucunu doğuracağını belirtmektedir. Bkz. Altay, s. 231. Bu çelişkiyi göz önüne almayarak acentenin taraf sıfatına sahip olduğunu savunan Kınacıoğlu, s. 78; aynı yönde Başbuğoğlu, s. 224.

⁷¹ “...bizzat acente sıfatıyla imzalamış bulunmasına ayrıca, dosya kapsamından yabancı donatanın Türkiye’de merkez veya şubesinin bulunmadığının anlaşılmasına ve ... acente olarak sorumlu tutulması icap ettiğine göre...” , Y.11.HD., 8.6.1882, 2235/2756; Y.11.HD., 24.02.1984, 863/994; Y.11.HD., 14.6.1982, 2936/2830 (KİP).

⁷² Eleştiriler için Bkz. Kalpsüz, s. 10; Çağa, s. 12.

⁷³ Y.HGK., 14.02.1986, E. 1984/11-582, K. 1986/135 (KİP). Ayrıca bkz. Altay, s. 232.

⁷⁴ Y.11.HD., 01.02.2007, E.2005/10892, K.2007/1202 (KİP).

Buna göre acentenin temsilci sıfatından dolayı davada taraf olmadığını ve dava sonuçlarının acente üzerinde doğmayacağını söylesek de acentenin müvekkil ile birlikte sorumluluğunun olduğu durumları ayırık tutmak gerekecektir. Yargıtay da kararında aslında bu hususun araştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

E. Acentenin Yetkisizliği ve Sona Erme Hallerinin Temsil Yetkisine Etkileri

1. Acentenin Yetkisizliğinin Etkileri

Acentenin yetkisizliği temelde iki halde söz konusu olabilmektedir. Bu haller; acentenin sözleşme yapmaya yetkili olmamasına rağmen müvekkil adına sözleşme yapması ve yetkisi mevcut olmakla birlikte bu yetkisini aşmak itibariyle (örneğin konu bakımından) sözleşme yapması halleridir. İşte bu hallerden biri söz konusu olduğunda, acentenin müvekkile izafeten davada yer alıp alamayacağını değerlendirmek gerekir.

TTK m. 108'e göre, müvekkil kendisi adına işlem yapıldığını öğrendiğinde sözleşme ile bağlı kalma iradesini özellikle bildirmesi halinde, sözleşme ile bağlı olur; aksi halde acente sözleşmeden kendisi sorumlu olacaktır. Eski TTK m. 122 hükmü ise tam tersini düzenlemekteydi. Müvekkil, sözleşme yapıldığını öğrendikten sonra sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmediğinde, bağlı sayılmaktaydı.⁷⁵

Müvekkilin yetkisiz acentenin sözleşme yaptığını öğrendikten sonra bir beyanda bulunup bulunmaması aslında acentenin davada temsil yetkisine sahip olup olmaması bakımından önem taşımaktadır. Çünkü acentenin ve müvekkilin o sözleşmeden doğan uyuşmazlıktan dolayı açılacak davadaki konumu aslında bu beyana bağlıdır. Şöyle ki, müvekkil sözleşme ile bağlı kalma iradesini bildirirse, zaten kendisi davada asil olacak, dolayısıyla acente de davada temsil ehliyetine sahip olacaktır. Ancak müvekkil sözleşme ile bağlı olma iradesini bildirmezse, bu durumda TTK m. 108 uyarınca acente sözleşmeden bizzat sorumlu olacağı için, davada temsilci olarak değil, bizzat taraf olarak yer alması gerekecektir.⁷⁶

⁷⁵ Bahtiyar, Mehmet. "Yeni TTK'nin Acentelik Konusunda Getirdikleri", *Makalelerim III*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 199.

⁷⁶ Bu yönde Bkz. Altay, s. 259; A. Kaya, s. 53, prg. 08b.

2. Sona Ermenin Etkileri

Müvekkilin sözleşme yapmasına aracılık eden veya sözleşmeyi bizzat yapan acentenin acentelik sıfatının sona ermesi halinde temsil yetkisinin akıbetinin ne olacağı da bir sorun olarak karşımıza çıkar. Burada bir problem de bu sona ermenin, söz gelimi müvekkile izafeten acenteye açılmış bir dava devam ederken gerçekleşmesidir.

Acentenin temsil yetkisinin sona ermesi, temsil yetkisinin geri alınması, temsil yetkisinin sınırlandırılması ve acentelik sözleşmesinin sona ermesi olmak üzere üç şekilde gerçekleşir.⁷⁷

TTK m. 105 hükmünde, bu konuya ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Burada acentenin müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra da bir müddet devam edeceğini söylediğimizde, bunun acente ile müvekkilin arasındaki ilişkilerin bozulmuş olması ihtimalini de düşünerek yorumlanması gerekir. Çünkü artık acentenin müvekkili davada temsil etmesi müvekkil bakımından sakıncalı olabilecektir.⁷⁸ Diğer yandan, acente ile muhatap olan ve belki de yerleşim yerine yakın olması sebebiyle tercih ettiği acentenin bulunduğu yerde dava açma avantajını kullanmak isteyen müşterinin, acentenin temsil yetkisinin sona erdiğini söylediğimizde mağduriyeti de söz konusu olabilecektir.⁷⁹

Kanaatimizce, acentelik sıfatı dava açılmadan önce sona ermişse, artık o davada acentenin temsil yetkisinin varlığından bahsedememek gerekir. Çünkü acentenin müvekkili davada temsil edebilmesi için acentelik sıfatının sözleşme yapıldığı sırada mevcut olması aranmaktadır.

Sonuç

Acentenin müvekkilini davada temsil etmesi acenteye tanınmış olan bir yetkidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 105. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan bu düzenleme, acenteye usul hukuku açısından istisnai bir konum

⁷⁷ Üçüncü, s. 986; Daniş Akkan, s. 100.

⁷⁸ Altay, s. 260.

⁷⁹ Altay, s. 261; Üçüncü, s. 987. Altay, iki ihtimalde de (acentenin temsil yetkisinin devam etmesinin kabul edilmesi ya da edilmemesi) doyurucu bir sonuca ulaşamadığını belirtmekle, müşterinin davayı, acentenin bulunduğu yerdeki mahkemede doğrudan doğruya müvekkile açabilmesini çözüm olarak önermektedir. Ayrıca bu çözüm sırf müşterinin dava açmasını önlemek amacıyla acentelik sözleşmesinin sona erdirilmesi olasılığında müşterinin uğrayabileceği mağduriyeti de giderebilecektir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Altay, s. 262.

sunmaktadır. Kural olarak bir davada konu edilen hakkın maddi anlamda sahibi kim ise onun davada yer alması gerekir. Ancak hukukumuzda şekli taraf teorisinin benimsenmiş olmasının da bir sonucu olarak, acentenin davada müvekkilini temsilen yer alması söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada mümkün olduğunca bu temsil yetkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Acentenin davada temsil yetkisi ile ilgili ilk önemli nokta, kanundan kaynaklanan bu yetkinin kullanılması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiğidir. Bu çalışmada ortaya koymaya çalıştığımız gibi, öncelikle acentelik sıfatının ve buna bağlı olarak acente ile müvekkil arasında kurulmuş bir acentelik sözleşmesinin varlığı gereklidir. İkinci olarak ise acentenin müvekkile izafeten yer alacağı uyumsuzluğun acentenin de en azından aracılık ettiği bir sözleşmeden doğmuş olması gerekir. Çalışmada değinildiği gibi, aracı acenteye müvekkiline izafeten davada yer alma gibi önemli bir yetkinin verilmesi öğretilerde eleştirilmektedir. Ancak kanun, açıkça aracılık eden acentenin de müvekkil adına dava açabileceğini ve kendisine de aynı sıfatla dava açılabilmesini düzenlemiştir. Kaldı ki, hükmün *ratio legis* incelendiğinde, müşterinin husumetini yöneltmek için muhatap bulmakta karşılaşılabilecek zorlukların önüne geçmenin amaçlandığı görülmektedir.

TTK m. 105, f. 2 hükmü, esasında hem maddi hukuk, hem de usul hukuku ile ilgili olmak üzere iki önemli istisnayı barındırmaktadır. Bunlardan ilki, özel yetki verilmeksizin vekil sıfatıyla dava açılmaması (TTK m. 504, f.3) kuralıdır. İkincisi ise davada temsilci sıfatıyla yer alabilmenin kanun gereği sadece avukatlara tanınmış bir hak ve yetki olmasıdır (Av. K. m. 35). Söz konusu istisnai niteliğinden dolayı, acenteye tanınan bu temsil yetkisi çeşitli soru işaretlerine sebep olmuştur. Çünkü özellikle acentenin davadaki hukuki konumlandırmasının yapılması kolay olmamaktadır. Uygulamada ve bazı yargı kararlarında hatalı olarak acentenin davanın tarafı olduğu vurgulanmaktadır. Ancak acentenin davadaki hukuki konumu hakkında tereddütlerin oluşmasını da normal karşılamak gerekir. Çünkü usul hukuku anlamında taraf kavramı son derece teknik ve anlaşılması zor bir konudur. Acentenin temsil yetkisinin istisnai niteliği de düşünüldüğünde, bir sonuca varmak kolay olmamaktadır.

Meselenin çözümünde temel çıkış noktasının, her şeyden önce TTK m. 105 hükmünün kendisi olduğunu söylemek gerekir. Zira hükümde açıkça; acentenin müvekkili adına dava açabileceği ve kendisine de “*aynı sıfatla*” (vekil sıfatı) dava açılabilmesi ifade edilmektedir. Buradaki aynı sıfatla ifadesi, tesadüfen kullanılmış bir ifade değildir. Bu ifade, acentenin temsilci sıfatını vurgulamaktadır. Ayrıca hükmün devamında da yine açıkça, alınan kararların acentelere uygulanamayacağı belirtilerek acentenin davanın tarafı olmadığı bir kez daha ortaya konulmaktadır. Bu konuda içtihatlar yol gösterici olacaktır. Ortaya çıkan tereddütler bakımından, özellikle dava konusu edilerek hâkim önüne gelen uyuşmazlıklarda, hâkimlerin usul hukuku kavramlarını titizlikle tatbik etmesi gerekmektedir. Özellikle Yargıtay’ın tereddüt edilen hususlara açıklık getiren ve kavramları yerinde kullandığı kararları bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- [1] Akil, Cenk. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.
- [2] Altay, Sıtkı Anlam. “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi”, Fırat Öztan’a Armağan, Cilt 1, s. 223-273, Ankara 2010.
- [3] Arkan, Sabih. Ticari İşletme Hukuku, Yirmi Dördüncü Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2018.
- [4] Bahtiyar, Mehmet. “Yeni TTK’nin Acentelik Konusunda Getirdikleri”, Makalelerim III, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014.
- [5] Başbuğoğlu, Tarık. Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, Cilt I, Ankara, 1988.
- [6] Börü, Levent. “Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı”, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 8(21): 43-59, 2012/1.
- [7] Cengiz, Ali. “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları”. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2): 140-165, 2011.
- [8] Çağa, Tahir. “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 1-22, Ankara, 1984.

- [9] Çeker, Mustafa. Ticaret Hukuku Genel Esaslar, Karahan Kitabevi, Adana, 2014.
- [10] Daniş Akkan, Çiğdem. “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, Batider, 24(4): 219-236, 2008.
- [11] Domaniç, Hayri. Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I, İstanbul, 1988.
- [12] Güner, Semih. “Avukatlıkta Tekel Hakkı”, Hukuk Kurultayı, s. 137-155, 2004.
- [13] Hanağası, Emel. Davada Menfaat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- [14] İnceoğlu, M. Murat. Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.
- [15] Kale, Serdar. Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.
- [16] Kalpsüz, Turgut. “Müvekkillerine İzafen Acentelere Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması”, Batider, 7(1): 1-11, 1983.
- [17] Kaya, Arslan. Türk Ticaret Kanunu Şerhi-Birinci Kitap-Ticari İşletme-Acentelik, İkinci Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.
- [18] Kaya, Mustafa İsmail. Acentelik Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- [19] Kayıhan, Şaban: Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, Beşinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- [20] Kınacıoğlu, Naci. Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara, 1963.
- [21] Narbay, Şafak., Uyumaz, Murat. “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi”. Legal Hukuk Dergisi, 11(121): 101-143, 2013.
- [22] Ülgen, Hüseyin., Helvacı, Mehmet., Kendigelen, Abuzer., Kaya, Arslan., Ertan, Nomer, Füsün. Ticari İşletme Hukuku, Dördüncü Basıdan Beşinci (tıpkı) bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

[23] Pekcanıtez, Hakan., Taş Korkmaz, Hülya., Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku, On Beşinci Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

[24] Poroy, Reha., Yasaman, Hamdi. Ticari İşletme Hukuku, On Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

[25] Susuz, Kağan. “Acentenin Tacir Adına Dava Açma ve Tacire Karşı Açılan Davalarda Taciri Temsil Yetkisi”,www.e-akademi.org, (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), Sayı: 110, s. 1-11, Nisan 2011.

[26] Türkel, Doğuş Taylan. “Müvekkile İzaften Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, Prof. Dr. Haluk Konuralp’e Armağan, Cilt I, s. 1105-1122, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

[27] Umar, Bilge. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

[28] Üçüncü, S. Hilal. “Acentenin Temsil Yetkisinin Usul Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(1-2): 961-996, 2013.

[29] Yılmaz, Ejder. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Üçüncü Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Kısaltmalar

Av. K.	Avukatlık Kanunu
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	Borçlar Kanunu
b.	Bent
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
c.	Cümle
dn.	Dipnot
E.	Esas
eBK	Eski Borçlar Kanunu
f.	Fıkra
HD.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK.	İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
KİP	Kazancı İçtihat Programı
m.	Madde
MK.	Medeni Kanun
prg.	paragraf
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	ve devamı.
vs.	ve sair.

Y. Yargıtay

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Çevirisi yapılmış makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için özgün metinlerin ve makale sahibinden (asıl yazar veya hak sahibi yayınevi) alınan izin yazılarının da gönderilmesi zorunludur.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

Yapılan ön incelemede işbu yazım kurallarına uygun olmadığı tespit edilen makaleler, düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

1. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, hakemli bir dergi olup, yılda iki sayı olarak Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır.
2. Dergiye gönderilen makaleler başka bir yerde yayımlanmış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır; makalenin dergimize gönderilmiş olması, yazarın bu konudaki taahhüdü anlamına gelir.
3. Makaleler, Microsoft Word programında hazırlanmış olmalıdır. Ana metin, 1,5 satır aralığı ve Times New Roman karakterinde 12 punto, dipnotlar tek satır aralığı ve Times New Roman karakterinde 10 punto olarak hazırlanmış olmalı, CD veya elektronik posta ile editöre gönderilmelidir.
4. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nin yazı dili Türkçedir. Makaleler Türkçe yazılmış olsalar da, her makalede en az 100, en çok 200 kelimeden oluşan Türkçe ve İngilizce öz ile her iki dilde yazı başlığı ve beşer anahtar kelimenin makalenin başına eklenerek gönderilmesi gereklidir.
5. Yazarlar unvanlarını, çalıştığı kuruluş bilgilerini, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını ve elektronik posta adreslerini açık ve doğru bir şekilde bildirmelidirler.

6. Yazarların, dergiye gönderdikleri yazılarının denetimini yapmış oldukları ve bu haliyle basıma hazır olarak verdikleri kabul edilir. Yayın kurulu tarafından yapılan ön incelemede, bilimsellik (alan yönünden denetim) ölçütlerine ve dergi yazım kurallarına uyulmadığı ve olağanın üzerinde yazım yanlışlarının tespit edildiği yazılar geri çevrilir. Yayın kurulu, yabancı dil özeti ve eser metninde gerekli görülen imla düzeltmelerini yapabilir.

7. Yayın kurulunca ilk değerlendirmesi yapılan yazılar, kör hakemlik sistemi uyarınca yazar adları metinden çıkarılır, iki hakeme gönderilir. Hakemlere gönderilen makalelere “Makale ID” numarası verilir ve bu numaralar yazarlara bildirilir. Yazarlar, makalenin durumunu makale takip sisteminden görebilir. Yazarlara makalenin hangi hakemlere gönderildiği ile ilgili bilgi verilmez. Hakemlerin raporlarında düzeltme istemesi durumunda yazar, sadece belirtilen düzeltmeler çerçevesinde değişiklik yapabilir. Yazar, hakemler tarafından önerilen düzeltmeleri yaptıktan sonra hakemlerin önerisi doğrultusunda tekrar hakem denetimine başvurulabilir. Hakemlerden biri olumlu, diğeri olumsuz görüş bildirdiğinde makalenin yayımlanmasına, editör görüşüne göre karar verilir. Yayımlanmayan makaleler, yazarına geri gönderilmez. Yazara durum hakkında bilgi verilir.

8. Dergide, hakem denetiminden geçen çalışmalar dışında, kitap incelemesi, mevzuat değerlendirmesi ve bilgilendirici notlara, yargı kararı tahliline de yer verilebilir. Bu nitelikteki yazılar yayın kurulunca kabul edilebilir veya geri çevrilebilir.

9. Makaleler yayımlanmak üzere kabul edildiği takdirde, elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dâhil olmak üzere tüm yayım hakları İstanbul Aydın Üniversitesi'ne aittir. Yazarlar telif haklarını Üniversiteye devretmiş sayılır, ayrıca telif ücreti ödenmez.

10. Dergide yayımlanan yazıda ileri sürülen görüşler yazara aittir. Bu konuda Üniversite herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir.

11. Makalenin sonunda, makalede kullanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik sıraya dizildiği kaynakçaya yer verilmelidir. Yararlanılan kaynaklara ilişkin metin içindeki atıflar, her bir sayfa sonunda dipnot olarak gösterilmelidir.

Yazım Kuralları

I. Ana Başlık

İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve koyu harflerle, sözcüklerin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalıdır.

II. Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i

Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı koyu, adresler ise normal ve eğik karakterde harflerle yazılmalı; yazar(lar)ın varsa görev yaptığı kurum(lar), haberleşme ve e-posta adres(ler)i ilk sayfada dipnot olarak belirtilmelidir.

III. Özet

Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 100, en fazla 150 sözcükten oluşan Türkçe “özet” ve İngilizce “abstract” bulunmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemeli; dipnot kullanılmamalıdır. Türkçe ve İngilizce özetleri altında bir satır boşluk bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar sözcüklere (keywords) yer verilmelidir. Yazılan İngilizce özetin (abstract) üzerinde yazının İngilizce başlığı da verilmelidir.

IV. Ana Metin

A4 sayfa boyutunda, MS Word programı, Times New Roman yazı karakteri ile 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 3 cm., alt 3 cm., sol 3 cm., sağ 3 cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar Türkçe ve İngilizce özet, şekil ve tablo yazıları da dahil 6.000 (altıbin) sözcüğü geçmemelidir.

V. Bölüm Başlıkları

Yazıda, sistematik bir bilgi akışı sağlamak üzere ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Yazıdaki tüm ara (normal) ve alt başlıklar (yatık) 12 punto ile sözcüklerin yalnız ilk harfleri büyük, koyu karakterde yazılmalı; alt başlıkların sonunda iki nokta üst üste konulmamalı ve bir satır sonra devam edilmelidir.

VI. Kaynakça

Yazının sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik sırayla yazılmalıdır.

Örnek

Kitaplar kaynakçada aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

Yazarın Soyadı, Adı, Kitabın Adı, Baskı, Yer-Yıl. Örneğin: GÜVEN, Kudret: General Principles of Turkish Law, B.2, Ankara, 2007. Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıf usulü: GÜVEN: s.135. Aynı yazarın birden fazla kitabına atıf usulü: GÜVEN (Enerji): s.80 ve GÜVEN (Kişilik Hakları): s.65

Makaleler kaynakça listesinde aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

Yazarın Soyadı, Adı, Makalenin Başlığı, Derginin İsmi, Cilt Numarası, Sayı Numarası, İlk ve Son Sayfa Numaraları. Örneğin: GÜVEN, Kudret: Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Esasları Hakkında Karşılaştırılmalı Bir İnceleme, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2): 35-56. Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıflarda şu şekilde yapılmalıdır: GÜVEN: s.55.

İnternette alınan dokümanlar kaynakçada aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

GÜVEN, Kudret: Cinsel Kimlik Üzerinde Hak Kavramı ve Korunması: Transseksüellik ve İnterseksüellik, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1 Sa.1, s.133-176, (<http://hukuk.baskent.edu.tr/dergi/arsiv/sayi-1/3.kudretguven.pdf>, Erişim tarihi: 10 Şubat 2016), Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıflarda şu şekilde yapılmalıdır. GÜVEN: s.135.

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı

Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy-Küçükçekmece/İstanbul

PK:34295

Tel: 444 1 428 / **Dahili:** 23410

Faks: 0212 425 57 59

E-Posta: hukukdergi@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

- 1. Hukuk Fakültesi** is a peer-reviewed journal which is prepared and printed by Istanbul Aydın University, the Faculty of Law twice a year (June and December).
- The journal only accepts articles, reviews of judgement and translations, which are not published or accepted to be published previously. Articles which are created from the reports that are not published but presented in a scientific gathering can be accepted provided that the case is clearly stated in the footnote.
- The manuscripts that are to be published in the June issue of the journal must be delivered till the 1st of April and till the 1st of October for the December issue. The manuscripts received after these dates will be evaluated for the next issue of the journal.
- The preliminary evaluation of the manuscripts to be published are done by the Editorial Board. Those manuscripts that are evaluated by the Editorial Board and found to conform with publishing principles of the journal are sent to two different referees. Referees decide whether to publish, revise or reject the manuscripts and in each case the authors are informed.

5. In case the referee demands a revision in his report, the author is expected to change the text only within the limits given by the referee. The manuscripts that are expected to be revised must be completed and resend to the Editorial Board within 30 days. Manuscripts that are sent within the specified period will be queued to be published in the next issue. The referees who demanded the changes may also evaluate manuscript revision.

6. In case referee decides to reject the manuscript in his report, a second referee review is conducted. The manuscripts that are not returned from referee reviews within the specified period are evaluated for the next issue of the journal unless the authors demand otherwise.

7. Editorial Board reserves the right to publish manuscripts which have positive referee reports, in the upcoming issues of the journal depending on the intensity of the related issue.

8. The manuscripts must be delivered to Istanbul Aydin University, Law Faculty Deanship prepared as a CD in addition to three other hard copies in A4 paper size, on the two of which the name of the author is not specified. The authors are expected to specify their titles, the institutions they work in, their open address, contact number and e-mail addresses.

9. A copy of the journal will be sent to the authors free of charge.

Editorial Principles

I. Main Title

Written in **bold** letters, the main title must be congruent with the text content expressing the treated subject in the best way. The main title must not exceed 10-12 words of which initials must be capitalized.

II. Author's Name(s) and Address(es)

The name(s) and surname(s) of the authors must be typed in **bold** whereas the addresses must be typed in *italic* letters. If there are any, the title(s) and the workplace(s) of the authors as well as their contact information must be indicated on the first page with a footnote.

III. Abstract

The article must include an abstract in both English and Turkish (özet) languages, which briefly and clearly summarizes the subject of the text and consists of at least 100 and at most 150 words. The abstract must not refer to the cited sources, figures and graphic numbers used in the text or contain footnotes. Authors must provide *keywords* consisting of at least 3 and at most 5 words leaving an empty line under the English and Turkish abstracts. The Turkish abstract must also have its title in Turkish.

IV. Main Text

The text must be written with Times New Roman font-type, 12-point font size leaving 1,5 space between lines and 3 cm margins on top, bottom and both sides of an A4-sized MS Word page. The pages must be numbered. The text must not exceed 6000 (six thousand) words including its Turkish and English abstracts, figures and table contents.

V. Sub-titles

The section and sub-titles may be preferred for delivering the information in an orderly way. All the section (regular) and sub (*italics*) titles must be written in 12- point size, **bold** characters, capitalizing only the initial letters of each word in the title. Sub-titles must not be followed by a colon (:) and the text must begin after an empty line.

VI. Bibliography

The bibliography must be given at the end of the text in an alphabetical order.

CONTACT INFORMATION:

Istanbul Aydın University, Faculty of Law

Beşyol Mah. İnönü Cad. Nu:38 Sefaköy-Küçükçekmece/İstanbul

Postal Code: 34295

Tel: 444 1 428 / 23410

Fax: 0212 425 57 59

E-mail: hukukdergi@aydin.edu.tr

KÜTÜPHANE VE BİLGİ MERKEZİMİZ 7/24 HİZMET VERİYOR

56.000
Basılı Kaynak

1.000.000
E-Kaynak

Engelsiz
Kütüphane

Mobil
Uygulamalar

24/7

- Kütüphane 7/24/365 gün hep açık
- 75.000 aylık kullanıcı
- Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi için çizim salonları
- Kafeterya

instagram: kutuphaneiau

twitter.com/iaukutuphane

facebook.com/iaukutuphane